

National Belgian report
on the implementation of Recommendation 2002/413/EC

Integrated Coastal Zone Management

Contents

Chapter 1: ICZM in Belgium: Note for the reader	1
Chapter 2: Focus on the coast in Belgium: history	2
1. Developments at European level	2
2. Developments on the Belgian level	3
2.1 The division of competencies in a nutshell.	3
2.2 Evolution in management and cooperation structures	3
2.3. Other relevant projects, initiatives and institutes	4
3. Visions and planning at coastal level	5
Chapter 3: Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management and stocktaking.	8
1. The Coordination Point	8
1.1. Partnership for coordination	8
1.2. Multi-partner organisational structure	8
1.3. Objective and tasks of the Coordination Point	9
2. Implementation of the European Recommendation: where do we stand now?	9
2.1. National stocktaking	9
2.2 Strategy for ICZM implementation	10
2.2.1 Actions on land: Environmental Planning on Land	10
2.2.2 Actions at sea: “Master Plan for the North Sea”	10
2.3 Communication and awareness-raising initiatives	11
Chapter 4: Coast barometers: sustainability indicators for coastal policy	13
1. Indicators in the starting-blocks in Belgium	13
2. Which indicators for our coast?	13
3. A European set of sustainability indicators	14
4. What do the indicators teach us?	14
5. Progress indicators	18
6. Continuous attention to and adjustment of the indicators	18
Chapter 5: Sea-land interactions: specificity of the sea-land interface	19
1. Rationale and objectives: why a brainstorming exercise about sea-land interactions?	19
2. What are the interactions: What emerged from the Belgian brainstorming?	19
2.1 The functions involved and the related competent services/departments	21
2.2 Are there already success stories? Where is improved integration desirable?	22
2.2.1 Success stories	22
2.2.2 Components where improved integration is desirable	22
3. What kind of integration could form a solution?	23
4. Conclusion & discussion	23
Chapter 6: Trends and suggestions	24
1. Trends in coastal management	24
2. Suggestions for coastal zone management in the future	25
ABBREVIATIONS	27

Chapter 1: ICZM in Belgium: Note for the reader

On 30 May 2002, the Recommendation concerning the implementation of an integrated management of coastal zones in Europe¹ was approved by the European Parliament and the Council. In this recommendation, the Member States were requested to report back to the Commission 45 months after the official approval, i.e. on 30 February 2006, about the experience gained with its implementation. The report before you outlines the implementation of the European Recommendation concerning integrated management of coastal zones in Belgium.

By whom?

This report was prepared by the North Sea and Oceans Steering Committee, in corporation the Coordination Point for the Integrated Coastal Zone Management. Both coordinating-systems are described in more detail further in the present document.

For whom?

Although the request of the European Commission to report on the implementation of the recommendation was the direct reason for the creation of this document, it is also intended to be a source of inspiration for the government to optimise its integrated policy for the coast. Furthermore, it is a useful document for all actors involved who wish to acquire better insight into the efforts made so far on the coast and current lines of thinking for the future.

In order to assist the Member States in drawing up their implementation reports, a structure was set up by the European Commission. However, when this became available, work on writing the first texts had already begun in Belgium. Although its structure does not completely match the one proposed by the European Commission, all the required elements can be found in this report. To enhance readability of the rest of the report, this first chapter briefly explains the content of the following chapters, after which a link is made with the structure proposed by the Commission.

Chapter 2 gives an introduction to and a history of integrated coastal zone management from a Flemish and federal perspective. What were the first steps, and how did they shape today's coastal policy? This chapter clearly sketches the initial impetus for implementation of ICZM in Belgium.

Chapter 3 deals with the Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management, a coordinating structure for integrated coastal zone management, which was started in 2001 and underwent restructuring three years later. What are the role and the added value of such a Coordination Point? How does this all fit into the European picture and what is the link with cooperation with the municipalities? This chapter shows concretely how ICZM is addressed and gives examples of actions on a large and small scale.

Chapter 4 is completely devoted to sustainability indicators, which are highly promising policy-supporting instruments and also have much to offer from a communications perspective. There is first a brief description of the development of these indicators. In the first phase, this involved the establishment of a vision for the coast, an exercise that is part of the national stocktaking that was performed in the context of ICZM implementation. Much attention is also

paid to the participative approach employed in the selection of the indicators, where Belgium was a true trendsetter. Finally, the results and trends of a few indicators are presented in this chapter.

Chapter 5 treats a central component of the Recommendation, which can be found in Chapter I of the Recommendation: *"Member States ... take a strategic approach to the management of their coastal zones, based on: ... (h) improved coordination of the actions taken by all authorities concerned both at sea and on land, in managing the sea-land interaction."*

In order to comply with this, a pragmatic approach was developed to identify the sea-land and land-sea interactions. For the Belgian situation, a number of interactions of each type were identified. Subsequently, an index card with information (on sectors, existing legislation, procedures and consultative structures and the need for additional integration) was drawn up for every interaction. What elements are to be considered for integration? In what way and at what level should integration take place? Lastly, this chapter discusses what resources are needed to optimise integrated sustainable coastal management.

The last chapter, Chapter 6, is the most important. It address what lessons should be drawn from the past four years, what trends are to be expected for the future and how the governments concerned can continue to work on implementation of integrated coastal zone management.

As mentioned above, the structure of this report does not correspond to that proposed by the European Commission. To enhance readability, the box below indicates in which chapters the topics proposed by the European Commission can be found.

Theme as proposed by the EC	Chapter number
<i>Results of the national stocktaking exercise</i>	2, 3, 4, 5.
<i>Description of the condition of the coast</i>	4, 5
<i>Summary of the actions taken for implementation of the national strategy</i>	2 and 3
<i>Strategy proposed at national level for implementation of ICZM</i>	5 and 6
<i>Summary of the future actions that must be taken for implementation of the strategy or strategies</i>	6
<i>Anticipated impact of the actions to be taken on the condition of the coast</i>	Partly in Chapter 6
<i>Evaluation of the implementation and application of legislation and policy that have an impact on coastal zones.</i>	Partly included in Chapter 5 + 6

This report will be made available to the general public in French, Dutch and English, on paper as well as on the website of the Federal Government Department, DG Environment (<http://www.health.fgov.be/>).

¹ Recommendation 2002/413/EC

Chapter 2: Focus on the coast in Belgium: history

1. Developments at European level

The development of a European strategy for an integrated coastal zone management occurred in different phases. The most important key moments are mentioned in brief below. This process resulted in the approval of a European Recommendation, which was based on a number of important definitions and principles. Since these elements are central to the Belgian development of a successful coastal zone management they are also addressed briefly below.

1994: In the **Council Resolution of 6 May 1994** on a Community strategy for integrated coastal zone management (94/C 135/02), the European Union requested the Member States to increase the protection of coastal zones throughout the Community.

1996: The European Commission started a **demonstration programme** around sustainable coastal management. Thirty-five projects were approved and six thematic studies developed. A project was also elaborated by the Flemish Region (TERRA-CZM).

2000: In the **Communication of the Commission** to the Council and the European Parliament concerning integrated management of coastal zones (COM (2000) 547 definitive), a strategy was proposed to promote a joint approach to coastal zone planning and management at the European level. In this, the European Union provides leadership and guidance to support implementation of Integrated Coastal Zone Management by the Member States at local, regional and national level.

2001: Most elements had already been discussed and a joint position in the European Council concerning the draft recommendation was achieved under the Belgian presidency. Under the Belgian presidency, most elements could already be discussed.

2002: On **30 May 2002** the concerning the implementation of an Integrated Coastal Zone Management (ICZM) in Europe was approved by the European Parliament and the European Council (2002/413/E C, published on 6.6.2002). This Recommendation was based on article 175 of the Treaty of Nice (the European Treaty). This article provided the European Council with the possibility of elaborating measures for protection of the environment. In this Recommendation, the European Member States were requested to develop one or more national strategies for their coastal policies, taking account of the strategy for sustainable development. Drawing up a national stocktaking of the major players, laws and institutions which influence coastal zone management was part of this.

For developing an integrated coastal zone management, use is made of the following definitions:

Integrated Coastal Zone Management: *a continuous process with the overall objective of the implementation of sustainable development in the coastal zone by means of optimal management of human activities in this zone, in order to improve the condition of the coastal environment and to maintain its diversity (European Commission, 1999).*

Coastal zone: *strip of land and sea of varying width which consists of that terrestrial component that is influenced by its proximity to the sea and that marine component that is influenced by its proximity to the land, and comprises the natural coastal systems and the areas where human activities involve the use of coastal resources;*

Specifically, coastal zone management is based on the following principles:

- *“a broad overall perspective (thematic and geographic) which will take into account the interdependence and disparity of natural systems and human activities with impact on coastal areas;*
- *a long-term perspective which will take into account the precautionary and the needs of present and future generations;*
- *adaptive management during a gradual process which will facilitate adjustment as problems and knowledge develop. This implies the need for a sound scientific basis concerning the evolution of the coastal zone;*
- *local specificity and the great diversity of European coastal zones, which will make it possible to respond to their practical needs with specific solutions and flexible measures;*
- *working with natural processes and respecting the carrying capacity of ecosystems, which will make human activities more environmentally friendly, socially responsible and economically sound in the long run;*
- *involving all the parties involved (economic and social partners, the organisations representing coastal zone residents, non-governmental organisations and the business sector) in the management process, for example by means of agreements and based on shared responsibility;*
- *support and involvement of relevant administrative bodies at national, regional and local level between which appropriate links should be established or maintained with the aim of improved coordination of the various existing policies. Partnerships with and between regional and local authorities should apply when appropriate;*
- *use of a combination of instruments designed to facilitate coherence between sectoral policy objectives and coherence between planning and management.”*

2. Developments on the Belgian level

This section goes into more detail on the way in which a concrete form is given to integrated coastal zone management in Belgium, by the creation of new (or the adaptation of existing) management and cooperation structures on the one hand, and by the development of projects and other initiatives on the other. However, in order to avoid confusion, it is important to begin with a brief sketch of the often complex division of jurisdictions between the various governments in Belgium.

2.1 The division of competencies in a nutshell.

The management of the coastal area is a matter in which the national (federal), regional (Flemish), Provincial and local (municipal) governments have jurisdictions and responsibilities. This necessitates close cooperation between federal state and region in determining coastal policy and management.

Coastal zone management on land falls under federal and Regional jurisdiction, whereas the federal government (barring a few exceptions) is competent for taking management measures at sea. The dividing line between land and sea is formed by the provincial frontier of West Flanders, which is bounded on the seaward side by the baseline or the mean low-water line along the coast.

However, divergent laws can assign jurisdictions at sea to the Flemish Region. For example, the Law of 8 August 1988 (B.S. 13 August 1988) provides explicitly for the execution of activities and works in the Belgian part of the North Sea that are necessary for the exercise of regional powers (waterways, harbours, coastal defence, pilot services, rescue and towing services at sea). Jurisdiction for fisheries was also transferred in 2001 from the federal state to the regions.

2.2 Evolution in management and cooperation structures

A number of management and cooperation structures that play or have played a part in the implementation of sustainable and integrated coastal zone management in Belgium are outlined here. It is important to point out that the success of a cooperation formula must be seen in relation to a spirit of good cooperation between the members within these structures.

1990: Establishment of the North Sea Technical Commission

Preparing and executing actions that are part of international management conducted for the protection of the marine environment necessitates consultation between federal and regional bodies. The Interministerial Conference on the Environment (ICE) of 12 November 1990 set up the North Sea Technical Commission (MNZ) on an ad-hoc basis, which served as a consultative structure for preparing and executing the decisions taken in the context of international treaties on the marine environment. It was placed under the presidency of the Management Unit of the Mathematical Model of the North Sea (MUMM). This consultative structure is still operating today, now under the coordination of FPS Environment (see below).

1994: Informal inter-cabinet Steering Committee for Integrated Coastal Zone Management was set up

Also under the impulse of NGOs, an informal inter-cabinet steering committee for integrated coastal zone management was set up in 1994 by the then Flemish minister for the environment. This was a first attempt at coordination of and consultation for cross-sector

activities with respect to the coastal area. The inter-cabinet steering committee was composed of political and official representatives from the main federal and Flemish departments concerned, and the province of West Flanders. This steering committee met three times up to the end of 2000.

1995: Establishment of the Coordinating Committee for International Environmental Policy (CCIEP)

This structure was called into life in the Cooperation Agreement of 5 April 1995 between the Federal State, the Flemish Region, the Walloon Region and the Brussels Capital City Region. The North Sea Technical Commission established in 1991 was renamed the North Sea and Oceans Steering Committee, but continues to prepare the national positions on marine environmental policy. From then on, the meeting was part of the CCIEP structure, which has a permanent character. Since early 2005, the presidency of the North Sea and Oceans Steering Committee has been taken over by the new Marine Environment UNITF of FPS Environment.

2001: Establishment of the Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management (ICZM)

As a continuation of the TERRA Coastal Zone Management project (see below), in 2001, in the context of the Objective-2 Coast Programme (European Fund for Regional Development), an application was submitted for the "establishment and development of a Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management". Resources were allocated for three years. The partners in this project were the province of West Flanders (project leader) and Department of Nature (department of the Environment and Infrastructure) of the Ministry for the Flemish Community.

For the period 2004-2007, in addition to the province of West Flanders and the Department of Nature, the Department (Waterways) of the Coast signed a new agreement for the continuation of the Coordination Point. Both departments have a key role in the management of the coastal zone. In view of the fact that the European Recommendation mainly emphasises the environmental aspects of Coastal Zone Management with the objective of pursuing an integrated national implementation, whereby not only regional but also Provincial and municipal levels are highly involved, the FPS Environment decided at the end of 2004 to take part in the activities and to help finance the operation of the Coordination Point for Coastal Zone Management.

2002: The EU Recommendation 2002/413/EC was approved by the EU Council Environment.

The legal basis of this Recommendation (Article 175 of the Treaty) stipulates that this subject falls under the Cooperation Agreement between the Federal and Regional governments of 05/04/95.

This Cooperation agreement establishes the way in which the preparation, coordination of the implementation and reporting in the context of the international environmental policy take place. In order to fulfil these tasks, there is a broad coordinating structure: the Coordinating Committee for International Environmental Policy (CCIEP). At the national level, European Recommendation Coastal Zone Management is followed up by a specialised working group, “the North Sea and Oceans Steering Committee”, of the CCIEP. This Steering Committee is also responsible for the development of national positions, reporting and coordination of the implementation of other marine-related international forums (OSPAR, the system of North Sea Conferences, European Marine strategy, etc). In addition, it fulfils an important role, not only as an expertise platform but also as regards the pursuit of coherence in the Belgian position at international marine forums.

2003: Belgium given a Minister for the North Sea

This minister assumes the political coordination between the actors involved in the management of Belgian Marine areas (see further below in this report).

2003: Establishment of the Coastguard

With a view to improved coordination of the actions of the Belgian State at sea, a national coastguard was set up in 2003, under the Minister of Internal Affairs (Royal Decree of 13 May 2003). The “coastguard” structure consists of a policy body, a permanent secretariat and a consultative platform. Decisions are taken by consensus.

In the exercise of State jurisdictions in Belgian marine areas (the coastguard only operates at sea), the following federal government departments (FPSs), programming government departments (PPSs) and ministries concerned:

- FPS Public Health, Safety of the Food Chain and the Environment;
- FPS Internal Affairs;
- FPS Mobility and Transport;
- FPS Finances;
- FPS Foreign Affairs;
- FPS Economy, SMEs, Self-employed Persons and Energy;
- Ministry of National Defence.
- PPS Scientific Policy;
- PPS Sustainable Development.

In this system, Flanders was an observer. Representatives of the Flemish government attended the meetings.

In order to achieve efficient exercise of powers, it is important that these departments can work together and operate in a coordinated way, can call on each other’s expertise as well as on the information that each of these departments have at their disposal.

2004: Cooperation Agreement on Maritime Heritage was concluded

A Cooperation agreement was concluded between the federal government and the Flemish region with respect to maritime heritage. This Cooperation agreement had the aim of contributing to public awareness and a more efficient management of the maritime archaeological heritage in the part of the North Sea bordering Belgium.

2004: Establishment of the Marine Environment Department within FPS Environment

FPS Environment established a new Marine Environment Department to follow up *inter alia* the above recent developments in a coherent and centralised manner. This department subsequently also became a partner of the ICZM Coordination Point and in addition contributed to the financing of this structure.

2005: Cooperation agreement between the federal state and the Flemish Region as regards the coastguard

Although in 2003 the Flemish government was already a very active observer in the context of a Royal Decree (B.S. 17 June 2003), it was thought necessary to widen cooperation through a Cooperation agreement. The basic principles of this agreement are: equivalence between the parties, respect by each party for the jurisdictions of the other party, and avoidance of duplicated capital outlay by the optimal use of infrastructure and resources. Defining the way in which activities will be organised and the role of the departments concerned which will take part constitutes future challenges for this “new” Coastguard.

2.3. Other relevant projects, initiatives and institutes

Innovation in coastal zone management is realised on the one hand by setting up of new management or cooperation structures (see 2.2). However, on the other hand, certain projects and initiatives also make a considerable contribution. The number of projects that have as their main objective strengthening integration of coastal zone policy has increased steadily in recent years.

The projects respond to priorities which emerge in the process of European or federal scientific policy-making. In view of fact that priorities are defined by this process, the results of the projects must be able to support the developed policy orientations directly. In addition, although projects are always of a limited duration, their results often remain visible in the long term. It is striking that in recent years the main orientations regarding subsidy programmes are no longer formulated on a sectoral basis, but in stead sustainability and cross-sector thinking are put centre stage. This creates a fertile climate for integrated projects.

In recent years, various network projects have also been set up, such as ENCORA and CoPraNet. These developments are meticulously followed up in Belgium.

1976: Establishment of the Management Unit of the North Sea Mathematical Models (MUMM).

One of the tasks of the MUMM is to systematically study the quality-status of the sea through monitoring. Furthermore, the MUMM develops mathematical simulation models for the North Sea. These models make predictions about storms, tides, waves and the spread of oil slicks. Computer models are even developed for the study of biological phenomena, such as the formation of foam on the sea caused by the *Phaeocystis* alga. The MUMM likewise makes an important contribution to sustainable management of the North Sea. The MUMM gives the government advice about certain activities at sea, provides assessments of environmental impact reports and advises the competent minister.

Since 1997 the MUMM has been a department of the Royal Belgian Institute for Natural Sciences (RBINS), a scientific institute under the Federal Science Policy (formerly DWTC). The domains in which the MUMM operates fall under the competencies of the Minister of the Environment, the Minister of Science Policy and the Minister for the North Sea.

1997: An integrated nature project for the coast: the LIFE-Integral Coastal Conservation Initiative

In 1997, the first integral nature project for the coast started for a period of four years. Under this integral approach, the federal authorities competent for the sea and the Flemish environmental administrations developed a policy for the protection of the coastal ecosystem that comprises the marine as well as the terrestrial component.

1998: Pilot project on Integrated Coastal Zone Management

The TERRA-Coastal Zone Management project started in the context of the European ICZM Demonstration Programme, with 1998-2000 as foreseen implementation date. The Department (Waterways) Coast (of the administration for Waterways and Marine Affairs) acted as project leader, and the province of West Flanders assumed responsibility for execution as regards to content.

In the framework of this project, in addition to a few area-specific studies, the following reports were produced. They constituted the basis for further elaboration of ICZM:

- Recommendations for integrated management of the coastal zone in Belgium, June 2001
- Juridical stocktaking of the coastal zone in Belgium, January 2000
- Proposal for administrative and juridical anchoring for integrated management of the Belgian coastal zone, May 2003.
- Communication plan for integrated coastal zone management, December 1999.
- Defining and follow-up of the sustainability of the coast, September 2001.

1999: Interreg project SAIL (Schéma d'Aménagement Intégré du Littoral) [Integrated Coastal Development Plan]

The main theme of this project was "Integrated Coastal Zone Management". In addition to general strategic actions, specific projects were proposed to illustrate integrated working in Zeeland (The Netherlands), the North of France, Kent and Essex in England, and West Flanders. The project grew into a partnership around the Southern North Sea, which still convenes.

1999: Establishment of the Flanders Marine Institute (FMI)

FMI aims to support and enhance the visibility of scientific research of the coast and the marine environment, *inter alia* by issuing an information magazine "De Grote Rede", aimed at a wide public. The founding members are the Flemish government, the province of West Flanders and the Fund for Scientific Research

2000-2006: SPSP II "Scientific Support Plan for a Sustainable Development Policy"

The campaigns of the vessel "the Belgica", executed in the context of fundamental scientific research, refer on the one hand to the "Second Scientific Support Plan for a Sustainable Development Policy - SPSP II (2000-2006)", principally the thematic programme "Global Change, Ecosystems and Biodiversity", and other research programmes of the Programming Federal Government Department of Science Policy.

As its name implies, the second Scientific Support Plan for a Sustainable Development Policy constitutes the follow up of the first plan for scientific support, which was concluded in 2001.

SPSP II maintains the general objectives of SPSP I, namely:

- to clarify in more detail the extremely complex issue of sustainable development;
  - to collect and interpret basic scientific information that could give direction to the preparation of a Sustainable Development Policy and its implementation;
  - to formulate proposals and develop instruments in order to set up, evaluate and direct an Sustainable Development policy.
- Two complementary parts constitute the main outline of the plan:
- "Sustainable production and consumption patterns"
  - "Global change, ecosystems and biodiversity"

Part I, "Sustainable production and consumption patterns", deals with the themes "production" and "consumption" in a context of sustainable development, their impact on society (social and economic aspects) and the environment and the various actors involved, in order to arrive at a global approach to the issue. Part I focuses on four themes:

- General issues related to production and consumption patterns: e.g. an integrated product policy, fair trade, producer and consumer behaviour, etc.
- Energy: issues concerning climate change, modelling of greenhouse emissions, rational energy use (REU), alternative and renewable energy sources, policy instruments to promote sustainable production and use of energy etc.
- Transport: mobility behaviour (activity chains, modal choice, cultural aspects), urban transport, transport of goods (intermodal), road safety, policy instruments for transport, sustainability impacts at global and local level etc.
- Agri-food: tracing and authenticity of GMOs, predictive microbiology, control of residues, evaluation of the sustainability level in agrarian systems, labels, consumer expectations, etc.

The research performed in this field contributes to an analysis of the situation (e.g. development of instruments for analysis, collection of information, development of indicators) and to the development and evaluation of instruments that support decision-making. The various research projects are presented in detail at: <http://www.belspo.be/belspo/fedra/>

3. Visions and planning at coastal level

Although there is no one single integrated policy document for the coast, in recent years policy documents for various sectors have been drawn up which refer to the entire coastal zone or a subzone of it. The most important are mentioned below. Naturally, many more documents have been produced about (aspects of) the coast, but a clear vision of the future development of the coast cannot always be found.

1989: North Sea Disaster Plan

The Belgian coast borders the English Channel, one of the world's busiest sea areas. Two large major transit routes are situated in the Belgian maritime zone (North Hinder TSS and West Hinder TSS). In addition, many vessels traverse the Belgian territorial sea en route to or from the ports of Antwerp, Zeebruges or Ostend. Such intensive traffic in the narrow shipping lanes entails serious risks of environmental pollution, especially in the event of a collision. Of course disasters cannot be excluded, as was clearly shown by the accident with the "Herald of Free Enterprise". It was this event that gave rise to the development of the first "North Sea Disaster Plan". In the meantime, this plan has already been updated a number of times.

At national level, the Minister of Internal Affairs is legally responsible for coordinating the necessary interventions in the event of a disaster. This is also the case if a serious pollution occurs on Belgian territory or in the territorial sea. However, in the event of such an accident, by the activation of the North Sea Disaster Plan, the Minister of Internal Affairs can transfer his powers to the Governor of the province of West Flanders.

1993: Dunes Decree approved

The approval of the “dunes decree” of 14 July 1993 was a very important step in the protection of natural resources on the Belgian coast. This protective measure was the basis for a dune purchase policy by the Flemish government. The decree imposed a building ban within two types of areas:

- ‘agricultural land important for the dune area’, situated in zones with an agrarian use, which can be continued subject to restrictions on business expansion.
- ‘protected dune area’, located in zones with other regional planning uses, where a building ban applies, except for activities benefiting nature conservation or coastal defence.

Protection status was granted on the basis of four criteria: surface area, environmental planning context, current biological value and geomorphology.

1996: Ecosystem vision for the Flemish coast²

This Ecosystem vision was the policy basis for protection and restoration of the coastal ecosystem. Inter alia, the dune area purchasing policy was grafted onto this vision.

1997: Federal Sustainable Development Plan

The Belgian federal government had already been active in the field of sustainable development for more than a decade, and had made solid progress in this field in past years. Since 1997 there has been a federal law concerning sustainable development, which stipulates the drawing up of a Federal Sustainable Development Plan. In addition, the law also provides for the production of a Federal Sustainable Development Report. The Federal Planning Bureau was assigned the tasks of drawing up this Federal Sustainable Development Report and taking care of the preparation of the Federal Sustainable Development Plan.

Since 1999, political responsibility for sustainable development has been explicitly assigned in the federal government. The federal law for sustainable development also led to the setting up of the

Interdepartmental Commission on Sustainable Development (ICSD). The most important task of this Interdepartmental Commission is the preparation and monitoring of the four-yearly Federal Sustainable Development Plan. The commission bears the final responsibility for drawing up a draft plan, which is the basis for broad consultation.

The first edition of the Federal Sustainable Development Plan covered the period 2000-2004. The federal coalition agreement of July 2003 supported the drawing up of the second Federal Sustainable Development Plan for the next four years, in which the European sustainability strategy and the closing statement of the Johannesburg World Summit are interpreted. The second Federal Sustainable Development Plan focuses on the themes of the European strategy for sustainable development, and elaborates on actions to achieve the objectives within these themes. Both plans focus *inter alia* on the pressures that can be identified in coastal zones.

1999: The law “MMM” (law of 20 January 1999 on the protection of the marine environment in sea areas under Belgian jurisdiction)

This is a very important step for the protection of natural resources on the side seawards of the baseline. This law established the legal basis for the protection of the Belgian part of the North Sea against marine pollution and for the conservation, restoration and development of nature.

This important act summarises the general principles of environmental law:

- The prevention principle: prevention is better than cure
- The precautionary principle: preventive measures must be taken if there are grounds for concern regarding pollution
- The principle of sustainable management: human activities must be managed in such a way that the marine ecosystem remains in a condition that ensures the continued use of the sea
- The polluter-pays principle: the costs of the measures to prevent and fight pollution are to be borne by the polluter
- The principle of restoration: if the environment is damaged or disrupted, the marine environment must be restored to its original condition as far as possible

The principle of objective liability is also established: in the event of any damage to or disruption of the environment in marine areas occurs as the result of an accident or infringement of the law, the party having caused the damage to or disruption of the environment is obliged to remedy the latter, even if they are not at fault.

Furthermore, the basis was established for the creation of marine reserves and the protection of fauna and flora. A general obligation was established to subject activities for which a permit is required to an environmental impact report (on the applicant’s initiative) and to an environmental impact assessment, before and during these activities (by the government).

2002: The Flanders Environmental Structure Plan (FESP)³ and the Provincial Environmental Structure Plan West Flanders⁴.

At the Flemish level, the “coast” is designated in the FESP as an urban network. The coastal space is regarded as the belt of seaside resorts along the ‘Koninklijke Baan’, situated between the sea and the polder. In the Provincial Environmental Structure Plan,

2 HOFMANN, M. and PROVOOST, S. (1996) *Ecosysteenvisie voor de Vlaamse kust* [Ecosystem vision for the Flemish coast], AMINAL, Nature Department, University of Ghent and Institute for Nature Conservation, Brussels, part I. Ecosysteembeschrijving [Ecosystem description], 375 p. and part II. Natuurontwikkeling [Nature Development] 130 p

3 An. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (1997) [Flemish Environmental structure Plan]. D/1998/3241/024. 594 p.

4 An. Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen (2002), [Provincial Environmental Structure Plan West Flanders] approved by Ministerial Decree of 6 March 2002.

the coast is also designated as a separate subspace, with its own desired environmental structure. These environmental structure plans are crucial for the future environmental development of the coast (on the landward side) and should consequently also impact management of the coastal space.

2002: Strategic policy plan for Tourism and Recreation at the coast⁵.

For the first time, in this document, a long-term plan regarding tourism was created specifically for the coast. Although the plan starts out from a vision on tourism, links are also made to other sectors.

2003: The North Sea Master Plan

This represents a vision of a viable future, with sustainable management as the keyword. In this vision, the attempt is made to reconcile the different economic activities with the preservation of natural resources. Sustainable management is interpreted differently for sand extraction, maritime transport, fisheries, tourism, wind turbines, nature and real estate. It is all about keeping an eye on the specific without losing sight of the global picture

In 2003, the Minister for the North Sea formulated the objective of developing a sustainable management plan for the North Sea. It was then stated that the spatial planning of the North Sea would take place in phases and that there would be ongoing consultation with all actors concerned, taking into account the results of existing scientific studies.

In the first phase, new rules were established for sand extraction and electricity production, by *inter alia* delineating zones in which these activities are permitted and incorporating a sustainable approach in the approval procedure. In the second phase, protected marine areas were delineated and the necessary management measures defined. Both phases were successfully concluded and we now have a “land register” for the North Sea at our disposal.

5 An. Strategisch beleidsplan voor Toerisme en Recreatie aan de kust (2002) [Strategic Policy Plan for Tourism and Recreation at the coast]. Westtoer. 355 p.

Meanwhile, compared with the situation at European and even world level, Belgium is in the vanguard regarding spatial planning at sea. For most countries, spatial planning at sea remains restricted to their coastal waters, but is problematic beyond that. It appears that not the size but the approach and methodology are the key to success.

2005: Quality-of-life study for the coast⁶.

The coast features very characteristic social problems, all of which were carefully mapped in the context of this study. This can be used as the basis for social policy for the coast.

2005: Memorandum⁷ on the vision and primary elements for an integrated Coastal Safety Plan.

In 2004, the Coast Department of the Flemish Region commissioned an integrated memorandum for a future Coastal Safety Plan, based on a survey of key factors on the coast. This memorandum's starting point is also one main function, namely coastal defence, but the document refers to other coast-related interests as well, such as biodiversity, nature conservation and tourism.

2006: National biodiversity strategy

When elaborating a national strategy on biodiversity, the FPS Environment works closely within all competent regional and federal departments. The strategy will establish specific objectives to contribute to achieving the European objective of curbing the loss of biodiversity in coastal zones as well before 2010.

6 MEIRE, M. & BRACKE, P. (2005) Leefbaarheidsonderzoek voor de kust [Quality of live study for the coast]. Commissioned the provincial administration West Flanders. 152 p.

7 Visie- en krachtlijnennota. Naar een geïntegreerd Kustveiligheidsplan [Vision and lines-of-force memorandum. Towards an integrated Coastal Safety Plan] Ecoconsult, commissioned by Coast Department (AWMA). Ministry of the Flemish Community. 29 p.

Chapter 3:

Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management and stocktaking.

Towards a coordinating structure for coastal management as part of the implementation strategy.

1. The Coordination Point

1.1. Partnership for coordination

The coastal zone is an area that is predominantly characterised by an intensive use by humans, and its natural ecosystem is therefore under great pressure. This ecosystem is important not only from an ecological perspective but also offers human activities and residential areas necessary protection. Nature in this zone has suffered from an explosive growth in human activities: real estate development, port development and industry, tourism and recreation, and all the related framework and infrastructure. Strengthening and restoration of nature in the coastal area and coastal defence are pre-eminent issues that emerge in coastal management. In the process, the economic and social interests of the coast are not being lost out of sight of either.

The Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management was established in 2001 because there was a requirement for:

- structural consultation in the field of coastal management;
- objective communication to the wider public;
- central monitoring of developments in the coastal zone;

An additional important point for attention that emerged clearly during the development of a strategy for the coastal zone was the sectoral division of jurisdictions (see also Chapters 2 and 5).

It is part and parcel of integrated working that an intersectoral way of thinking predominates. Because administrations are classified according to sector (nature, economy, infrastructure, etc.), it was no easy task to work out which had to take the lead in integrated coastal zone management. Another issue was at what governmental level the lead could be taken.

In this context, lower levels of government also expressed the wish to be closely involved in the activities. In Belgium this was made possible by the conclusion of a partnership between the Flemish government and the province of West Flanders, the only province that adjoins the coastal zone. The province was able to assume this task, relying on its strong tradition of zone-directed working. This way of working starts out from the proper specificity and needs of the area when developing policy and management.

Because strong links exist between the province and municipalities, this local and important level of government is also involved in coastal zone management.

In 2001, a three-year agreement was signed between the province and the Flemish Region (the Flemish Minister for Environment and Infrastructure) on the creation and development of a Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management.

In October 2004, after evaluation and fine-tuning of task, a new agreement started for a period of 3 years (until the end of September 2007). In addition to the partners of the first phase (2001-2004), the province of West Flanders (as project leader), Department of Nature, the European Commission (European Fund for Regional Development) and the Flanders Marine Institute for the Sea, two new partners joined in 2004: FPS Environment and AWMA – Department of the Coast. This resulted in a widening of the “sectoral” representation.

1.2. Multi-partner organisational structure

The structure of the Coordination Point, which still has to be submitted for approval to the political decision makers of the Coordination Point partners, was thought out very carefully to ensure good cooperation between the various actors. Consequently, because bridges needed to be built between all governments and partners, many other administrations and partners on the coast were also included in the organisational structure of the Coordination Point. In other words, in total more partners participate in the activities than there are financing partners.

The Coordination Point for Integrated Coastal Zone Management consists of the following bodies:

Steering committee (still to be established)

This high-level official committee should give direction to sustainable coastal policy and constitutes the direct link with cabinets involved. The municipalities, the province of West Flanders, the relevant departments as well as the institutions of the Flemish government and DG Environment of the federal government should be represented in the steering committee.

The steering committee should have the following terms of reference:

- open discussion of cross-sectoral themes (e.g. projects, policy proposals, policy plans) with all administrations concerned, relevant consultation and exchange of information. In this way, conflicts are avoided and a more sustainable coastal management is pursued.
- proposal of solutions to conflicts and preparation of strategic steering of sustainable coastal management. The steering committee's proposals are always submitted to the competent ministers for approval.
- organisation of a coastal forum – see below
- ad hoc working groups (if considered necessary).

Task force

This official group is not only responsible for following up the assignments that it receives from the steering committee and for the preparation of steering committee activities. It is also charged with the practical and concrete follow-up of integrated coastal zone management.

The task force is made up of representatives from the relevant departments of the provincial, Flemish and federal government.

Day-to-day management

Day-to-day management is responsible for the daily follow-up, directs the operation of the secretariat, fixes the Coordination Point's annual work programme and ensures the financial follow-up.

It is composed of one representative from each of the Coordination Point partners:

- The Federal Government Department of Public Health, Safety of the Food Chain and the Environment, DG Environment
- AWMA, Department of the Coast, Ministry of the Flemish Community
- AMINAL, Department of Nature, Ministry of the Flemish Community
- Provincial Government of West Flanders
- Flanders Marine Institute

Ad hoc working groups

The steering committee or task force can decide to set up an ad hoc working group to monitor a specific theme or issue.

Coastal forum

The existence of a coastal forum should facilitate the flow of information to general population and offer all involved stakeholders the possibility to push for new themes concerning sustainable coastal management.

It is not yet clearly defined how exactly this sounding board will be organised, and the steering committee will be responsible for its concrete implementation.

1.3. Objective and tasks of the Coordination Point

The objectives of the Coordination Point were defined in more detail on 1 December 2004 at a strategic planning meeting with the partners.

The Coordination Point was given the following **mission**:

“to stimulate sustainable management of the coastal zone in Belgium. The Coordination Point is also a contact point for all parties dealing with cross-sectoral themes in the coastal zone.”

The strategic **objectives** of the ICZM Coordination Point are defined as follows:

- to communicate on and create a carrying capacity for integrated coastal zone management
- to act as contact point for integrated management
- to cooperate on the Recommendation of the European Parliament and of the Council of 30 May 2002 concerning the implementation of Integrated Coastal Zone Management in Europe
- to monitor coastal zone sustainability indicators (see below)
- to promote planning and policy integration in the coastal zone

In so doing, the Coordination Point offers a platform for consultation concerning and integration of coastal policy-making, but it cannot act in the place of the competent administrations. To meet the strategic objectives, the ICZM Coordination Point develops the **activities** below. A work programme is drawn up on an annual basis for further development of these tasks.

a. Communication and public awareness campaigns:

- a.1. Specific actions in the context of integrated coastal management in order to create a carrying capacity;
- a.2. Developing publications (brochures, folders, posters, articles, website) on specific, coast-related, cross-sectoral themes, or contributing to other publications in this respect;

- a.3. Open days, study days, workshops and symposia;
- a.4. Single-handed or shared organisation of study days, workshops and symposia;

b. Contact point

- b.1. An information desk, supplying information in an objective way to policy makers, teachers, students, private individuals, etc. in Belgium and beyond;
- b.2. Information dissemination to similar actors in the international community;
- b.3. Participation in European and international projects and networks relevant for integrated coastal zone management;

c. Implementation of the European Recommendation

- c.1. All Coordination Point activities must fall within the framework of sustainable coastal management. Support will be given to the submission of reports to the European Commission in the context of the recommendation, within the set deadlines;
- c.2. Participation in the ICZM Expert Group of the European Commission at the request of the administrations concerned;

d. Sustainability barometer

- d.1. Keeping and updating the information collected on the basis of the indicators that are included in the sustainability barometer for the coast;
- d.2. Stimulating the use of coastal indicators as a policy-supporting instrument;

e. Planning of integration and coastal policy

- e.1. Organizing the secretariat of specific integrated consultative structures;
- e.2. Participation in relevant steering committees and consultative committees, in order to obtain a clear picture of new policy developments and plans for the future. The purpose of this is to assist the various interest groups of the coast to improve their mutual policy adjustment.

2. Implementation of the European Recommendation: where do we stand now?

With regard to the implementation of the European Recommendation concerning integrated coastal zone management, the Member States were requested in the first place to draw up a national stocktaking of all important actors, laws and institutions that impact coastal zone management. Subsequently, a strategy should be developed on the basis of the results of this stocktaking in order to further shape integrated coastal zone management.

2.1. National stocktaking

A first **thorough and complete analysis** of the status of coastal management in Belgium was drawn up under the “TERRA – Coastal Zone Management” project (Recommendations for integrated coastal zone management in Belgium, June 2001). This report was submitted for approval to the administrations concerned but not to the general public (stakeholders). An – admittedly more limited – update of the report was drawn up by the Maritime Institute (University of Ghent) in the context of the “COREPOINT Coastal Research Policy – Integration” project. These reports were therefore created in the context of European projects.

A description of **functions** of **and activities** on the coast was published in 2004 in the form of *De Kustatlas Vlaanderen /België* (The Coast Atlas Flanders/Belgium, K. Belpaeme and P. Konings, 2004, 100p.). The Coast Atlas was designed as an attractive book of scientifically accurate photographs but which was also accessible to the general public. The book attracted much interest, not only with policymakers but also with coastal residents and interested people, who were able to buy it in bookshops. Since November 2005, the Coast Atlas is also available on-line in four languages (www.kustbeheer.be).

A presentation of the **condition** of the coast was available for the first time in 2003 in the form of coastal sustainability indicators. A description of the process and the results is included in Chapter 4.

A first overview of the **legislation** with regard to the coast was drawn up in 2000. Since 2002, an overview is updated annually with new and amended laws, and a real **Coast Codex** appeared in 2004, which contains the texts of all laws concerning the coast.

On the national level, the **Federal Planning Bureau (FPB)**, a public body, is actively engaged in commissioning studies and making forecasts on economic, socio-economic and ecological policy issues. To this end, the FPB collects and analyses information, explores possible developments, identifies alternatives, evaluates the consequences of policy measures and makes proposals. Its scientific expertise is at the disposal of government, parliament, social partners and national and international institutions. The FPB ensures a broad spread of its activities. The results of studies are disseminated to the community and contribute to democratic debate. One of the FPB's activities is the preparation of the Federal Sustainable Development Plan. Action 20 of the 2nd **Federal Sustainable Development Plan** concerns the sea and coastal zones and makes specific references to Recommendation 2002/413/EC.

This Federal Sustainable Development Plan was established pursuant to the law of 5 May 1997 concerning the coordination of the federal policy concerning sustainable development. As stipulated in this law, the Federal Plan establishes "the measures that have to be taken at federal level to achieve the objectives of sustainable development". The Federal Plan features normative as well as indicative planning. Although the Plan is established by means of a royal decree, it is not imperative and has no direct consequences for citizens. The plan therefore has no statutory power but describes the lines of policy that the government intends to implement. The measures that it contains are to be elaborated further and implemented by means of the customary decision-making procedures and submitted to parliament for approval where required.

Sustainable development management involves numerous challenges, viz. restoration of economic growth, creation of new jobs, meeting the costs of an increasingly ageing population, strengthening social security, increasingly accessible healthcare, effective public administration, environmental protection and sustainable mobility. The government wishes to address these challenges with this plan. This is necessary to protect future generations. In so doing, the federal government is associating itself with a broad international movement.

In addition to the activities of the Federal Planning Bureau, an overview of sea-related **legislation** was also drawn up in the context of the **Belgian Coastguard**.

There is therefore no complete analysis in which conflicts between operating structures or between actors and gaps in the legislation are identified. However, an analysis is made on an ad hoc basis

when specific actions are undertaken. A bottleneck analysis was performed in the context of the European Recommendation concerning integrated coastal zone management. This analysis took the form of a brainstorming exercise on sea-land interactions (see Chapter 5).

2.2. Strategy for ICZM implementation

The consultation with the administrative coastal actors showed that there exists *little preference for developing a new strategy* for the coast, but rather for making use of existing policy plans and instruments. Many different actions can be integrated in the context of the approach elaborated to give shape to integrated coastal zone management. An important aspect of this exercise is environmental planning, which takes place at sea as well as on land. Other elements, e.g. sustainable cleaning of beaches, the activities of the Federal Sustainable Development Plan and communication to the general public and the parties involved, are part of the approach developed for integrated coastal zone management.

The points below discuss the actions on land and at sea that have been organised in the context of the approach for integrated coastal zone management. The European Recommendation also refers to actions that are undertaken at sea as well as on land in the management of the sea-land interface. This interface is seen as being very important in Belgium, and is therefore also discussed separately in this document, viz. in Chapter 5.

2.2.1 ACTIONS ON LAND: ENVIRONMENTAL PLANNING ON LAND

Environmental planning is an important instrument in the elaboration of an integrated strategy. As far as the landward side is concerned, the coast is designated as an urban network in the Flanders Environmental Structure Plan. In the Provincial Environmental Structure Plan, this zone was included as a separate subzone. Subsequently, policy priorities were fixed during drawing up of future detailed development. These priorities were laid down by decree and underwent a procedure of public scrutiny. During formulation of the policy priorities, an attempt was made to optimise the use of space while at the same time giving enough space for diversity.

The environmental policy priorities are:

- integrating tourism and nature;
- concentrating activities in existing centres;
- safeguarding open space;
- utilizing airport and seaports as economic gateways;
- integrating economic developments with tourism and recreation;
- the coastal road connects the different seaside resorts;
- optimisation of accessibility and mobility;

A few examples are given below to illustrate in which way environmental planning can serve as an instrument for developing an integrated strategy.

The initiatives can fall within or outside planning procedures laid down by decree.

a) *Environmental plans for beach and dyke management*

The coast and especially beaches, dunes and the dyke are the main tourist attractions of West Flanders. The demands for new activities and construction on beaches and dyke increase each year: terraces, water-sport clubs, sports infrastructure, playgrounds – the list goes on and on. And each of them looks for their own special spot on the beach and dyke. Until

today, the highly specific use of the beach (principally as a nature reserve) often leads to discussion, since in such zones in principle little is possible. For a number of years, not only the licensing authorities (coastal municipalities as well as the Flemish Region) but also the owners and operators of these facilities have been asking for the creation of a clear legal framework to remove the existing uncertainties.

A start was made in 2002 with the drawing up of a number of new zoning plans, so-called ‘**environmental implementing plans**’ (EIPs) for beaches and dykes at seaside resorts. Starting from an environmental policy framework based on sustainable coastal development, the various tourism and recreational functions and the related constructions are compared. The tourism (economic) benefits are weighed against the natural (ecological) costs. This led to the creation of a number of zones where, depending on the area, tourism sometimes has priority over nature and visa versa. Of course, the basic sea-defence function of beaches and dykes was always given priority.

The ICZM Coordination Point was responsible for organising the consultation between the different interested partners (coastal municipalities, Flemish administrations, water-sport clubs, nature associations, fishermen, hotel & catering, etc). A deliberate choice was made to conduct intense consultation, even before the start of the subsequent decree procedure. This with the aim of closely involving the actors in the rationale behind the choices made and of looking together for solutions to any possible problems.

b) *Integrated organisational plans for sea-defence dunes*

For people on holiday, dunes mainly constitute a shortcut to the beach and a place to sunbathe. But the dunes also have a major function regarding coastal-defence. Damage to the dunes can increase the risk of flooding. The Department of the Coast of the Flemish Community closely monitors the condition of the dunes to be able to conduct proper management based on conservation and to repair the dunes to fully ensure their function as natural coastal defence structures. Spatial plans are established for all dunes that provide coastal-defence. The Department of the Coast tackles a number of areas annually in order to eventually achieve complete coastal coverage. The creation of each of these plans for the future of these dunes involves extensive consultation with all parties involved, including local authorities and users of the area. In the process, the attempt is made to gear the different uses to each other as far as possible. The spatial plans are subsequently integrated into specific organisational plans.

In addition to consultation between the parties concerned, attention is also paid to communication with local residents and users, with a clear explanation of why certain choices are made.

c) *Strengthening nature as part of Integrated Management*

In the coastal areas nature has suffered a great deal from human activities. In Belgium, the impact is even greater due to the high population density in this area (an average of 672 inhabitants/km² in 2004), the large number of day-trippers (18.4 million in 2004) and the limited length of the Belgian coastline (65 km). The idea seems to have been growing for a few years that nature on the coast is the equivalent of the goose that laid the golden eggs, *inter alia* in the form of a high-quality product for tourists.

Since the mid-1990s, the Flemish government has made special efforts to purchase dunes, establish Flemish Nature Reserves and draw up management plans. While these management plans are being developed, the users of the area and the relevant municipalities are also involved, and there is active communication with local residents during the planning

process. The organisation and management of the areas fit into a legal framework (Flemish Nature Conservation Decree), which also provides for a public inquiry.

However, governments are not alone in committing themselves to nature conservation on the coast. Non-governmental organisations (NGOs) also contribute by acting as custodians or playing a role in communication and public-awareness campaigns.

2.2.2 ACTIONS AT SEA: “MASTER PLAN FOR THE NORTH SEA”

In 2003, the Minister for the North Sea formulated the objective of developing a sustainable management plan for the North Sea. It was stated then that the spatial planning for the North Sea would take place in phases and that there would be systematic consultation with all actors concerned, while taking account of the results of existing scientific studies.

In the first phase, new rules were laid down for sand extraction and electricity production, by *inter alia* delineating zones in which these activities are permitted and incorporating a sustainable approach in the approval procedure. In the second phase, protected marine areas were delineated and the necessary management measures defined. Both phases were successfully concluded and we now have a “land register” for the North Sea at our disposal.

Meanwhile, compared with the situation at European and even world level, Belgium is in the vanguard as regards spatial planning at sea. For most countries, spatial planning at sea remains restricted to their coastal waters, but is problematic beyond that. It appears that not the size but the approach and methodology are the key to success.

2.3. Communication and awareness-raising initiatives

2.3.1 In 2002, the Coordination Point initiated a large-scale **communication campaign** called “**De Kust, kwestie van evenwicht**” [The Coast, a question of balance]. The aim was to make a broader public aware of the need to manage the coast in a more sustainable manner. The campaign consisted *inter alia* of a series of postcards that shed light on various aspects of the coast, a holiday treasure hunt and a brochure and a poster, which enjoyed wide distribution. The campaign logo was such a great success that it even became the logo for the ICZM Coordination Point.

2.3.2 The **Week van de Zee** [The Week of the Sea] is already in its tenth edition and is a great success year by year. It was originally aimed at children in primary school, with the general objective of telling them about the coast and the sea and getting them involved. New target groups have also been addressed since 2004: holidaymakers, tourists and the general public in 2004-2005;

from 2006 the fishery sector was also put in the spotlight (with the theme “De zee smaakt naar meer” [The sea tastes of more]).

2.3.3 In order to support communication and strengthen awareness of the subject, the Flanders Marine Institute publishes a magazine, the ‘Grote Rede’, since 2001. The magazine aims to provide information and give a voice to opinions about topical themes that *inter alia* connect with the concept of “integrated coastal zone management”. Interest in this magazine is increasing, especially among coastal inhabitants and local concerned parties. In addition, it is an ideal forum for reaching a wide public with well-founded articles on unusual coastal themes.

2.3.4 Cooperation between the Coordination Point and municipalities: working towards clean beaches in a sustainable manner. When specific projects are set up, it is shown what added value sustainable coastal management can bring and how municipalities can contribute. In 2002, the Coordination Point launched an initiative around “sustainable beach management”, aimed specifically at local authorities. The objective of this project was to develop, together with the municipalities, a more natural way of cleaning beaches. Beaches constitute the first line of defence against incoming waves, while the high-water line fulfils an important function as a food source for animals, as a sand-retaining structure and as a growing place for primary colonisers. In Belgium, virtually all beaches are intensively cleaned with beach-cleaning machines, with negative consequences for the beach ecosystem. In fact, the machine removes the natural high-water line in addition to real litter and disrupts the beach structure. In order to highlight the importance of the high-water line and the beach, a workshop was first organised for the technical services of the coastal municipalities, who are responsible for keeping the beaches clean. Since 2003, a manual clean-up campaign has been organised annually with volunteers, under the name “Lenteprik” [Spring-clean]. In conjunction with this awareness campaign, the municipalities were encouraged to set up pilot projects around manual cleaning. Such projects can be incorporated in social employment programmes.

2.3.5 Awareness campaign “De noordzee, onze elfde provincie”
[The North Sea, our eleventh province]

Fortunately, the time of ‘anything goes’, when everything was permitted at sea (right up to waste incineration!) is a thing of the past. With the master plan for sustainable management of the North Sea, the federal government assumes responsibility for our eleventh province. Good communication is crucial for the implementation of this master plan. Under the slogan “onbekend is onbemind” [unknown is unloved], the DG Environment of the Federal Government Department of Public Health, Safety of the

Food Chain and the Environment developed a communication campaign to make people enthusiastic about our eleventh province.

This campaign consists of:

- a folder featuring interesting facts about users of the North Sea and a few words of explanation about the master plan;
- a map of the North Sea with an overview of the many activities there;
- a website with a sea of details; www.de-noordzee.be
- and an eye-catching mobile exhibition with which we will comb the coast in the months to come and make residents and holidaymakers enthusiastic about this forgotten piece of paradise

2.3.6 Zee in Zicht exhibition

This exhibition about the North Sea entitled “Zee in Zicht” [Sea in Sight] took place during the summer of 2003 in the Museum for Natural Sciences in Brussels. The exhibition then went on tour to other venues.

This exhibition aimed to show visitors life in the sea as well as the human activities performed there. The main motive of the exhibition was a journey, a stroll in the Belgian part of the North Sea. At each step, visitors discovered not only the fauna and flora but also the human activities (fishing, sand extraction, dredging, shipping, pollution, wind turbines, nature reserves, aquaculture etc.) that are most characteristic for this zone.

It was the intention to give a complete inventory of everything that lives and happens in the Belgian part of the North Sea, on the seaward side of the coastal zone.

2.3.7 “Mosselen Natuur” [Mussels naturally] exhibition

The practice of aquaculture in sea has a direct impact on the coast (*inter alia* on water quality). This subject is also the theme of an exhibition (from 4 May 2005 to 30 June 2006):

- Mussels go on a journey. They range over all Europe: all the mussels that we eat in Belgium are imported.
- How healthy are mussels? Day in day out, they filter substances from the water, which sometimes stay in their bodies. So should you still eat mussels at anytime and anywhere?
- The study of the mussel’s medical properties suggests very promising future applications.
- Mussel farming receives a great deal of attention.
- Tradition, expertise, trade and sustainable development. Its economic and social significance on the coast should not be underestimated.

Chapter 4: Coast barometers: sustainability indicators for coastal policy

1. Indicators in the starting-blocks in Belgium

An “indicator” has to give an indication of the degree of development of an element or condition in relation to an objective to be reached. However, the term “indicator” is used in a much wider sense in this chapter.

A sustainability barometer is sometimes set up in order to monitor a complex issue like sustainable development. Such a barometer consists of a set of data or indicators, which enable complex phenomena to be described in a simple manner. The “sustainable character” of an area can be monitored by means of regular evaluation of these indicators.

The ICZM Coordination Point developed a sustainability barometer for the coast. This should make it possible to monitor coastal evolution, give advice on taking decisions for future coastal developments (policy support) and ensure good communication about the coast to a wide audience. In addition, working with indicators fits in perfectly with implementation of the European Recommendation concerning ICZM. The recommendation urges the European Member States *inter alia* to make use of indicators to monitor developments, draw up a stocktaking exercise of the coastal actors and subsequently involve the latter in the policy-making process.

The process of the development of indicators for the Belgian coast started in 2000 in the context of the TERRA-CZM project. A study, in which a six-priority strategy for the coast was developed, was the initial impetus for the development of indicators for a sustainability barometer for the coast⁸. This was achieved by means of consultation with 21 key figures at various domain meetings

The six priorities in this strategy are:

- preservation and strengthening of the sociocultural capital
- quality improvement of the residential and social environment
- support for tourism and recreation
- improvement of the environment and nature on the coast
- reinforcement of the economic fabric
- realisation of administrative innovation

These priorities were put forward during the consultation process, but were not as such a part of a policy plan for the coast. However, they were used for grafting on the indicators. After the above priorities had been established, a participative process was started by the ICZM Coordination Point in 2001. This took the form of workshops in which some 70 coastal actors from various points of view participated. This was to lead to the selection of 20 indicators specifically for monitoring sustainable development on the Belgian coast⁹.

For the selection of these 20 indicators, the original starting point was an extensive list of 301 possible candidates. Together with end-users – including municipalities, the hotel and catering industry, port authorities, environmental associations, civil servants, and sports clubs – the 50 most relevant indicators were chosen from this extensive list in a first step. Because following up 50 indicators would have required a great deal of time, the list was discussed again and reduced to a workable set of 20 indicators. Finally, data for a number of years were requested for each of these 20 indicators for the entire coast, and where possible for individual coastal municipalities. Since 2003, the background information and the actual indicators can be consulted on the ICZM Coordination Point website: www.kustbeheer.be/indicatoren.

This **website** not only provides access to the data but also to a **technical file** for each indicator. It is accessible for everyone and is dynamic in character. When new information becomes available, it is put on the website as quickly as possible. The ICZM Coordination Point is jointly responsible for the management of the site with the Flanders Marine Institute.

2. Which indicators for our coast?

In the selection of indicators for the Belgian coast, various criteria were taken into account: a balanced spread over the administrative domains, information availability and quality, communication value and usefulness for evaluating a coastal trend or target objective.

As already mentioned, in 2002 coastal actors determined by means of a participative process which 20 indicators were the most important for the Belgian situation. The six priorities and the matching indicators are given below. It should be pointed out that some indicators are relevant for more than one priority.

Preservation and strengthening of the sociocultural capital

- Differences in salary
- Protection and stocktaking of real-estate

Realisation of administrative innovation

- Implementation of integrated coastal zone management

Quality improvement of the residential and social environment

- Surface area of protected area
- Ageing rate
- Residential comfort
- Utilisation of public transport in day tourism to the coast
- Surface area of dedicated coastal habitat
- Number of motor vehicles on the roads

8 Paredis, E., Block, T. & J. Van Assche. (2001). Op weg naar duurzaamheidsindicatoren voor het kustgebied [En route to sustainability indicators, University of Ghent, Centre for Sustainable Development, commissioned by the Ministry of the Flemish Community, Departement of Environment and Infrastructure, AWMA-AWK]

9 Anon. (2003). Voorstel voor een duurzaamheidsbarometer voor de kust [Proposal for a sustainability barometer for the coast]. Environmental Consultancy and Assistance (ECOLAS): Antwerp, Belgium. xi, 45 + annexes pp.

Support for tourism and recreation

- Share of public transport in day tourism to the coast
- Share of highly accessible accommodation units
- Amount of tourists that stay-over

Improvement of the environment and nature

- Surface area of protected areas
- Surface area of dedicated coastal habitat
- Quality of beach water
- Residual waste
- Number of motor vehicles on the roads
- Number of observed pollution incidents (oil etc.)/flight hour
- Fish stocks that are not being over-fished

Reinforcement of the economic fabric

- Economic value of ports
- Salary pressure
- Ratio of company start-ups to bankruptcies
- Added value per employee
- Employment in tourism
- Change in employment in fisheries and agricultural sectors
- Fish stocks that are not being over-fished
- Unemployment rate

3. A European set of sustainability indicators

Belgium was clearly a pioneer in drawing attention to sustainability indicators. But also the European ICZM expert group, composed of all 20 coastal member States and two candidate States, recognised the importance of indicators and set up an “indicators and data” working group (WG-ID) in 2003. The latter was instructed to draw up a list of indicators and assist in coordinating the definition of the way in which the member states should calculate the indicators.

After having studied the various possibilities for 12 months, the WG-ID proposed that member States and candidate States employ two sets of indicators:

- An indicator set to measure the progress of implementation of ICZM (“progress indicators”)
- A core set of 27 indicators (composed of 44 measures) for sustainable development of the coastal zone (“sustainability indicators”).

These two sets are directly interrelated. Therefore, the more an integrated approach permeates all governmental levels and is used in organising activities in the coastal zone, the greater will be the chance of noticeable improvement in the situation on the coast. And the more the situation on the coast improves, the greater the willingness of the actors concerned to introduce additional aspects of ICZM will be. In this way, the indicators can work in synergy and provide a positive contribution to the development of long-term management for the coastal zone.

Because the Belgian sustainability barometer came about by means of a different, participative process, it is evident that the indicators are not identical to those in the WG-ID list of sustainability indicators. About seven indicators appear on both lists. In November 2004, both European indicator sets were approved by the European ICZM expert group.

4. What do the indicators teach us?

The indicators are a good set of tools for monitoring coastal zone characteristics. The latter are often very typical for the coastal zone and therefore differ fundamentally from those of their inland counterparts. Analysis of how the coast differs and comparison of the results obtained from the use of indicators at the coast with results from the hinterland, province or Flanders as a region reveals specific problems. These may justify specific management for the coast.

A number of indicators are worked out below by way of illustration. The elaboration of all indicators can be found on the website: www.kustbeheer.be/indicatoren. In order to form a picture of developments in the priorities set, a trend is given on the website for each indicator and it is stated whether the latter is positive, negative or neutral. However, it is certainly not the intention – even if this were possible – to reduce individual trends per indicator to one single figure for the coast. Ecological, social and economic aspects are important and must be looked at together.

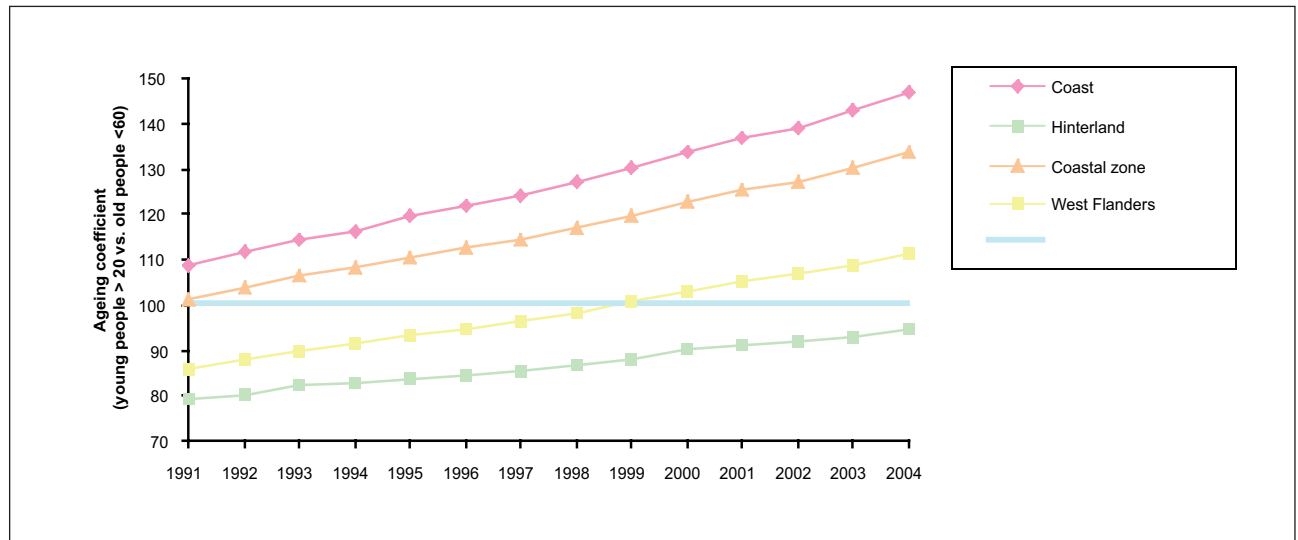

a. Priority: Quality improvement of the residential and social environment

- A short evaluation of the "Ageing rate" indicator:

The coast is characterised by a high rate of ageing. In West Flanders, there is a general decrease in the number of young people. This trend is even stronger on the coast. In 2004, for 100 inhabitants younger than 20 years there were 132 inhabitants older than 60 years. The ageing rate in the

147 coastal municipalities is higher than that in the 94 inland municipalities. This typical age structure of the population on the coast has an impact on various policy domains, including housing, employment, communication, recreation and education.

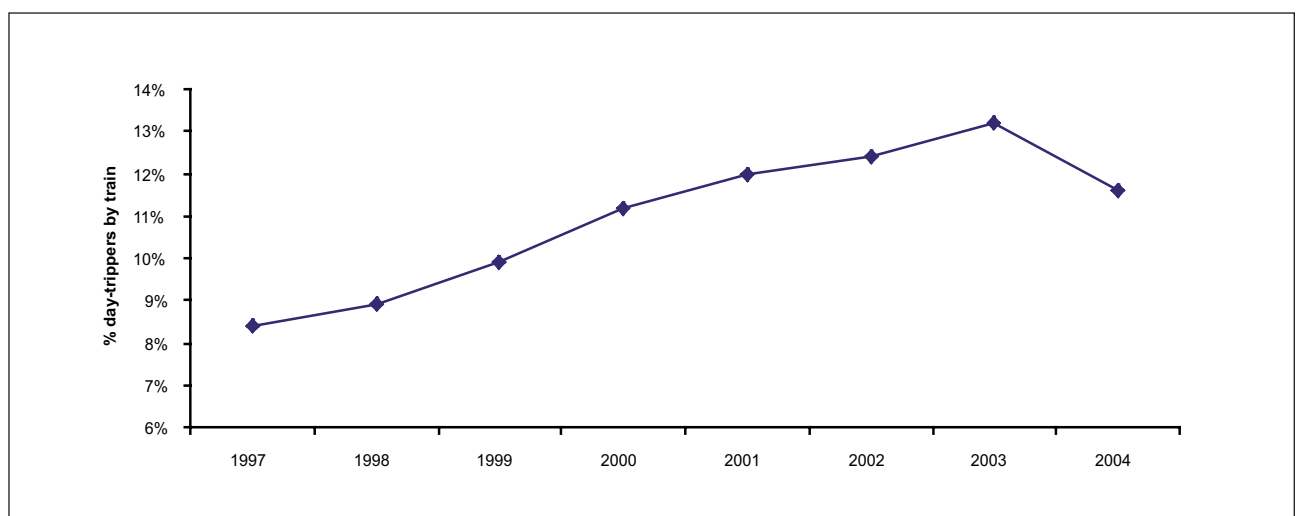
Graph 1: Evolution of ageing rate 1991-2004

b. Priority: Support for tourism and recreation

- A short evaluation of the indicator "Share of public transport in day tourism to the coast"

Every year, the sun, sea and sand attract thousands of people to the coast for a day-trip. The traffic problems that this influx of tourists entails can be avoided by more intensive use of public transport. Generally speaking, people have been making more use of public transport in recent years. In 2004, 3.2% more day-trippers used the train to get to the coast than in 1997.

However, in 2004 a decrease of 1.6% was seen compared with 2003. This can probably be explained by the disappearance of a number of favourable train fares and a poor summer. In order to reduce the mobility problems on the coast, further expansion of a high-quality public transport system is necessary.

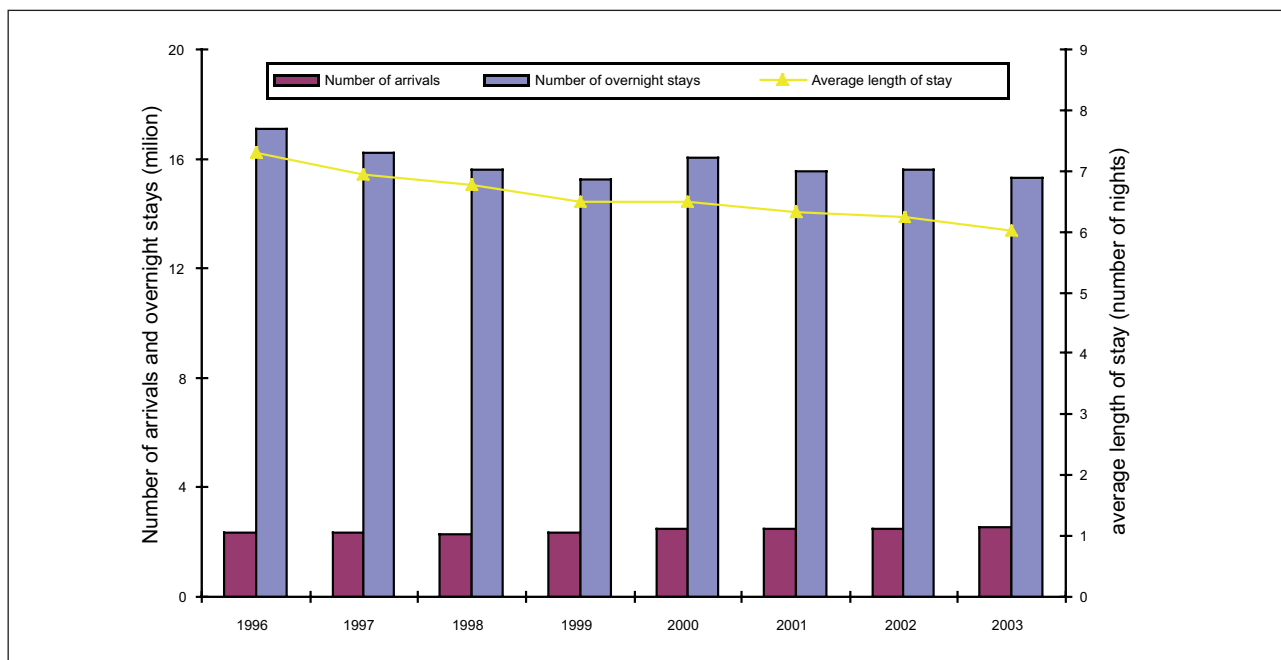

Graph 2: Share of day tourism by train in total day tourism to the coast (in %)

Source: Westtoer

- *A short evaluation of the indicator “Extent of stay-over tourism”:*
Many Belgian and foreign tourists visit the coast, sometimes staying overnight. In 2003, 7.7% more people stayed for a night in commercial accommodation on the coast than in 1996. However, the number of overnight stays in the same period fell

by 12%. The increasing number of arrivals and the decreasing of overnight stays show that the coast is more attractive as a short-holiday destination than for a longer holiday.

Graph 3 Evolution of arrivals in commercial accommodation for the coastal zone viz. coast, Bruges and hinterland municipalities, 1996-2003

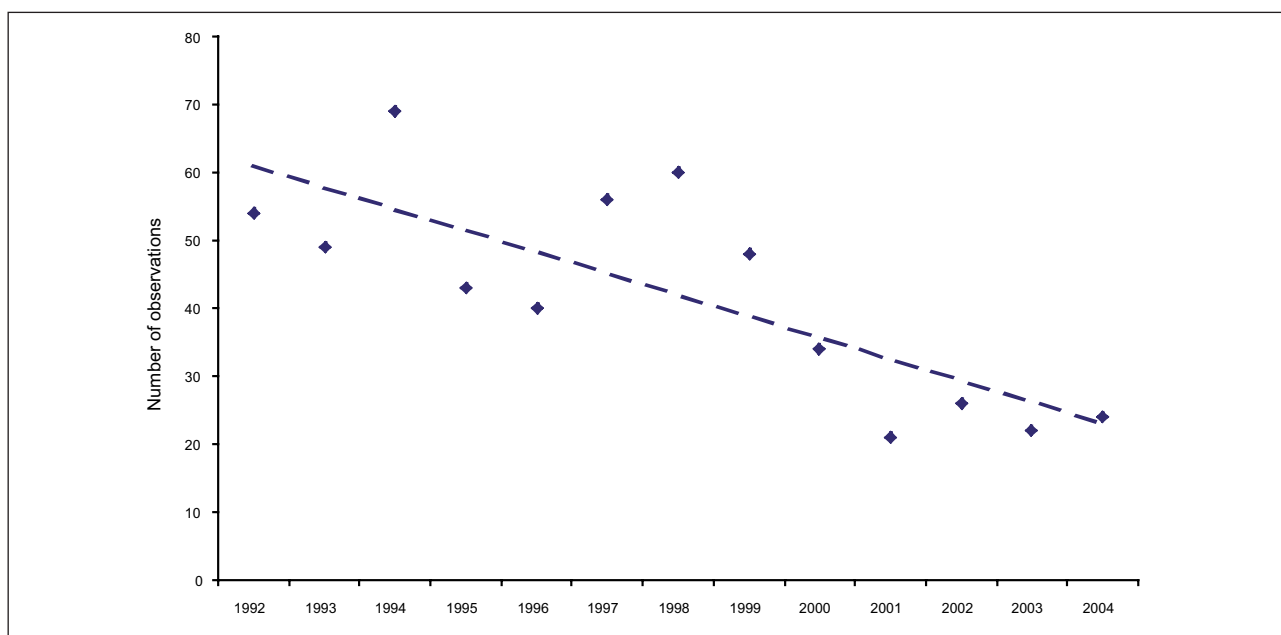
Source: Westtoer, corrected NIS statistics

c. Priority: Improvement of the environment and nature

- *A short evaluation of the indicator “Number of observed pollution incidents (oil etc.)/flight hour:*

The North Sea constitutes a special area in which no visually observable operational oil discharges are permitted (MARPOL 73/78). Nevertheless, 54 oil discharges were observed from the air in 1992. In 2004, the number of oil discharges fell to 24.

The annually estimated volume of discharged oil exhibits a decreasing trend. Apparently, stricter regulation and increased surveillance are having a positive effect.

Graph 4: Number of oil discharges observed by Belgian surveillance aircraft from 1992 to 2004

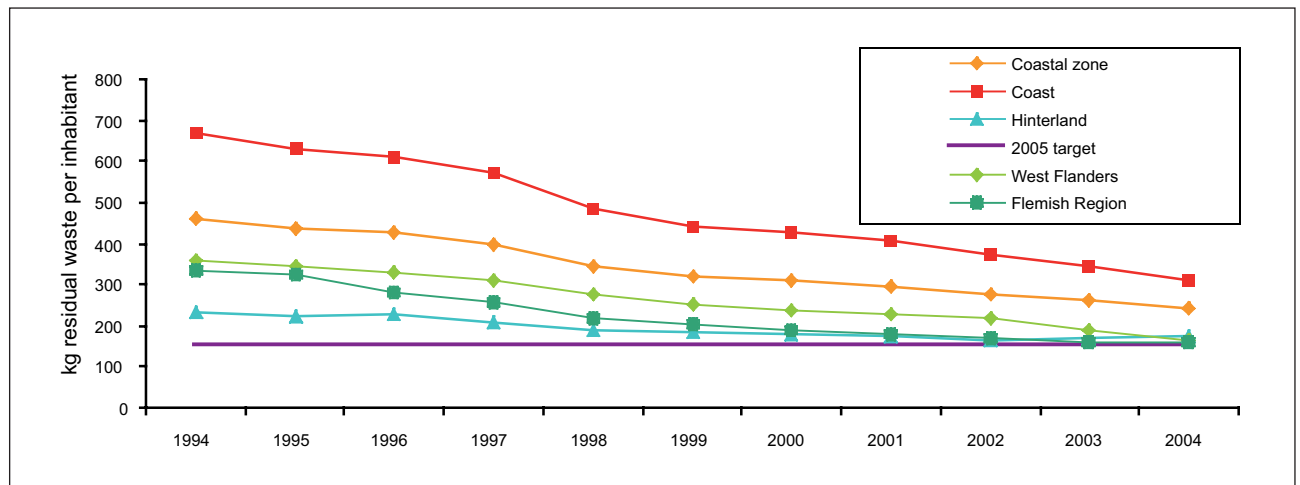
Source: BMM-MUMM

- *A short evaluation of the indicator “Residual waste”:*

The municipalities in the coastal zone have already come a long way in regard of the reduction of residual waste. In 2004, the coastal zone produced an average of 244 kg of residual waste per inhabitant, compared with 462 kg in 1994. However, in 2004, the coastal municipalities still produced significantly more waste (viz. an average 311 kg/inhabitant) than the municipalities in the

hinterland, where the average was 172 kg of residual waste per inhabitant. In order to take into account the impact of tourism on waste production, use is made of correction factors while calculating the averages for the coastal municipalities. But, even after these correction factors have been taken into account, the set objectives are not achieved.

Graph 5: Evolution of residual waste figures (in kg/inhab/year) between 1994 and 2004

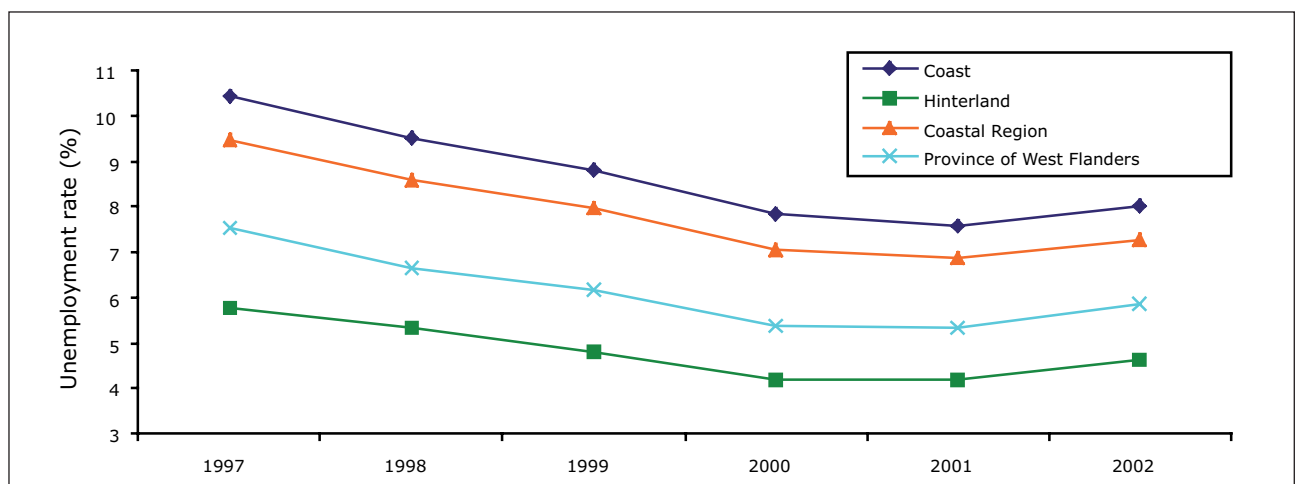
Source: OVAM

d. Priority: Reinforcement of the economic fabric

- *A short evaluation of the indicator “Unemployment rate”:*

The unemployment rate is the ratio of the number of unemployed job seekers to the total labour force. Unemployment in the coastal zone fell between 1997 and 2002 by 2.2% and shows a similar evolution to that in West Flanders. However,

unemployment in the coastal municipalities (8.3% in 2003) still remains higher than in the hinterland (5.3% in 2003) and in West Flanders (6.3% in 2003).

Graph 6: Evolution of the unemployment rate between 1997 and 2002.

Source: Steunpunt Sociale Planning, Data Steunpunt WAV

5. Progress indicators

In addition to the monitoring of specific sustainability indicators, as described above, work was also started with progress indicators in the context of two workshops that took place in the autumn of 2005. Initial tests show that there was a clear evolution in the ICZM process in Belgium in the period between 2000 and 2005. Clear progress was recorded in various areas in the creation of a framework for ICZM. For example, there was a positive score for organising ad hoc actions and projects, setting up cooperative projects, involving interested parties, and the use of indicators and studies about the coast. Although we cannot yet talk of a fully integrated process, clear positive trends can be made out.

6. Continuous attention to and adjustment of the indicators

Making the indicators available via a website is a first step. However, wanting them to be really used also means drawing attention to them in a different way. The first **“Kustkompas”** [Coastal Compass] appeared early in 2006. This publication, which is aimed at policymakers, civil servants and coastal actors, gives a state of affairs of the situation at the coast and provides suggestions for a more sustainable approach. Some 50 scientists are involved in the production of the publication as authors or readers.

The extensive process that was followed in creation of the Kustkompas showed that there is a need for adjusting the indicators. That is why a large-scale evaluation was planned in 2006. This will be preceded by an analysis of strengths, weaknesses, opportunities and threats (SWOT) of the way in which the indicators are currently used.

Chapter 5: Sea-land interactions: specificity of the sea-land interface

1. Rationale and objectives: why a brainstorming exercise about sea-land interactions?

A central element of the recommendation concerning integrated coastal zone management is formulated as follows: ***“improved coordination of the actions taken by all the authorities concerned both at sea and on land, in managing the sea-land interaction”***¹⁰

Certain functions (economic activities or natural phenomena) of the “sea space” and of the “land space” do not exercise any influence on the other side of the **interface**. However, other functions can have a positive or negative influence (economic, ecological, social) on the other side. In this second case an interaction occurs. The interactions between sea and land are therefore determined by the influence factors of one component (and the activities that take place there) on the other (and the activities that take place there).

In April 2004, at a meeting of the European ICZM Expert Group, it was stressed by the Belgian delegation that clear identification of these influence factors is an important precondition for compliance with the European recommendation. This position was supported by the Dutch delegation. The proposal of stocktaking of sea-land interactions thereafter took shape during a Dutch/Belgian brainstorming exercise. The current Belgian report includes only the results of this brainstorming that are relevant for Belgium. The approach in The Netherlands was different, but following the trajectory together proved to be an enriching experience. Subsequently, it was examined what sea-land interactions could be better management through improved coordination of actions and further integration.

It is difficult to make an exhaustive list of relevant influence factors. Consequently, it should be defined what should be examined, what the extent of the interface is, and at what level the problem should be addressed. Indirect interactions are already managed in other forums, in which coordination between administrative entities is organised at the national level (cooperation between the regions and the federal government) and the international level (regional treaties, European directives and other legislation). Examples of this include pollution originating from rivers (which accounts for an average of 80% of pollution of the marine environment), pollution originating from shipping in traffic-separation systems far from the coast (which can affect the coast) or the problem of the introduction of non-indigenous animal species by ballast water. These indirect interactions are not addressed in the current interface analysis.

When establishing what is in fact relevant for the sea-land interface, further elucidation of the definition of the term coastal zone is of great importance:

*The **coastal zone** is defined as a strip of land and sea of varying width that consists of a terrestrial component that is influenced by the proximity of the sea, and a maritime component that is influenced by the proximity of the land, and which comprises the natural coastal systems and the areas where human activities involve the use of coastal resources.*

During the brainstorming, it was decided to use a definition of the term “coastal zone” that would enable the direct (primary/secondary) interactions between land and sea to be mapped (local, greater scale of direct effects), but without strictly zooming in for example on the beach and the zone up to one nautical mile from the coast. Because of those reasons, the following scale was opted for: a coastal zone that extends from the polders to the 12-mile zone at sea (which corresponds to the limit of the territorial sea, a zone in which Belgium exercises sovereignty). Within those limits, a specific interaction can apply to the entire coastal zone or a certain part of it.

It should also be pointed out that, within the coastal zone, the sea has a special character because it constitutes a collective heritage; involvement and feelings of ownership extend much further than to the inhabitants of the coastal municipalities.

2. What are the interactions: What emerged from the Belgian brainstorming?

Starting from the Belgian/Dutch brainstorming, the list below of relevant interactions of every type – land to sea and sea to land – for Belgium was drawn up (the order in which they appear is not in relation to their priority). These interactions exercise a local and direct influence (independent of their origin), which can lead to concern on the other side of the interface. In the case of every interaction it was examined and clarified which actors are involved and which administrative procedures are applicable. In particular, the existing (formal as well as informal) consultation possibilities or provisions between the administrations concerned were elucidated. This was done in order to investigate at a later stage which sea-land interactions might benefit from improved coordination of actions and therefore integration of decisions; in brief, the aim was to identify any need for further integration.

¹⁰ Recommendation 2002/413/EC, chapter I, point h

Sea-land interactions	→ examples of concern	Sea-land interactions	→ examples of concern
<ul style="list-style-type: none"> • Very high tides • Stranding of animals in distress and of dead animals (sea birds and mammals) • Marine litter • Accidental and deliberate ship discharges in sea • Proliferation of algae and algal products • Marine aquaculture • Structures in sea (wind farms, landing of cables and pipe lines) • Measures taken in marine protected areas • Coastal erosion / natural evolutions of the coastline • Fighting disasters at sea • Recreational activities at sea 	<ul style="list-style-type: none"> → possible risks for coast and polders → costs of cleaning up special waste, removal of dead animals → destruction costs, negative impact on tourism → beach pollution → possible nuisance on beaches and for recreation → possible visual nuisance on land → possible visual nuisance on land → restrictions of some recreational activities → floods, damage to coastal defence → risk of beach pollution → negative effect on ecological features (nature reserves and birds) on land 	<ul style="list-style-type: none"> • Coastal defence (management, maintenance, construction of dams and additions) • Constructions along the coast • Alteration to the baseline (by sand supplementation, digging of tidal inlets) • Port extensions and constructions in coastal waters (piers, peninsulas) • Degradation and repair of coastal zones (beaches, marshes and estuaries) that are directly related ecologically to the sea • Dredging operations and discharge or dumping of dredging material in sea • Beach fishing • Beach cleaning (machine cleaning) • Direct discharges of contaminated material (liquid or solid) from the coast • Industrial discharges or ship discharges in harbours • Recreational activities on the beach • Aquaculture on the land • Release of recovered sea birds and sea mammals • Minor commercial and advertising activities in coastal waters • Pollution of coast and in ports 	<ul style="list-style-type: none"> → impact on nearby seabed fauna, increased sand extraction at sea → possible visual hindrance at sea, increased sand extraction → draining of nearby shallow sandbanks, alteration in line delimitating jurisdictions → effect on shipping, silting up of nearby shallow sandbanks → effect on benthos of intertidal zone → effect on shipping and on sand extraction activities, adverse environmental effects of dredging material → by-catches of sea birds and sea mammals → removal of the natural deposition at the high-water line, disappearance of invertebrate fauna of intertidal zone → pollution of the sea, safety at sea → direct risk of pollution of coastal waters, or indirect if it occurs in back harbours or behind locks → possible disruption of marine animals and their resting-places → possible escape of non-indigenous species, pathogens, genetically modified species and the discharge of antibiotics and other veterinary products → possible interaction with wild populations and their prey → disruption of sea birds and sea mammals → pollution of coastal waters.

2.1 The functions involved and the related competent services/departments

The terrestrial component of the coastal zone is densely populated. In addition, the whole coastal zone is very important in regard of tourism, and the ports are of great economic significance. A number of economically important activities take place in the marine component of the coastal zone; the most visible of them are fishing and shipping. The table below gives a clear overview of the **variety of functions**. This table from Cliquet and Maes was amended in order to include the administrations concerned. Just as emerged during the drawing up of the interaction files, it is clear that there is a great multiplicity of functions and parties concerned.

	Sea	Land
Federal departments	Shipping - <i>FPS Mobility, Transport; shipping policy, safety and control</i>	Shipping
	Military activities - <i>FPS Defence</i>	Military activities
	Sand extraction - <i>FPS Economy, Quality, Safety</i>	
	Energy (off-shore wind turbines) - <i>FPS Economy, Energy</i>	Energy
	Cables and pipelines - <i>FPS Economy, Quality, Safety</i>	
	Protection of marine environment - <i>FPS Public Health, Safety of the Food Chain and Environment</i>	
	Fighting pollution - <i>FPS Public Health, Safety of the Food Chain and Environment</i> - <i>FPS defence; marine</i> - <i>FPS Mobility, Transport; shipping policy, safety and control</i> - <i>FPS Internal Affairs, civil defence</i>	Pollution
	Science Policy - <i>Federal Science Policy</i>	
	Control (police) - <i>FPS Mobility, transport; shipping control</i> - <i>FPS Internal Affairs, shipping police</i> - <i>FPS defence; marine</i>	Control (police)
Flemish services	Dredging - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>	Nature conservation and protection - <i>Min.Fl.Com.; AMINAL</i>
	Pilot services - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>	Town and country planning - <i>Min.Fl.Com.; AROHM</i>
	Sea rescue - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>	Drinking water extraction - <i>Min.Fl.Com.; AMINAL</i>
	Shipping support - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>	Tourism - <i>Min.Fl.Com.; AROHM</i> - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>
	Removal of shipwrecks on navigation lanes - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>	Seaports - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>
	Fisheries - <i>Min.Fl.Com.; adm. Agri policy</i>	Coastal defence - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i>
		Management of open space - <i>Min.Fl.Com.; AWMA</i> - <i>Min.Fl.Com.; AMINAL</i>
Province		Science Policy - <i>Min.Fl.Com.; FCSP</i>
	Support for fighting pollution	Implementation "of higher right"
		Implementation "of higher right"
Coast municipalities		Police
		Upkeep of beaches (concessions)

Source: Cliquet and Maes (2001) Policy-supporting study for an integrated coastal zone policy in Belgium: Which integrated coastal zone policy? In: Flanders Marine Institute. FMI Special Publication 4 (2001) Management of coast and sea: policy-supporting study in Flanders. Workshop 9 November 2001. Amended by sea-land interactions to identify the administrations concerned.

The table above clearly shows that there is a great multiplicity of government departments (ministries of transport, environment, defence, town and country planning etc), which each represent their own users and interests. Such a sectoral approach is not only part of the specific Belgian state structure but is a common feature of all countries. In this context, those responsible must be able to promote the interests of the sector that they represent (both on land and at sea). However, they must also ensure that the interests of one particular sector do not predominate at the expense of other sectors.

A multi-use approach to the coastal zone should look at how space can be handled in a rational manner. Conflicts of interests are inherent in all situations where different users and therefore competent departments are involved, irrespective of whether the competent departments belong to the federal or regional government. Every government department must take account of the interests of the groups or interests that they represent, or of those whose activities they manage and control. However, they must also ensure that a balance is maintained and does not lean too far in one particular direction (e.g. exclusively towards economic or ecological development). It is therefore important that there is a concerted search for ways of reconciling any conflicts of interest. In so doing, the departments involved should be aware, also in their own interests, that the system must be sustainable for all sectors. Integrated (integral) management can only be successfully concluded by the joint pursuit of a collective and sustainable compromise in consultation with all the parties involved. A first step in the right direction consists of a shared execution of a conflict analysis, to which the present report is already a contribution.

2.2 Are there already success stories? Where is improved integration desirable?

For every interaction identified in the sea-land exercise, the question was asked whether closer cooperation was necessary in the domain concerned. While this exercise was being carried out, it was observed that there are already good examples of integration of actions, while solutions are still to be considered 'work in progress' for some other subjects.

2.2.1 SUCCESS STORIES

- With regard to port operation and maintenance there is already an efficient cooperation agreement concerning dredging and dumping of dredging material, whereby environmental standards and quality control of the dredging material are integrated in the execution of the dredging activities and the granting of related permits.
- The cooperation agreement concerning the establishment of a Coastguard cooperation structure was signed on 8 July 2005 by the federal government and the Flemish government and subsequently submitted to the two parliaments for ratification. With this agreement, all activities at sea can be discussed in one single forum and the interface aspects can be examined in a coherent manner if necessary.
- The North Sea Disaster Plan offers a collective operational structure for interventions by governments in shipping disasters at sea.
- User agreements were developed in order to steer the interaction between the recreational sector and marine protected areas in the right direction. As a result of a recent legal amendment,

user agreements of this kind are now incorporated in federal legislation, and policy plans for marine protected areas are drawn up in cooperation with all stakeholders.

- There is a cooperation protocol between FPS Environment and FPS Foreign Affairs (Civil Defence) about the use and deployment of oil pollution response material in ports and on beaches. These components of the sea-land interface are also followed up as a matter of priority by FPS Environment in the context of a series of operational procedures for fighting marine pollution. A playbook on marine pollution was drawn up in January 2006 and presented by the Minister of the North Sea *inter alia* to the coastal municipalities who had requested it. This document examines how, by whom and with which resources and responsibilities, a response can be given to pollution washed up on the beach, which originated from, or was transported by, the sea.
- A cooperation agreement was concluded to ensure protection of the maritime archaeological heritage. For centuries, the southern bend of the North Sea and the English Channel has been one of the busiest shipping routes in the world. It is therefore not surprising that the North Sea contains an estimated number of several thousand shipwrecks. Some of these shipwrecks have great scientific value from an ecological as well as archaeological point of view. For a number of years, historians, biologists and other scientists have been looking for ways to investigate valuable wrecks and to preserve them where possible.
- In 2003, the minister for the North Sea formulated the objective of developing a sustainable management plan for the North Sea. It was stated then that the spatial planning of the North Sea would take place in phases and that there would always be consultation with all actors involved, while taking account of the results of existing scientific studies. New rules were laid down for sand extraction and electricity production, by delineating *inter alia* zones in which these activities are permitted and integrating a sustainable approach in the approval procedure. Subsequently, marine protected areas were identified and the necessary management measures defined. Both phases were successfully concluded and we now have a "land registry" for the North Sea at our disposal, including user agreements for protected marine areas.

2.2.2 COMPONENTS WHERE IMPROVED INTEGRATION IS DESIRABLE

However, it has also been determined that there are examples of interactions where integration of actions is absent or insufficient but is in fact considered desirable. Examples of this are:

- Management of nature in the coastal zone, both on land and at sea (e.g. temporary closure of zones for certain activities), and of uninterrupted protected areas that extend beyond the jurisdiction limits (integral protected areas);
- Management of the baseline (sand supplementation);
- Management of infrastructure/constructions that have an impact on the interface (e.g. landing of cables, port extension works, piers, peninsulas etc);
- The development of aquaculture in sea and on land;
- Activities undertaken in the context of coastal defence, storm tide, predictions and warning systems;
- The practice of fishing from the beach. Because the use of entangling nets in the recreational fishing sector is still allowed on the territory of the Flemish Region, by-catch of porpoises and other sea mammals is still too high.
- In view of the strong environmental dimension of the European Recommendation, integration should also address environmental procedures (environmental-effect assessments, permits, authorisations) of the interactions and strategic plans mentioned above (e.g. environmental planning on land and at sea).

3. What kind of integration could form a solution?

In the recommendation, the objective of integrated management is formulated as follows: “a sustainable development in the coastal zone by means of optimal management of human activities in this zone, in order to improve the condition of the coastal environment and maintain its diversity”. By means of an integrated approach, the attempt is made to incorporate a ‘sustainability’ dimension and to build the environmental aspect into the economic and social dimensions of our society. In addition, integral environmental management should analyse coastal zone problems in a way in which as much attention is paid to the coast’s marine component as to its terrestrial component. An integrated approach is in fact necessary on both sides of the interface. Therefore, an approach is employed that considers all involved sectors and components at the same time and on the same footing. Sustainable management can therefore become the gateway for all players in order to further develop the coastal zone on the social, economic and environmental level.

Our experience in dealing with conflicts can contribute to the effort towards achieving sustainable coastal zone management in an integrated way, which takes account of all players and in which exercise of the different functions in the coastal zone proceeds in an ecologically responsible manner. The list below includes various possible approaches, which can be used to pursue further integration. It should be noted that the following checklist can be followed irrespective of the nature of the problem or the identity of the “interested parties” (conflicts of interest with professional organisations, between different departments of the same authority, between similar departments of different authorities or between different departments of different authorities). Furthermore, this

checklist is not only intended to be applied at an intra-national level. It is also valid at the international level, e.g. for developing international cooperation agreements between Belgium and The Netherlands, or between Belgium and France.

The information flow between all those involved needs to be promoted by means of a structured exchange of information. As a matter of fact, information exchange concerning the environment is mandatory for all authorities, as stipulated in the Aarhus Treaty of 1998. Structured exchange of information ensures that all parties concerned are kept informed. Subsequently, there can be joint evaluation as to whether and when further consultation is necessary. For subjects that do not belong to clear sea-land interactions, there is no need for integral management in the shape of consultation between government departments competent for the terrestrial and the marine component. For these subjects, the relevant and exclusively Flemish or federal jurisdictions can be exercised autonomously. Examples include the impact of horse riding in the dunes (an exclusively Flemish jurisdiction) and the analysis of the black box of ships that extract sand and gravel in the EEZ (an exclusively federal jurisdiction).

Where necessary, structured consultation can be organised between the services or departments concerned. Consultation (informal and non-structured) can also be organised between the relevant interested parties (users). Consultation procedures can be laid down in the form of rules and agreements. Cooperation agreements can be reached between competent government departments (irrespective of level: federal, regional, province etc). In regard of the follow-up of subjects that relate to sea-land interactions, there is a need for integration of management and consultation between competent government services or departments on land and their counter parts at sea. When existing structures cannot offer any solution for those subjects, one can consider sectoral cooperation agreements (such as already exist for dredging activities) or thematic cooperation such as that between FPS Environment and FPS Internal Affairs for the development of material to fight pollution, or between the Flemish and federal authorities in connection with their actions at sea.

4. Conclusion & discussion

The competent administrations have the duty to society to resolve conflicts of interest. In the context of sustainable multi-use approach, success stories are the proof that mutual accommodation can occur in an effective manner. Recent examples of the way in which this problem is handled in the Belgian coastal zones show that there is room for the development of win-win situations. Integration at the decision-making level can certainly be achieved through adapted information and consultation mechanisms. An important component of this integration is the pursuit of complementarity between top-down and bottom-up approaches. When both approaches join by means of information exchange and consultation, it can only be beneficial for both.

Information exchange forms a very important step, and must also be used to determine whether new interactions are developing for which cooperation is desirable. The stocktaking of existing interactions is certainly not exhaustive and should be continually questioned. Consequently, integrated and sustainable management is also a dynamic process.

Chapter 6: Trends and suggestions

1. Trends in coastal management

Attention for coastal zone management in Belgium has existed since the beginning of the 1990s, and therefore predates the European Recommendation. But the Recommendation has ensured that efforts were made to achieve closer consultation and stronger integration of coastal zone management. Furthermore, it has led to closer cooperation inside and between federal, regional (Flemish) and provincial administrations. A few striking examples are discussed below.

Figures about the coast, put in the spotlight:

In order to be able to draw up an evaluation of the management, an **instrument** is required. **Sustainability indicators** (see Chapter 4) can fulfil this role if they are used correctly and actively. They can indicate whether Belgium is evolving in a more sustainable direction or in the opposite direction. The indicators of the sustainability barometer for the coast and the indicators of the European working group reveal a good many trends on the coast at the ecological, economic as well as social level. Supplementing the indicator set with relevant interface-related elements is an exercise that is worth considering.

A few general trends are:

- Quality of life in the coastal region is faced with its own specific problems. On the one hand, it is put under pressure by tourism, with typical related consequences (such as an increase in the amount of traffic, waste production, and water consumption). On the other hand, the number of protected areas on the coast is increasing slowly but surely, which will benefit not only quality of life but also the appeal the region exerts on tourists.
- Tourism is more than ever a major source of employment on the coast, whereas agriculture and fishing are declining in significance. The importance of the ports as economic gateways is growing.
- The results of efforts made to improve environmental quality are visible from evaluation of the indicators of swimming water quality on the coast and oil pollution at sea.
- Population ageing on the coast is increasing and is more pronounced than inland. This gives rise to new challenges and opportunities for coastal policy.

Who's afraid of sustainable management?

A number of surveys specifically about (aspects of) coastal policy have been performed in recent years. Heightening the awareness of and informing coastal residents and visitors contribute to the creation of a carrying capacity for a sustainable coastal policy. In fact, policy options can only count on a carrying capacity if the population is aware of the arguments that underpin the choices made.

The surveys show that participants feel they are poorly to very poorly informed by the government¹¹. Forty-eight percent think they do have an understanding of the concept of sustainability, but most have difficulty describing it¹². Nevertheless, it is clear that

people do want to be informed about developments on the coast. There is particular interest for information relating to nature, safety and health.¹³

Utilising an integrated approach towards the realisation of specific projects can be a good impetus for future coastal management. In recent years, the implementation of these projects has been increasingly linked with information campaigns, and separate budgets are often foreseen for communication purposes.

Securing that all administrative levels are aboard:

The coast is important for all sectors and many public and private players. A top-down as well as a bottom-up approach can play an important role in the development of an integrated coastal zone policy.

Top-down approach: Coastal Zone Management in Belgium is a matter for federal and regional governments in the context of the CCIEP, where FPS Environment has a pioneering role and promotes sustainable development horizontally.

Bottom-up approach: in addition to the federal and regional (in this case Flemish) authorities, major parties also include the **province of West Flanders** (as sole coastal province), **coastal municipalities** and polder municipalities. They are involved in the process in the framework of the Coordination Point, but especially through participation in specific projects.

For about two years now, the coastal municipalities have been organising their own consultation meetings between mayors, which represents the entire coast. This consultation features a six-month rotating presidency. At this political municipal consultation, priority problems are brought forward from a local perspective, e.g. house prices and second homes, fisheries and kite-surfing. The strength of this consultation resides in the fact that the 10 coastal municipalities jointly address the appropriate policy level – province, Flemish region or federal state – in order to work out a solution.

Focus on the sea-land interface:

The discussions on the precise content of “integrated coastal zone management” have led to a **focus on the sea-land interface**, but without losing sight of the relationship with the hinterland (inland) and the marine environment. The question as to which themes integrated coastal zone management should actually address comes up regularly. These discussions have also given a first insight into how optimisation of coastal management and specific realisations in this context can be pursued (see also Chapter 5).

Coordinated action is needed now more than ever

Consultation is necessary as a large number of departments, and their various administrations or services, are involved in policy making, management and control of activities related to the coastal zone. This is now even more the case than previously, not only because pressure on the coastal zone has increased through intensive use, but also because European and international regulations are gaining importance. Unilateral approaches have no place in the ongoing future-oriented policy-debate. The use of mechanisms elaborated to take account of contrasting interests and opinions is fundamental to the development of a coastal zone management policy.

11 Beleving en deelneming in kustverdediging [Experience of and participation in coastal defence], commissioned by Coast Department (AWMA) of the Ministry of the Flemish community.

12 Onderzoek naar het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in de kuststrook [Investigation of the carrying capacity for sustainable development in the coastal strip]. HIVA, commissioned by the province of West Flanders. 2003.

13 Hoebregts, T. 2005. Een onderzoek naar de informatienoden en de kennis over de zee bij jongeren en senioren [An investigation of the information needs and knowledge of the sea of young and senior citizens]. Proposals for improving communication by the Flanders Marine Institute (FMI). [Thesis] Artevelde College, Social Work training. 50pp.

A separate approach?

There will not be a separate approach for the coast for the time being. However, the coast does figure in various sectoral approaches and in the bigger picture in general.

The master plan for the coastal subspace can be regarded as an integrated plan on land, onto which sectoral approaches are grafted.

Spatial planning at sea is addressed as a matter of priority. Major steps have already been taken to achieve an integrated “Master Plan” for the North Sea. The two most important phases have already been concluded: the initial phase featured delineation of zones for exploration and exploitation of sand (RD 07/10/2004), and of a zone for the installation of wind turbines (RD 17/05/04). The second phase entails establishing special protection areas and taking protective measures for birds and habitats (two RDs of 14/10/05).

In addition, the Cooperation Agreement between the federal and Flemish governments concerning the establishment of a Belgian Coastguard offers a framework for a specific and coherent approach for all actions at sea. The further development of marine policy will also entail repercussions for ICZM. Now the challenge consists in ensuring that sectoral approaches and small-scale and large-scale plans are geared to each other so that the sum total can result in a more sustainable policy for the coast.

2. Suggestions for coastal zone management in the future

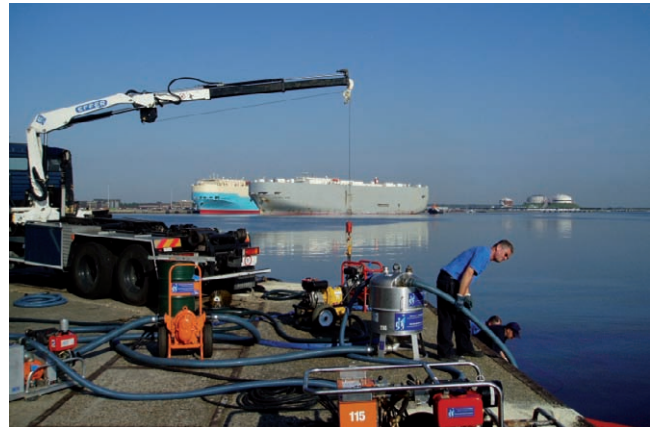
Although it is not the intention to provide a separate policy plan for the coast, a number of suggestions can be made towards the Flemish Region and the federal government for the further development of sustainable coastal zone management.

Using indicators as scientific basis and policy-supporting instruments

Sustainability indicators for the Belgian Coast are based on six priorities, which were developed by means of a participative process. However, these priorities have never been consolidated at the political level. It would have been better if the indicators had been grafted onto an approved vision of the future for the coast. Making indicators and background information available via a website is one side of the story. On the other hand, the indicators should be made known to a wider group and actively promoted. The combined use of different media for the promotion of indicators therefore seems a good approach to reach this goal. In addition, the use of the indicators by all coastal actors can be stimulated, as evaluation instruments or for outlining policy-options.

In order to guarantee the scientific accuracy of the indicators, sufficient attention needs to be devoted to updating these instruments as well as to cooperation with data providers and related bodies. An evaluation of the indicators is planned for 2007 to ascertain whether they are capable of adjusting the policy-making process and to determine where optimisation is necessary (not only adjusting, but also as a evaluation of the “distance to target”).

In addition to the indicators that give the condition and trends of the coastal region, “progress indicators” will be able to assist the federal and Flemish governments in evaluating the process of integrated coastal zone management in general. It is recommended to test progress indicators at different times and with different interested parties. Initial tests with the progress indicators¹⁴ show clear progress in 2005 compared with 2000.

Stimulating and setting up concrete projects to illustrate sustainable coastal management:

Integrated Coastal Zone Management can be best made clear with concrete projects, locally as well as in an international or European setting. This enables the benefits of integrated working to be illustrated. It is useful to test specific projects against the principles laid down by the European Commission, as well as providing clear follow-up during execution and evaluation. This initiates a genuine policy cycle.

Not all projects have an impact on the environment or nature, as a result of which some projects are not subject to the traditional licensing system or EER-procedures. Nevertheless all aspects of sustainability must be addressed in all projects. There is no separate official mandatory supervisory system for the coast. However, a logo and sustainability criteria were designed to identify projects that meet ICZM principles. The system is not yet widely known and the way in which this should be achieved must still be examined in detail.

A coast forum: achieving greater involvement

So far, there has been no structural consultation with the general population about the future for the coast. The involvement of the general population can be organised in different ways, but what form this should take is a matter for further investigation. The coordinating role could be included in the tasks of the ICZM Coordination Point or of permanent structures such as the CCIEP.

Achieving integration between competent bodies:

In the brainstorming exercise on sea-land interactions, it became clear that a frequently returning problem relates to the lack of effective integration of coastal management between competent federal, Flemish, provincial and municipal bodies (see also Chapter 5).

In short, it was determined that greater consistency is necessary at the following levels:

- Management of nature in the coastal zone, both on land and at sea (e.g. temporary closures of areas for certain activities), and uninterrupted protected areas that extend beyond the jurisdiction limits (integral protected areas);
- Management of the baseline (sand supplementation);
- Management concerning infrastructure/constructions that have an effect on the interface (e.g. landing of cables, port extension works, piers, peninsulas);
- The development of aquaculture in sea and on land;
- Activities undertaken in the context of coastal defence, storm tide, predictions and warning systems;
- The practice of fishing from the beach.

¹⁴ On 19 October 2005 for provincial and municipal parties concerned; on 8 November 2005 for regional and federal parties concerned.

This exercise should also address environmental procedures (environmental effects assessment, permits, authorisations) of the above interactions, and strategic plans (e.g. environmental planning on land and at sea).

The possibilities for a coherent approach to the above interactions must be examined in greater detail. Coherence/adjustment can take various forms: efficient information flow, consultation, policy coherence, establishing procedures and developing cooperation agreements/protocols. Various success stories show that the type of response can assume different forms.

Obtaining a higher level of integration in existing instruments

The implementation of the recommendation should be incorporated in existing instruments such as master plans, long-term visions and strategic environmental-effect reporting. In view of the fact that new measures will not necessarily be taken to implement the Recommendation, the existing instruments must also be adapted to permit a more integral approach in an integrated way. The use of European progress indicators can help in the evaluation of progress made.

Perspectives for long-term consultation and “adaptive management”

So far, consultation with regard to ICZM is conducted within the North Sea and Oceans Steering Committee (CCIEP), as well as within the consultative group and task force in the organisational structure of the Coordination Point. The combination of these top-down and bottom-up approaches (and possibly with the Coastguard structure with regard to issues of sea-land interface) can ensure optimal consultation, as has been demonstrated in the exercise on sea-land interactions.

However, two issues should be brought to attention:

- 1) The ICZM Coordination Point is currently based on cooperation agreements concluded for a period of one or three years, depending on the partner. Another solution could offer benefits in the area of personnel, budgets, project follow-up, etc.

- 2) The exercise on sea-land interactions exhibited a few shortcomings, e.g. fisheries were not discussed. In order to solve this, it can be considered whether representation in relation of the bottom-up approach should be widened in the existing framework, or whether additional links should be laid with other stakeholders. However, it remains to be a precondition that such stakeholders should feel called upon to contribute to an exercise on integrated coastal zone management. These questions are not reflected upon in this report.

Stimulating further reflection on future developments

The sectors can be stimulated to make known their in which direction they would like to see this process continue. In this exercise, it can be indicated how they can contribute to a more sustainable management of the coast (which would be beneficial for the economy, society and the environment). Such an approach can set the agenda for future follow up and stimulate discussion with other sectors. This can provide the impetus for further development of integrated management by the competent governments.

However, formulating and implementing real integrated management calls for clear priorities, choices, responsibilities and instruments. The final result is the integration of existing and future policy orientations, with regard to all relevant policy areas. A suitable framework must be developed for this involving all departments, whether they are federal or regional.

The elements presented above can be part of a long-term vision for integrated coastal zone management that takes account of all interests and values.

ABBREVIATIONS:

AMINAL	Administration for Environment, Nature, Land and Water
AROHM	Department of Town & Country Planning, Housing, Monuments and Landscape
AWMA	Administration of Waterways and Marine Affairs
CCIEP	Coordinating Committee for International Environmental Policy
CoPraNet	Coastal Practice Network
COREPOINT	Coastal Research Policy Integration
DG	Directorate-General
DWTC	Scientific, Technical and Cultural Affairs Services
EC	European Commission
EER	Environmental Effect Reporting
EEZ	Economic Exclusion Zone
EIP	Environmental Implementing Plan
ENCORA	European Network for Coastal Research Coordination Action.
FCSP	Flemish Council for Science Policy
FESP	Flanders Environmental Structure Plan
FPS	Federal Public Service
FMI	Flanders Marine Institute
FPB	Federal Planning Bureau
FSDP	Federal Sustainable Development Plan
GMO	Genetically manipulated organism
ICE	Interministerial Conference on the Environment
ICSD	Interdepartmental Commission for Sustainable Development
ICZM	Integrated Coastal Zone Management
Min.Fl.Com	Ministry of the Flemish Community
MMM law	Law of 20 January 1999 for protection of marine environment in sea areas under Belgian jurisdiction
MNZ	North Sea and Oceans Steering Committee (formerly North Sea Technical Commission)
MUMM	Management Unit of the North Sea Mathematic Models
NGO	Non-governmental organisation
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
PPS	Programming Public Department
RBINS	Royal Belgian Institute for Natural Sciences
RD	Royal Decree
REU	Rational energy use
SAIL	Schema d'Amenagement Intégrée du Littoral [Integrated Coastal Development Plan]
SD	Sustainable Development
SMEs	Small and medium-sized enterprises
SPSD	Scientific Support Plan for Sustainable Development
SWOT	Strengths, weaknesses, opportunities and threats
Terra-CZM	Terra Coastal Zone Management
UN-CSD	United Nation Commission on Sustainable Development
WG-ID	Working group "indicators and data"

Nationaal rapport van België inzake
de implementatie van Aanbeveling
2002/413/EC

Februari 2006

Voorwoord

Op 30 mei 2002 werd de Aanbeveling betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa¹ goedgekeurd door het Europees Parlement en de Raad. In deze aanbeveling worden de lidstaten verzocht 45 maanden na de officiële goedkeuring, dus op 30 februari 2006, verslag uit te brengen bij de Commissie over de ervaringen opgedaan bij de uitvoering ervan. Voor u ligt het rapport waarin de implementatie van de Europese Aanbeveling inzake geïntegreerd beheer van kustgebieden in België wordt geschetst.

Door wie?

Het rapport werd voorbereid door de stuurgroep Noordzee en Oceanen, een van de werkgroepen van het Coördinatiecomité voor het Internationaal Milieubeleid. Het bestaan van deze structuur berust op het feit dat de voorbereiding en de uitvoering van de acties in het kader van het internationaal milieubeleid een grondig overleg vereisen tussen de verschillende federale en de regionale instanties. De Stuurgroep Noordzee en oceanen bereidt de standpunten voor die België inneemt tijdens de internationale bijeenkomsten gewijd aan marien milieubeleid. Bij het opstellen van dit rapport werd ook het Coördinatiepunt voor het Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden betrokken als stakeholder.

Voor wie?

Hoewel het verzoek van de Europese Commissie om over de implementatie van de aanbeveling te rapporteren de directe aanleiding vormde voor het opstellen van dit document, wilt het ook een bron van inspiratie vormen voor de overheid, om haar geïntegreerd beleid voor de kust te optimaliseren. Verder is het een nuttig document voor alle betrokken actoren die een beter inzicht willen verwerven in de tot nu toe geleverde inspanningen aan de kust en de bestaande denkrichtingen voor de toekomst.

Veel leesgenot!

De voorzitter van de Stuurgroep Noordzee en Oceanen,

---

¹ Aanbeveling 2002/413/EC

Hoofdstuk 1: ICZM in België: LEESWIJZER

Om de lidstaten te assisteren bij het opstellen van hun implementatierapport werd door de Europese Commissie een structuur voorgesteld. Op het moment dat deze ter beschikking kwam was men in België echter reeds overgegaan tot het schrijven van de eerste teksten. Hoewel de opbouw van dit rapport dus niet volledig beantwoord aan de structuur voorgesteld door de Europese commissie, kunnen alle vereiste elementen in dit rapport worden teruggevonden. Om een goede leesbaarheid van de rest van het rapport te verzekeren wordt in dit eerste hoofdstuk de inhoud van volgende hoofdstukken kort toegelicht, waarna de relatie wordt gelegd met de door de Commissie voorstelde structuur.

In hoofdstuk 2 wordt een inleiding en historiek van geïntegreerd kustzonebeheer vanuit Vlaams en federaal perspectief gegeven. Wat waren de eerste stappen, en hoe hebben deze het kustbeleid van vandaag vorm gegeven? Dit hoofdstuk schetst duidelijk de eerste aanzet voor implementatie van GBKG in België.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden, een coördinatiestructuur voor geïntegreerd kustzonebeheer die opgestart werd in 2001 en drie jaar later een herstructurering kende. Wat is de rol en de meerwaarde van zo'n coördinatiepunt? Hoe past dit alles in het Europees plaatje en wat is de relatie met de samenwerking met de gemeenten? Dit hoofdstuk toont concreet aan hoe GBKG aangepakt wordt en geeft voorbeelden van acties op grote en kleine schaal.

Hoofdstuk 4 wordt volledig gewijd aan de duurzaamheidsindicatoren, een veelbelovend beleidsondersteunend instrument, dat ook vanuit communicatieperspectief veel te bieden heeft. Allereerst wordt de ontwikkeling van deze indicatoren kort omschreven. Hierbij werd in de eerste fase een visie opgesteld voor de kust, een oefening die deel uitmaakte van de nationale inventaris dewelke werd uitgevoerd in het kader van de implementatie van GBKG. Er wordt eveneens aandacht besteed aan de participatieve benadering gehanteerd bij de selectie van de indicatoren, waarbij België een echte voorloper was. Tenslotte worden in dit hoofdstuk tevens de resultaten en trends voor enkele indicatoren voorgesteld.

Hoofdstuk 5 behandelt een centraal element van de aanbeveling, terug te vinden in hoofdstuk I van de Aanbeveling onder punt h: *"De lidstaten ... volgen te aanzien van het beheer van hun kustgebieden een strategische aanpak gebaseerd op een betere coördinatie van de acties die door alle betrokken autoriteiten zowel op zee als op land worden ondernomen bij het beheer van de wisselwerking tussen de zee en het land"*

Om hieraan tegemoet te komen werd een pragmatische aanpak ontwikkeld om de interacties van zee op land en van land op zee te identificeren. Voor de Belgische situatie werden meerdere interacties van elk type geïdentificeerd. Voor elke interactie werd vervolgens een fiche met informatie (de sectoren, de bestaande wetgeving, de procedures en de overlegstructuren en de nood aan bijkomende integratie) opgesteld. Welke elementen komen in aanmerking voor integratie? Op welke wijze en op welk niveau moet deze integratie plaatsvinden? Uiteindelijk bespreekt dit hoofdstuk welke middelen er nodig zijn om integraal duurzaam kustbeheer te optimaliseren.

Het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 6, is het belangrijkste. Welke lessen leren we uit de voorbije 4 jaar, welke trends zijn te verwachten voor de toekomst en hoe kunnen de betrokken overheden verder werken aan implementatie van geïntegreerd beheer van kustgebieden?

Zoals hoger vermeld stemt de structuur van dit rapport niet overeen met de structuur voorgesteld door de Europese Commissie. Om een goede leesbaarheid te verzekeren wordt in het onderstaand kader vermeld onder welke hoofdstukken de thema's gesuggereerd door de Europese Commissie kunnen worden teruggevonden.

Thema zoals voorgesteld door de EC	Hoofdstuk nummer
<i>Resultaten van de nationale stocktaking oefening</i>	2, 3, 4, 5.
<i>Beschrijving van de toestand van de kust</i>	4, 5
<i>Samenvatting van de genomen acties voor de implementatie van de nationale strategie</i>	2 en 3
<i>Strategie voorgesteld op nationaal niveau voor de implementatie van ICZM</i>	5 en 6
<i>Samenvatting van de toekomstige acties die moeten genomen worden voor implementatie van de strategie of strategieën</i>	6
<i>De verwachte impact van de te nemen acties op de toestand van de kust</i>	Deels in hoofdstuk 6
<i>Evaluatie van de implementatie en toepassing van wetgeving en beleid die een impact hebben op kustgebieden.</i>	deels verwerkt zitten in hoofdstuk 5 + 6

Dit rapport zal ter beschikking worden gesteld aan het publiek in het Frans, Nederlands en Engels, zowel op papier als op de website van de Federale Overheidsdienst, DG Leefmilieu (<http://www.health.fgov.be/>).

Hoofdstuk 2: Aandacht voor de kust in België: historiek

1. Ontwikkelingen op Europees niveau

De ontwikkeling van een Europese strategie voor een geïntegreerd kustzonebeheer vond plaats in verschillende fasen. De belangrijkste sleutelmomenten worden hieronder kort vermeld. Dit proces resulteerde in de goedkeuring van een Europese Aanbeveling, dewelke steunt op een aantal belangrijke definities en beginselen. Gezien deze elementen centraal staan in de Belgische uitwerking van een succesvol kustzonebeheer worden ook zij hieronder snel hernomen.

1994: De Europese Unie verzoekt in de **resolutie van de Raad van 6 mei 1994** betreffende een communautaire strategie voor geïntegreerd beheer van de kustzones (94/C 135/02) de lidstaten de bescherming van de kustzones in de gehele Gemeenschap op te voeren.

1996: De Europese Commissie start een **demonstratieprogramma** rond duurzaam kustbeheer. Er worden 35 projecten goedgekeurd en 6 thematische studies uitgewerkt. Ook door het Vlaams gewest wordt een project uitgevoerd (TERRA-CZM).

2000: In de **mededeling van de Commissie** aan de Raad en het Europees Parlement inzake geïntegreerd beheer van kustgebieden (COM (2000) 547 definitief) wordt een strategie voorgesteld om op Europees niveau een gezamenlijke aanpak inzake planning en beheer van het kustgebied te bevorderen. Hierbij zorgt de Europese Unie voor leiderschap en sturing, ter ondersteuning van de uitvoering van het Geïntegreerd Beheer van de Kustgebieden door de lidstaten op lokaal, regionaal en nationaal niveau.

2001: De meeste elementen werden reeds besproken en een gemeenschappelijk standpunt in de Europese Raad betreffende de ontwerp-aanbeveling werd bereikt onder het Belgisch voorzitterschap. Onder het Belgische voorzitterschap konden de meeste elementen al besproken worden.

2002: Op **30 mei 2002** wordt de **Aanbeveling** betreffende de uitvoering van een Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden (GBKG) in Europa goedgekeurd door het Europees parlement en de Europese Raad (2002/413/EG, gepubliceerd op 6.6.2002). Deze Aanbeveling is gebaseerd op artikel 175 van het Verdrag van Nice (het Europees Verdrag). Dit artikel verschaft de Europese Raad de mogelijkheid maatregelen uit te werken ter bescherming van het leefmilieu. In deze Aanbeveling worden de Europese lidstaten verzocht een of meerdere nationale strategie(ën) uit te werken voor hun kustbeleid en hierbij rekening te houden met de strategie voor duurzame ontwikkeling. Ook het opmaken van een nationale inventarisatie van de belangrijke actoren, wetten en instellingen die het beheer van het kustgebied beïnvloeden, maakt hier deel van uit

Bij het uitwerken van een geïntegreerd kustzonebeheer maakt men gebruik van volgende definities:

Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden: een voortdurend proces met als algemene doelstelling de verwezenlijking van duurzame ontwikkeling in de kustzone door middel van een optimaal beheer van de menselijke activiteiten in deze zone, teneinde de toestand van het kustmilieu te verbeteren en zijn diversiteit te handhaven (Europese Commissie, 1999).

Kustzone: strook land en zee van uiteenlopende breedte, die bestaat uit dat deel van het land dat beïnvloed wordt door zijn nabijheid tot de zee en dat deel van de zee dat beïnvloed wordt door zijn nabijheid tot het land, en de natuurlijke kustsystemen en de gebieden waarbij menselijke activiteiten het gebruik van kustbronnen impliceren, omvat;

Het beheer van de kustgebieden berust in het bijzonder op volgende beginselen:

- *"Een holistisch perspectief (thematisch en geografisch), dat rekening houdt met de onderlinge afhankelijkheid van en de verscheidenheid tussen de voor de kustgebieden relevante natuurlijke systemen en menselijke activiteiten*
- *Een perspectief op lange termijn dat rekening houdt met het voorzorgsbeginsel en met de behoeften van de huidige en toekomstige generaties*
- *bij geleidelijk verlopende processen een adaptieve beheer, waardoor aanpassingen die gelijke tred houden met de ontwikkeling van zowel de problemen als de kennis daarover, worden vergemakkelijkt. Een en ander impliceert de noodzaak van een solide wetenschappelijke basis met betrekking tot de ontwikkeling van het kustgebied.*
- *de specifieke lokale kenmerken en de grote diversiteit van de Europese kustgebieden, zodat door specifieke oplossingen en flexibele maatregelen aan hun concrete behoeften kan worden voldaan*
- *werken met natuurlijke processen en eerbiedigen van de draagkracht van de ecosystemen zodat onze activiteiten op lange termijn milieuvriendelijker, sociaal meer verantwoord en economisch gezonder worden*
- *het betrekken van alle belanghebbenden (economische en sociale partners, de organisaties die de bewoners van kustgebieden vertegenwoordigen, NGO's en het bedrijfsleven) bij het beheersproces, bijvoorbeeld door middel van overeenkomsten en op basis van gedeelde verantwoordelijkheid*
- *steun en betrokkenheid van alle betrokken bestuursinstanties op nationaal, regionaal en lokaal niveau, waartussen passende contacten zouden moeten worden gelegd of onderhouden, teneinde de bestaande beleidsmaatregelen beter te coördineren. Partnerschappen met en tussen regionale en lokale autoriteiten zouden waar zulks passend is tot stand moeten worden gebracht*
- *toepassing van een combinatie van instrumenten die erop toegesneden is de samenhang te vergemakkelijken tussen enerzijds de sectorale beleidsdoelstellingen onderling en anderzijds die tussen ruimtelijke ordening en het beheer."*

2. Ontwikkelingen op Belgisch niveau

In dit deel wordt er dieper ingegaan op de manier waarop er in België concreet vorm wordt gegeven aan een geïntegreerd kustzonebeheer. Dit gebeurt enerzijds door het creëren van nieuwe (of de aanpassing van bestaande) bestuurs- en samenwerkingstructuren, anderzijds door het uitwerken van projecten en andere initiatieven. Om verwarring te vermijden is het echter belangrijk te beginnen met een korte schets van de vaak complexe bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende Belgische overheden.

2.1 De bevoegdheidsverdeling in een notendop.

Het beheer van het kustgebied is materie waarin zowel de nationale (federale), regionale (Vlaamse), Provinciale en lokale (gemeentelijke) overheden bevoegdheden en verantwoordelijkheden hebben. Dit maakt een nauwe samenwerking tussen federale staat en gewest bij het bepalen van het beleid voor en het beheer van de kust noodzakelijk.

Het beheer van de kustzone op het vasteland valt onder federale en Gewestelijke bevoegdheden, terwijl de federale overheid (behoudens enkele uitzonderingen) bevoegd is voor het treffen van beheersmaatregelen op zee. De grens tussen land en zee wordt gevormd door de provinciegrens van West-Vlaanderen die zeewaarts begrensd is door de basislijn of de gemiddelde laaglaagwaterlijn (GLLWS) langs de kust.

Afwijkende wetten kunnen echter wel bevoegdheden op zee toekennen aan het Vlaamse Gewest. Zo voorziet de Wet van 8 augustus 1988 (B.S. 13 augustus 1988) expliciet in gewestelijke bevoegdheden voor het uitvoeren van activiteiten en werken in het Belgische deel van de Noordzee die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van de gewestelijke bevoegdheden (waterwegen, havens, zeewering, loodsdiens ten, de redding- en sleepdiens ten op zee). Ook de bevoegdheid voor visserij werd in 2001 overgeheveld van de federale staat naar de Gewesten.

2.2 Evolutie in de bestuurs- en samenwerkingsstructuren

Een aantal bestuurs- en samenwerkingsstructuren die een rol spelen of hebben gespeeld bij de verwezenlijking van duurzaam en geïntegreerd kustzonebeheer in België worden hier geschetst. Het is belangrijk op te merken dat het succes van een samenwerkingsformule gezien moet worden in relatie met de goede samenwerkingsgeest tussen de leden binnen deze structuren.

1990: De Oprichting van de Technische Commissie Noordzee

Het voorbereiden en uitvoeren van acties die kaderen in het internationaal beleid gevoerd ter bescherming van het mariene milieu vergt verregaand overleg tussen de federale en regionale instanties. De Interministeriële Conferentie Leefmilieu (ICL) van 12 november 1990 richtte op ad-hoc basis de Technische Commissie Noordzee (MNZ) op, die gediend heeft als overlegstructuur voor het voorbereiden en uitvoeren van de beslissingen genomen in het kader van internationale verdragen betreffende het mariene milieu. Zij werd onder het voorzitterschap geplaatst van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM). Dit overlegstructuur is tot op vandaag nog steeds actief, nu onder de coördinatie van FOD Leefmilieu (zie lager in de tekst).

1994: Informele interkabinettenstuurgroep geïntegreerd kustzonebeheer wordt opgericht

Mede onder de impuls van NGO's werd in 1994 door de toenmalig Vlaams minister voor leefmilieu een informele interkabinettenstuurgroep geïntegreerd kustzonebeheer opgericht. Dit was een eerste poging tot coördinatie van en overleg voor sectoroverschrijdende activiteiten met betrekking tot het kustgebied. De interkabinettenstuurgroep werd samengesteld uit politieke en ambtelijke vertegenwoordigers van de voornaamste betrokken federale en Vlaamse diens ten en van de provincie West-Vlaanderen. Deze stuurgroep kwam drie maal samen tot eind 2000.

1995: Oprichting van het Coördinatiecomité voor het Internationaal Milieubeleid (CCIM)

Deze structuur werd in het leven geroepen in het Samenwerkingsakkoord van **5 april 1995** tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In de in 1991 opgerichte Technische Commissie Noordzee werd omgedoopt tot de Stuurgroep Noordzee en Oceanen, maar bleef de nationale standpunten inzake marien milieubeleid voorbereiden. De vergadering maakte vanaf dan deel uit van de CCIM-structuur, die een permanent karakter kent. Het voorzitterschap van de Stuurgroep Noordzee en Oceanen Stuurgroep wordt sinds begin 2005 waargenomen door de nieuwe Dienst Marien Milieu van FOD Leefmilieu.

2001: oprichting Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden (GBKG)

Als vervolg op het TERRA- Coastal Zone Management project (zie lager) werd in 2001, in het kader van het Doelstelling-2 Kust programma (Europees Fonds voor regionale ontwikkeling), een aanvraag ingediend voor de "oprichting en uitbouw van een Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden". Er werden middelen toegekend voor 3 jaar. De partners in dit project waren de provincie West-Vlaanderen (projectleider) en Afdeling Natuur (departement Leefmilieu en Infrastructuur) van het Ministerie voor de Vlaamse gemeenschap.

Voor de periode 2004-2007 tekende, naast de provincie West-Vlaanderen en de Afdeling Natuur, ook de Afdeling (Waterwegen) Kust een nieuwe overeenkomst voor de verderzetten van het Coördinatiepunt. Beide afdelingen hebben een sleutelfunctie bij het beheer van de kustzone. Gezien de Europese Aanbeveling hoofdzakelijk het accent legt op de Leefmilieu aspecten van Kustzonebeheer en met als doel naar een geïntegreerde nationale implementatie te streven, waarbij niet alleen met gewestelijke maar ook Provinciale en gemeentelijke niveaus sterk zijn betrokken, besloot de **FOD Leefmilieu vanaf eind 2004** aan de werkzaamheden deel te nemen en de functionering van het Coördinatiepunt Kustzonebeheer mee te financieren.

2002: De EU Aanbeveling 2002/413/EC wordt door de EU Raad Leefmilieu goedgekeurd.

De wettelijke basis van deze Aanbeveling (Artikel 175 van het Verdrag) bepaalt dat deze materie valt onder het Samenwerkingsakkoord tussen de Federale en Gewestelijke regeringen van 05/04/95. Dit samenwerkingsakkoord bepaald de wijze waarop de voorbereiding, coördinatie van de implementatie en rapportering in het kader van het internationaal milieubeleid plaatsvindt. Om deze taken te vervullen bestaat er een brede coördinatiestructuur: het Coördinatiecomité voor het internationaal milieubeleid (CCIM). Op nationaal niveau wordt de Europese Aanbeveling Kustzonebeheer opgevolgd door een gespecialiseerde werkgroep, "de Stuurgroep Noordzee en Oceanen", van het CCIM. Deze Stuurgroep staat eveneens in voor de totstandkoming van nationale standpunten, de rapportering en de coördinatie van de implementatie van andere marien gerelateerde internationaal forums (OSPAR, het systeem van Noordzee Conferenties, de EU Mariene strategie, enz) en vervult een belangrijke rol, niet alleen als platform van expertise, maar ook voor wat betreft het nastreven van coherentie van de Belgische stellingname op internationale marine fora.

2003: België beschikt over een Minister van de Noordzee

Deze minister neemt de politieke coördinatie tussen de actoren betrokken bij het beheer van de Belgische Marine gebieden op zich (zie verder in dit rapport).

2003: oprichting van de Kustwacht

Met het oog op een betere coördinatie van acties van de Belgische Staat op zee werd in 2003 een nationale kustwacht opgericht, onder de voogdij van de minister van Binnenlandse zaken (Koninklijk Besluit van 13 mei 2003). De structuur "kustwacht" bestaat uit een beleidsorgaan, een permanent secretariaat en een overlegplatform. Beslissingen worden met consensus genomen.

Bij de uitoefening van de Staatsbevoegdheden in de Belgische mariene gebieden (de kustwacht is enkel actief op zee) zijn de volgende federale overheidsdiensten (FOD's), programmatorische overheidsdiensten (POD's) en betrokken ministeries:

- de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu;
- de FOD Binnenlandse Zaken;
- de FOD Mobiliteit en Vervoer;
- de FOD Financiën;
- de FOD Buitenlandse Zaken;
- de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie;
- het Ministerie van Landsverdediging.
- de POD Wetenschapsbeleid;
- de POD Duurzame Ontwikkeling.

In dit systeem was Vlaanderen waarnemer. Vertegenwoordigers van de Vlaamse administratie woonde de vergaderingen bij.

Om tot een efficiënte bevoegdheidsuitoefening te komen, is het belangrijk dat deze diensten samenwerken en gecoördineerd kunnen optreden, een beroep kunnen doen op elkaars expertise en op de informatie waarover elk van deze diensten beschikt.

2004: Samenwerkingsakkoord Maritiem erfgoed wordt afgesloten

Een samenwerkingsakkoord wordt gesloten tussen de federale overheid en het Vlaamse gewest met betrekking tot het maritiem erfgoed. Dit samenwerkingsakkoord heeft tot doel bij te dragen de publieke bewustmaking omtrent, en een efficiënter beheer van, het maritiem archeologisch patrimonium in het aan België grenzende deel van de Noordzee.

2004: Oprichting Dienst Marien Milieu binnen de FOD Leefmilieu

FOD Leefmilieu richt een nieuwe dienst Marien milieu op om onder meer bovenstaande recente ontwikkelingen op een coherente en gecentraliseerde manier te op te volgen. Deze Dienst werd vervolgens ook partner van het Coördinatiepunt GBKG, waarbij ze ook een bijdraagt tot de financiering van deze structuur.

2005: samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en het Vlaamse Gewest mbt de kustwacht

Alhoewel in 2003 in het kader van een Koninklijk Besluit (B.S. 17 juni 2003) de Vlaamse regering al een zeer actief waarnemer was, werd het als noodzakelijk ervaren om de samenwerking te verbreden onder de vorm van een samenwerkingsakkoord. De basisprincipes van dit akkoord zijn: gelijkwaardigheid tussen de partijen, respect van elke partij voor de bevoegdheden van de andere partij en vermijden van dubbele investeringskosten door het optimaal benutten van infrastructuur en middelen. Het bepalen van manier waarop werkzaamheden zullen worden georganiseerd en van de rol van de betrokken departementen die eraan zullen deelnemen vormen toekomstige uitdagingen van deze "nieuwe" Kustwacht.

2.3. Andere relevante projecten, initiatieven en instituten

Vernieuwing in het beheer van de kustzone wordt enerzijds verwezenlijkt door het opzetten van nieuwe bestuursstructuren of samenwerkingsverbanden (zie 2.2.), maar daarnaast leveren ook bepaalde projecten en initiatieven een niet te onderschatten bijdrage. Het aantal projecten met als hoofddoelstelling het versterken van de integratie van het kustzonebeleid nam de laatste jaren gestaag toe.

De projecten spelen in op prioriteiten die vanuit het Europees beleid of federaal wetenschapsbeleid naar voor geschoven worden. Aangezien de prioriteiten vanuit het beleid bepaald worden, zullen de resultaten van de projecten het beleid rechtstreeks kunnen ondersteunen. Bovendien zijn, hoewel projecten steeds van beperkte duur zijn, hun resultaten vaak op lange termijn voelbaar. Opmerkelijk is dat de laatste jaren de hoofdlijnen van subsidieprogramma's niet langer sectoraal worden geformuleerd, maar dat duurzaamheid en sectoroverschrijdend denken voorop gesteld worden. Dit creëert een vruchtbaar klimaat voor geïntegreerde projecten.

De laatste jaren werden ook verschillende netwerkprojecten opgezet, zoals ENCORA en CoPraNet. Deze ontwikkelingen worden binnen België nauwgezet opgevolgd.

1976: Oprichting van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM).

Eén van de opdrachten van de BMM is het systematisch onderzoek van de kwaliteit van de zee: monitoring. Verder ontwikkelt de BMM mathematische simulatiemodellen voor de Noordzee. Die modellen doen voorspellingen over stormen, getijden, golven en de verspreiding van olievlekken. Men ontwikkelt zelfs computermodellen voor het onderzoek van biologische verschijnselen, zoals het schuim op de zee, veroorzaakt door de alge *Phaeocystis*. De BMM levert tevens een belangrijke bijdrage tot het duurzaam beheer van de Noordzee. De BMM verstrekt de overheid advies over bepaalde activiteiten op zee, geeft een beoordeling van het milieueffectenrapport en geeft advies aan de bevoegde minister.

Sinds 97 is de BMM een departement van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), een wetenschappelijk instituut onder het Federaal Wetenschapsbeleid (vroeger DWTC). De domeinen waarbinnen de BMM werkzaam is, behoren tot de bevoegdheden van de Minister van Leefmilieu, de Minister van Wetenschapsbeleid en de Minister van de Noordzee.

1997: Integraal natuurproject voor de kust: LIFE-Integral Coastal Conservation Initiative

In 1997 ging, voor een periode van 4 jaar, het eerste integraal natuurproject voor de kust van start. Onder deze integrale benadering werd door de federale overheid –bevoegd voor de zee- en door de Vlaamse leefmilieuadministraties een beschermingsbeleid voor het kustecosysteem uitgewerkt dat zowel het mariene als het landgedeelte omvat.

1998: Pilotproject rond geïntegreerd Kustzonebeheer

Het project TERRA-Coastal Zone Management werd opgestart in het kader van het Europese GBKG demonstratie Programma, met uitvoeringstermijn 1998-2000. De Afdeling (Waterwegen) Kust (van de administratie Waterwegen en Zeewezen) trad op als projectleider, de provincie West-Vlaanderen stond in voor de inhoudelijke uitwerking.

In het kader van dit project werden naast enkele gebiedsspecifieke studies ook volgende rapporten geproduceerd. Deze lagen aan de basis van een verdere uitwerking van GBKG:

- Aanbevelingen voor een geïntegreerd beheer van het kustgebied in België, juni 2001
- Juridische inventaris van de kustzone in België, januari 2000
- Voorstel van bestuurlijke en juridische verankering voor een geïntegreerd beleid van de Belgische kustzone, mei 2003.
- Communicatieplan geïntegreerd kustzonebeheer, december 1999.
- Bepalen en opvolgen van de duurzaamheid van de kust, september 2001.

1999 : Interreg project SAIL (schema d'Amenagement Intégrée du Littoral)

Dit project had als hoofdthema "Geïntegreerd Kustzonebeheer". Naast algemene strategische acties werden ook concrete realisaties voorgesteld ter illustratie van geïntegreerd werken, en dit in Zeeland (Nederland), Noord Frankrijk, Kent en Essex in Engeland en West-Vlaanderen. Het project groeide uit tot een partnerschap rond de Zuidelijke Noordzee, dat tot op de dag van vandaag nog steeds samenkomt.

1999: Oprichting van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Om het wetenschappelijk onderzoek van de kust en het mariene milieu te ondersteunen en zichtbaar te maken, onder meer door een informatieblad gericht naar een breed publiek uit te brengen, "De Grote Rede". De stichtende leden zijn de Vlaamse regering, de provincie West-Vlaanderen en het Fonds voor Wetenschappelijk

2000-2006: PODO II "Plan voor wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op Duurzame Ontwikkeling"

De campagnes van de Belgica, uitgevoerd in het kader van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek hebben enerzijds betrekking op het "Plan voor wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op Duurzame Ontwikkeling" "PODOII (2000-2006), voornamelijk het thematisch programma "Global Change, Ecosystemen en Biodiversiteit", en andere onderzoeksprogramma's van de Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid.

Het tweede Plan voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling sluit aan, zoals uit de titel blijkt, op het eerste Plan voor wetenschappelijke ondersteuning dat in 2001 werd afgerond.

Het PODO II behoudt de algemene doelstellingen van het PODO I, te weten :

- de uiterst complexe problematiek van duurzame ontwikkeling nader toelichten;
- de wetenschappelijke basisgegevens verzamelen en interpreteren die richting kunnen geven aan de voorbereiding van een beleid inzake DO en de uitvoering ervan;
- voorstellen formuleren en instrumenten uitwerken om een beleid inzake DO te kunnen opzetten, evalueren en sturen.

Twee aanvullende delen vormen de grote lijnen van het plan :

- een deel "Duurzame productie- en consumptiepatronen"
- een deel "Global change, ecosystemen en biodiversiteit"

Deel I "Duurzame productie- en consumptiepatronen" behandelt de thema's "productie" en "consumptie" in een context van duurzame ontwikkeling, de invloeden ervan op mens (sociale en economische aspecten) en milieu en de verschillende actoren die erbij betrokken zijn, om tot een globale aanpak van de problematiek te komen. Deel I is toegespitst op vier thema's :

- Algemene vraagstellingen, verbonden aan productie- en consumptiepatronen : bijv. een geïntegreerd productiebeleid, eerlijke handel, gedrag van de producent en consument...
- Energie: problematiek van de klimaatsverandering, modellering van de broeikasgas emissies, rationeel energiegebruik (REG), alternatieve en hernieuwbare energiebronnen, beleidsinstrumenten om een duurzame productie en consumptie van energie op te zetten...
- Transport: mobiliteitsgedrag (activiteitenketens, modale keuze, culturele aspecten), stedelijk transport, goederentransport (intermodaal), verkeersveiligheid, beleidsinstrumenten voor transport, duurzaamheidsinvloeden op globaal en lokaal niveau...
- Agro-voeding: tracerings en authenticiteit van GGO's, voorspellende microbiologie, controle op residuen, evaluatie van het duurzaamheidsniveau in de agrarische systemen, labels, verwachtingen van de consumenten, enz.

Het onderzoek dat in dit deel wordt uitgevoerd, draagt bij tot een analyse van de situatie (bijv. : ontwikkeling van analyse-instrumenten, verzameling van gegevens, ontwikkeling van indicatoren) en tot de ontwikkeling en evaluatie van instrumenten die de besluitvorming ondersteunen. De verschillende onderzoeksprojecten worden in details voorgesteld op de volgende url : <http://www.belspo.be/belspo/fedra/>

3. Visies en planning op kustniveau

Hoewel één geïntegreerd beleidsdocument voor de kust niet beschikbaar is, werden de laatste jaren voor verschillende sectoren beleidsdocumenten opgesteld die betrekking hebben op het volledige kustgebied of op een deelgebied ervan. Hieronder worden de belangrijkste vermeld. Uiteraard zijn heel wat meer documenten geproduceerd over (aspecten van) de kust, maar een toekomstvisie op de ontwikkeling van de kust is niet altijd expliciet terug te vinden.

1989 : Rampenplan Noordzee

De Belgische kust grenst aan Pas-de-Calais, één drukst genavigeerde stukken zee de wereld. Twee grote transitvaarroutes situeren zich in de Belgische maritieme zone (Noordhinder TSS en Westhinder TSS). Bovendien doorkruisen vele schepen de Belgische territoriale zee op weg naar, of afkomstig van, de havens van Antwerpen, Zeebrugge of Oostende. Dit intensief verkeer in de nauwe vaarroutes brengt ernstige risico's van milieuverontreiniging met zich mee, vooral indien er zich een botsing zou voordoen. Rampen kunnen immers niet worden uitgesloten, zoals bijvoorbeeld duidelijk werd bij het ongeluk met de "Herald of Free Enterprise". Het was deze gebeurtenis die de aanleiding vormde voor de ontwikkeling van het eerste "Rampenplan Noordzee". Inmiddels werd dit plan reeds een aantal maal geactualiseerd.

Op nationaal niveau is het de minister van binnenlandse zaken die juridisch verantwoordelijk is voor de coördinatie van de nodige interventies in geval van een zich voordoende ramp. Dit is ook zo op het moment dat een ernstige verontreiniging zich voordoet op Belgisch grondgebied of in de territoriale zee. In geval van een dergelijk ongeluk zich voordoet, en het Rampenplan Noordzee geactiveerd dient te worden, kan de Minister van het binnenste echter zijn bevoegdheid overdragen aan de Gouverneur van de provincie West-Vlaanderen.

1993: het Duinendecreet wordt goedgekeurd

Een zeer belangrijke stap voor de bescherming van natuurwaarden aan de Belgische kust op landzijde was de goedkeuring van het zogenaamde "duinendecreet" van 14 juli 1993. Deze beschermingsmaatregel vormde de basis voor een aankoopbeleid van duinen door de Vlaamse overheid. Het decreet legt een bouwverbod op binnen twee types gebieden:

- 'voor het duingebied belangrijk landbouwgebied', gelegen in zones met een agrarische bestemming, hier kan het agrarisch gebruik mits beperkingen op de bedrijfsuitbreiding verder gezet worden.
- 'beschermd duingebied', gelegen in zones met overige gewestplanbestemmingen, hier geldt een bouwverbod tenzij voor werkzaamheden ten behoeve van natuurbehoud of kustverdediging.

De beschermingsstatus werd toegekend op basis van 4 criteria : oppervlakte, ruimtelijk-ecologische context, actuele biologische waarde en geomorfologie.

1996: Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust²

Deze Ecosysteemvisie vormde de beleidsbasis voor de bescherming en het herstel van het kustecosysteem. Onder meer het aankoopbeleid van duingebieden werd onder meer hier op geënt.

1997: Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling

De Belgische federale overheid is reeds meer dan een decennium actief rond duurzame ontwikkeling, en heeft ook gedurende de afgelopen jaren sterke vooruitgang gebied in dit veld. Sinds 1997 bestaat er op federaal niveau een wet inzake duurzame ontwikkeling, dewelke de opmaak van een Federaal Plan voor duurzame Ontwikkeling voorschrijft. De wet voorziet daarnaast ook in de opmaak van een Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling. Het Federaal Plan Bureau kreeg de taken toegewezen dit Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling op te stellen en in te staan voor de voorbereiding van het Federaal Plan inzake duurzame ontwikkeling.

Sinds 1999 wordt er voor duurzame ontwikkeling uitdrukkelijk een politiek verantwoordelijke in de federale regering aangeduid. De federale wet voor duurzame ontwikkeling heeft ook geleid tot de

---

² HOFMANN, M. en PROVOOST, S. (1996) *Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust*, AMINAL, Afdeling Natuur, Universiteit Gent en Instituut voor Natuurbehoud, Brussel, deel I. Ecosysteembeschrijving, 375 p. en deel II. Natuurontwikkeling 130 p

oprichting van de Interdepartementale Commissie duurzame Ontwikkeling, de zogenaamde ICDO. De belangrijkste opdracht van deze Interdepartementale Commissie is de voorbereiding en de opvolging van het vierjaarlijks Federaal Plan inzake duurzame ontwikkeling. De Commissie draagt de eindverantwoordelijkheid voor het opstellen van een voorontwerp van Plan, op basis waarvan een brede raadpleging wordt georganiseerd.

De eerste editie van het Federaal Plan voor duurzame Ontwikkeling dekte de periode 2000-2004. Het federale regeerakkoord van juli 2003 ondersteunde de opmaak van het 2e federaal Plan duurzame ontwikkeling voor de volgende vier jaar, waarin de Europese duurzaamheidsstrategie en de slotverklaring van de Wereldtop in Johannesburg wordt vertaald. Het tweede federaal Plan duurzame ontwikkeling stelt de thema's van de Europese strategie voor duurzame ontwikkeling centraal, en werkt acties uit om de doelstellingen binnen deze thema's te realiseren. Beide plannen richten zich onder meer tot de belastingen die terug te vinden zijn in de kustzones.

1999: De "MMM"-wet (wet van 20 januari 1999 tot bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België)

Dit is een zeer belangrijke stap voor de bescherming van natuurwaarden aan de zeezijde. Deze wet biedt de rechtsbasis om het Belgisch deel van de Noordzee te behoeden tegen zeegebonden verontreiniging en om aan natuurbehoud, -herstel en -ontwikkeling te kunnen doen.

In deze belangrijke wet worden de algemene beginselen van milieurecht opgesomd:

- Het preventiebeginsel: beter voorkomen dan genezen
- Het voorzorgsbeginsel: preventiemaatregelen moeten genomen worden indien er gronden voor bezorgdheid voor verontreiniging bestaan
- Het beginsel van duurzaam beheer: de menselijke activiteiten moeten op zodanige wijze beheerd worden dat het mariene ecosysteem verder in staat is om het gebruik van de zee blijvend te verzekeren
- Het vervuiler-betaalt-beginsel: de kosten voor de maatregelen ter voorkoming en bestrijding van verontreiniging zijn voor rekening van de vervuiler
- Het herstelbeginsel: bij schade of milieuverstoring moet het mariene milieu, in de mate van het mogelijke, in de oorspronkelijke toestand hersteld worden

Ook het beginsel van objectieve aansprakelijkheid wordt vastgelegd: bij elke schade of milieuverstoring van de zeegebieden ten gevolge van een ongeval of een inbreuk op de wetgeving, is diegene die de schade of milieuverstoring heeft veroorzaakt, verplicht deze te herstellen, zelfs al heeft hij geen fout begaan.

Verder wordt de basis gelegd voor de instelling van mariene reservaten en de bescherming van dieren en planten. Er wordt een algemene verplichting ingesteld om activiteiten waarvoor vooraf een vergunning is vereist, te onderwerpen aan een milieu-effectenrapport (op initiatief van de aanvrager) en een milieu-effectenbeoordeling, vóór en tijdens deze activiteiten (door de overheid).

2002: Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV)³ en het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen⁴.

Op het Vlaamse niveau wordt "de Kust" in het RSV als een stedelijk netwerk aangeduid. De Kustruimte wordt gezien als de gordel van badplaatsen langs de Koninklijke Baan, gesitueerd tussen zee en polder. In het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan wordt de kust eveneens als een afzonderlijke deelruimte, met eigen gewenste ruimtelijke structuur, aangeduid. Deze ruimtelijke structuurplannen zijn bepalend voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling van de kust (aan de landzijde) en zullen bijgevolg ook een invloed hebben op het beheer van de kustruimte..

³ An. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (1997). D/1998/3241/024. 594 p.

⁴ An. Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen (2002), goedgekeurd bij Ministerieel Besluit van 6 maart 2002.

2002: Strategisch beleidsplan voor Toerisme en Recreatie aan de kust⁵.

Voor het eerst wordt in dit document een toeristisch langetermijnsplan specifiek voor de kust opgemaakt. Alhoewel het plan vertrekt vanuit een toeristische visie, worden ook relaties gelegd naar andere sectoren.

2003: Het Masterplan Noordzee

Dit vormt een visie voor een leefbare toekomst, met als sleutelwoord duurzaam beheer. In deze visie poogt men de verschillende economische activiteiten te verzoenen en tegelijkertijd de natuurwaarden behouden. Duurzaam beheer krijgt voor zandwinning, maritiem transport, de visserij, het toerisme, de windmolens, de natuur en het onroerend erfgoed telkens een andere invulling. Men moet oog hebben voor het specifieke zonder het totaalbeeld uit het oog te verliezen

In 2003 werd door de Noordzee minister de doelstelling geformuleerd om een duurzaam beheerplan te ontwikkelen voor de Noordzee. Er werd toen gesteld dat de ruimtelijke invulling van de Noordzee in fasen zou gebeuren en dat er telkens overleg zou gepleegd worden met alle betrokken actoren, daarbij rekening houdend met de resultaten van de bestaande wetenschappelijke studies.

In de eerste fase werden nieuwe regels vastgelegd voor de zandwinning en elektriciteitsproductie, door onder meer zones waarin deze activiteiten mogen plaatsvinden af te bakenen en een duurzame aanpak in de vergunningsprocedure te integreren. In de tweede fase werden beschermde mariene gebieden afgebakend en de nodige beheersmaatregelen gedefinieerd. Beide fasen werden succesvol afgerond en we beschikken nu over een "kadaster" voor de Noordzee.

Vergeleken met de situatie op Europees, en zelfs op mondiaal, niveau, staat België inzake ruimtelijke ordening op zee intussen ver. Ruimtelijke planning in zee blijft voor de meeste landen beperkt tot hun kustwateren, maar verloopt daarbuiten problematisch. Niet de grootte blijkt de doorslaggevende sleutel voor succes, maar wel de gebruikte aanpak en methodiek.

2005: Leefbaarheidsonderzoek voor de kust⁶.

De kust kent een heel typische sociale problematiek. Alle kenmerken hiervan werden in het kader van deze studie nauwgezet in kaart gebracht. Dit kan gebruikt worden als basis voor het sociaal beleid van de kust.

2005: Visie- en krachtlijnennota⁷ voor een geïntegreerd Kustveiligheidsplan.

In 2004 werd door de Afdeling Kust van het Vlaamse Gewest de opdracht gegeven een geïntegreerde nota op te stellen voor een toekomstige Kustveiligheidsplan, aan de hand van een bevraging van sleutelactoren aan de kust. Ook deze nota vertrekt vanuit één functie, namelijk zeewering, maar in het document worden verbanden gelegd met andere kustgebonden belangen, zoals biodiversiteit, natuurbescherming en toerisme.

2006: Nationale strategie biodiversiteit

Bij de uitwerking van een nationale strategie inzake biodiversiteit werkt de FOD Leefmilieu in nauw overleg samen met het geheel van bevoegde regionale en federale departementen. De strategie zal concrete doelstellingen vastleggen om zo bij te dragen aan het behalen van de Europese doelstelling het verlies van biodiversiteit ook in de kustgebieden vóór 2010 af te remmen.

⁵ An. Strategisch beleidsplan voor Toerisme en Recreatie aan de kust (2002). Westtoer. 355 p.

⁶ MEIRE, M. & BRACKE, P. (2005) Leefbaarheidsonderzoek voor de kust. In opdracht van het provinciebestuur West-Vlaanderen. 152 p.

⁷ Visie- en krachtlijnennota. Naar een geïntegreerd Kustveiligheidsplan. Ecoconsult, in opdracht van Afdeling Kust (AWZ). Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. 29 p.

Hoofdstuk 3: het Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden en de inventarisatie (stocktaking).

Naar een coördinatiestructuur voor kustbeheer als onderdeel van de uitvoeringsstrategie.

1. Het Coördinatiepunt

1.1. Een partnerschap voor coördinatie

De kustzone vormt een gebied dat bij uitstek gekenmerkt wordt door een intensief gebruik door de mens. Het natuurlijk ecosysteem komt dan ook onder grote druk te staan. Dit ecosysteem is niet enkel vanuit ecologisch perspectief belangrijk, maar biedt eveneens de menselijke activiteiten en woongebieden de nodige bescherming. De natuur in deze zone heeft heel sterk te lijden gehad onder een explosieve groei van menselijke activiteiten: woningbouw, havenontwikkeling en industrie, toerisme en recreatie, en alle hiermee gepaard gaande omkadering en infrastructuur. Versterking en herstel van de natuur aan de kust en van de zeewering zijn daarom aspecten bij uitstek die in kustbeheer naar voor geschoven worden. Hierbij worden weliswaar de economische en sociale belangen van de kust niet uit het oog verloren.

Het Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden werd in 2001 opgericht omdat er een vraag bestond naar:

- een structureel overleg rond het beheer van de kust;
- objectieve communicatie naar een breed publiek;
- centrale opvolging van de ontwikkelingen in de kustzone;

Een bijkomend belangrijk aandachtspunt dat prominent naar voren kwam bij het ontwikkelen van een strategie voor de kustzone was de sectorale bevoegdheidsverdeling. (zie ook hoofdstukken 2 en 5).

Eigen aan geïntegreerd werken is dat een intersectorale denkwijze voorop staat. Aangezien de administraties volgens sector ingedeeld zijn (natuur, economie, infrastructuur, enz) was het niet eenvoudig om uit te maken wie nu de leiding op zich moest nemen bij het vorm geven aan geïntegreerd kustzonebeheer. Een andere vraag was op welk overheidsniveau men het voortouw kon nemen.

Hierbij drukten ook de lagere besturen de wens uit nauw betrokken te worden bij de werkzaamheden. In België werd dit mogelijk gemaakt door het afsluiten van een partnerschap tussen de Vlaamse overheid en de provincie West-Vlaanderen, de enige provincie die aan de kustzone grenst. De provincie kon deze taak opnemen vanuit haar traditie gebiedsgericht te werken. Een werkwijze waarbij men, bij het ontwikkelen van het beleid en beheer, vertrekt van de eigen specificiteit en noden van het gebied in kwestie.

Gezien er sterke banden bestaan tussen de provincie en de gemeenten, wordt ook deze lokale en belangrijke bestuurslaag betrokken bij het kustzonebeheer.

In 2001 werd tussen de provincie en het Vlaamse Gewest (de Vlaamse minister voor leefmilieu en infrastructuur) een overeenkomst voor een periode van 3 jaar getekend voor het opzetten en uitbouwen van een Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden.

Na een evaluatie en het bijstellen van de taken ging in oktober 2004 een nieuwe overeenkomst van start voor een periode van 3 jaar (tot eind september 2007). Naast de partners van de eerste fase (2001-2004), de provincie West-Vlaanderen (als projectleider), Afdeling Natuur, de Europese Commissie (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) en het Vlaams Instituut voor de Zee, traden twee nieuwe partners toe in 2004: FOD Leefmilieu en AWZ – Afdeling Kust. Daardoor werd de "sectorale" vertegenwoordiging verder verbreed.

1.2. Een organisatiestructuur met vele betrokkenen

De structuur van het Coördinatiepunt, die nog ter goedkeuring moet worden voorgelegd aan de politieke verantwoordelijken van de partners van het Coördinatiepunt, werd heel nauwgezet uitgedacht om een goede samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren te verzekeren. Vandaar dat ook heel wat andere administraties en partners aan de kust opgenomen werden in de organisatiestructuur van het Coördinatiepunt, want het is noodzakelijk bruggen te slaan tussen alle overheden en partners. Er nemen met andere woorden in totaal meer partners deel aan de werkzaamheden dan het aantal financierende partners.

Het Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden bestaat uit volgende organen:

De stuurgroep (nog op te richten)

Deze ambtelijke groep op hoog niveau zou richting geven aan het duurzaam kustbeleid en vormt de rechtstreekse link met de betrokken kabinetten. Zowel de gemeenten, de provincie West-Vlaanderen, de relevante departementen en instellingen van de Vlaamse overheid als DG Leefmilieu voor de federale overheid zouden vertegenwoordigd zijn in de stuurgroep.

De stuurgroep zou de volgende taakomschrijving hebben:

- sectoroverschrijdende thema's (bijvoorbeeld projecten, beleidsvoornemens, beleidsplannen) met alle betrokken administraties openlijk te bespreken, hierover te overleggen en informatie uit te wisselen. Op deze manier voorkomt men conflicten en wordt er gestreefd naar een duurzamer beheer van de kust.
- oplossingen voor conflicten voor te stellen en strategische sturing van het duurzaam kustbeheer voor te bereiden. De voorstellen van de stuurgroep worden steeds ter goedkeuring voorgelegd aan de bevoegde ministers.
- een kustforum te organiseren - zie lager)
- ad hoc werkgroepen (indien dit wenselijk wordt geacht).

De taakgroep

Deze ambtelijke groep is niet alleen verantwoordelijk voor de opvolging van de opdrachten die ze ontvangt van de stuurgroep en voor de voorbereiding van de stuurgroepwerkzaamheden maar staat daarnaast ook in voor de praktische en concrete opvolging van het geïntegreerde kustzonebeheer. In de taakgroep zitten vertegenwoordigers van de betrokken diensten van de provinciale, Vlaamse en federale overheid.

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur staat in voor de dagelijkse opvolging, leidt de werking van het secretariaat, bepaalt het jaarlijkse werkprogramma van het Coördinatiepunt en verzorgt de financiële opvolging.

Ze is samengesteld uit één vertegenwoordiger van elke van de volgende partners van het Coördinatiepunt:

- De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Directoraat Generaal Leefmilieu
- AWZ, afdeling Kust, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
- AMINAL, afdeling Natuur, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
- Provinciebestuur West-Vlaanderen
- Vlaams Instituut voor de Zee

Ad hoc werkgroepen

De stuurgroep of taakgroep kan beslissen om een ad hoc werkgroep op te richten om een specifiek thema of probleem op te volgen.

Kustforum

Het bestaan van een kustforum moet informatiedoorstroming naar het maatschappelijk middenveld vergemakkelijken en aan alle betrokkenen de mogelijkheid bieden om zelf nieuwe thema's inzake duurzaam kustbeheer naar voren te schuiven.

Het ligt nog niet vast hoe deze klankbordgroep precies zal worden georganiseerd, de stuurgroep zal instaan voor de concrete uitwerking hiervan.

1.3. Doelstelling en taken van het Coördinatiepunt

De doelstellingen van het coördinatiepunt werden op 1 december 2004 nader gedefinieerd op een strategische planningsmoment met de partners.

Als **missie** kreeg het Coördinatiepunt mee:

“duurzaam beheer van het kustgebied in België stimuleren. Het Coördinatiepunt is tevens een aanspreekpunt voor al wie in de kustzone met sectoroverschrijdende thema's te maken krijgt.”

De strategische **doelstellingen** van het coördinatiepunt GBKG werden als volgt gedefinieerd:

- communiceren over, en een draagvlak creëren voor, geïntegreerd beheer van het kustgebied
- optreden als aanspreekpunt voor dit geïntegreerd beheer
- meewerken aan de implementatie van de aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2002 betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa
- opvolgen van de duurzaamheidsindicatoren (zie lager) van het kustgebied
- bevorderen van integratie van planning en beleid in het kustgebied

Hierbij biedt het Coördinatiepunt een platform voor overleg over, en integratie van, het kustbeleid, maar kan niet in de plaats van de bevoegde overheden optreden.

Om de strategische doelstellingen te realiseren ontplooit het Coördinatiepunt GBKG onderstaande **activiteiten**. Voor de verdere invulling van deze taken wordt jaarlijks een werkprogramma opgesteld.

a. Communicatie en sensibilisatie:

- a.1. Het realiseren van concrete acties in het kader van geïntegreerd kustbeheer om op deze wijze een draagvlak te creëren;
- a.2. Zelf publicaties (brochures, folders, posters, artikels, website) verzorgen over specifieke, kustgebonden, sectoroverschrijdende thema's of in dit verband een bijdrage leveren aan andere publicaties;
- a.3. Deelnemen aan publieksdagen, studiedagen, workshops en symposia;
- a.4. Organiseren of mede-organiseren van studiedagen, workshops en symposia;

b. Aanspreekpunt

- b.1. Een informatieloket beheren en op objectieve wijze informatie verstrekken aan beleidsverantwoordelijken, leerkrachten, studenten, geïnteresseerde burgers, enz. uit binnen- en buitenland;
- b.2. Informatie verstrekken naar soortgelijke actoren in de internationale gemeenschap;
- b.3. Deelnemen aan Europese en internationale projecten en netwerken relevant voor geïntegreerd kustzonebeheer;

c. Implementatie Europese Aanbeveling

- c.1. Alle activiteiten van het Coördinatiepunt zullen vallen binnen het kader van duurzaam kustbeheer. Er zal steun verleend worden bij het voorleggen van rapporten opgesteld in het kader van de aanbeveling aan de Europese Commissie, en dit binnen de vastgestelde termijnen;
- c.2. Deelnemen aan de Expertengroep GBKG van de Europese Commissie op vraag van de betrokken besturen;

d. Duurzaamheidsbarometer

- d.1. Bijhouden en actualiseren van de gegevens verzameld in functie van de indicatoren die opgenomen zijn in de duurzaamheidsbarometer voor de kust;
- d.2. Het gebruik van de kustindicatoren als beleidsondersteunend instrument stimuleren;

e. Integratie planning en kustbeleid

- e.1. Het waarnemen van het Secretariaat van specifieke geïntegreerde overlegstructuren;
- e.2. Deelnemen aan relevante stuurgroepen en overlegvergaderingen om zo een duidelijk beeld te krijgen van nieuwe beleidsontwikkelingen en toekomstplannen. De bedoeling hiervan is de verschillende belangengroepen aan de kust te assisteren bij het beter op elkaar afstemmen van hun beleid.

2. Implementatie van de Europese Aanbeveling: waar staan we nu?

Bij de implementatie van de Europese Aanbeveling inzake geïntegreerd kustzonebeheer worden de lidstaten in de eerste plaats uitgenodigd een nationale inventarisatie op te stellen van alle belangrijke actoren, wetten en instellingen die het beheer van de kustzone beïnvloeden. Vervolgens worden, op basis van de resultaten van deze inventarisatie, een strategie uitgewerkt om het geïntegreerd beheer van het kustgebied vorm te geven.

2.1. De nationale inventaris (stocktake)

Een eerste **grondige en volledige analyse** van de stand van zaken van kustbeheer in België werd opgemaakt naar aanleiding van het project "TERRA - Coastal Zone Management" (Aanbevelingen voor een geïntegreerd beheer van het kustgebied in België, juni 2001). Dit rapport werd ter goedkeuring voorgelegd aan de betrokken administraties, maar niet aan het maatschappelijk middenveld (stakeholders). Een –weliswaar beperktere- actualisering van het rapport werd opgesteld door het Maritiem Instituut (Universiteit van Gent) in het kader van het project "COREPOINT - Coastal Research Policy Integration". Deze rapporten werden dus opgesteld in het kader van Europese projecten. .

Een beschrijving van **gebruiksfuncties** van **en activiteiten** aan de kust werd in 2004 gepubliceerd onder de vorm van De Kustatlas Vlaanderen/België (K. Belpaeme en P. Konings, 2004, 100p.). De Kustatlas werd opgevat als een aantrekkelijk fotoboek, wetenschappelijk correct maar tevens toegankelijk voor een groot publiek. Het boek kon op zeer veel interesse rekenen, niet enkel bij beleidsmakers maar tevens bij kustbewoners en geïnteresseerden, die ze in de boekenwinkel kon aankopen. Sinds november 2005 is de Kustatlas ook in vier talen on-line beschikbaar (www.kustbeheer.be).

Een weergave van de **toestand** van de kust was in 2003 voor het eerst beschikbaar onder de vorm van duurzaamheidsindicatoren voor de kust. Een beschrijving van het proces en de resultaten is opgenomen in hoofdstuk 4.

Een overzicht van de **wetgeving** met betrekking op de kust werd voor het eerst opgemaakt in 2000. Sinds 2002 wordt jaarlijks een overzicht van nieuwe en gewijzigde wetgeving bijgehouden, en in 2004 kwam zelfs een heuse **Kustcodex** uit die alle wetteksten met betrekking tot de kust bevat.

Op nationaal niveau is het **Federaal Planbureau (FPB)**, een instelling van openbaar nut, actief in het maken van studies en vooruitzichten over economische, sociaal-economische en ecologische beleidsvraagstukken. Daartoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, verkent het de mogelijke evoluties, identificeert het alternatieven, evalueert het de gevolgen van beleidsmaatregelen en doet het voorstellen. Zijn wetenschappelijke deskundigheid staat ter beschikking van de regering, het parlement, de sociale partners en nationale en internationale instellingen. Het FPB zorgt voor een ruime verspreiding van zijn werkzaamheden. De resultaten van het onderzoek worden aan de gemeenschap meegedeeld en dragen bij tot het democratisch debat. Een van de activiteiten van het FPB is de voorbereiding van de Federale Plan voor Duurzame Ontwikkeling. Actie 20 van het 2de **Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling** heeft betrekking tot de zee en kustgebieden en maakt specifieke referenties tot de Aanbeveling 2002/413/EC.

Dit Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling werd vastgesteld in uitvoering van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Zoals bepaald in deze wet, worden in dit federaal Plan "de maatregelen vastgelegd, die op federaal vlak genomen dienen te worden om de doelstellingen van duurzame ontwikkeling te verwezenlijken". Het federaal Plan bezit zowel kenmerken van een normatieve als een indicatieve planning. Hoewel het Plan wordt vastgesteld door middel van een koninklijk besluit heeft het geen dwingend karakter en geen onmiddellijke gevolgen voor de burgers. Het Plan heeft dus geen verordenende kracht, maar geeft de beleidslijnen weer die de regering het voornemen heeft uit te voeren. De maatregelen die erin opgenomen zijn, zullen verder worden uitgewerkt en uitgevoerd via de gebruikelijke besluitvormingsprocedures en zullen, waar dit vereist is, aan het parlement ter goedkeuring worden voorgelegd.

Een beleid inzake duurzame ontwikkeling houdt talrijke uitdagingen in, met name het herstel van de economische groei, de creatie van nieuwe banen, de opvang van de kosten voor de vergrijzing, de versterking van de sociale zekerheid, betere en beter toegankelijke gezondheidszorgen, een doelmatiger openbaar bestuur, milieubescherming en duurzame mobiliteit. Met dit plan wil de regering die uitdagingen aangaan. Dit is noodzakelijk voor het vrijwaren van het welzijn van de komende generaties. De federale regering sluit zich hiermee aan bij een brede internationale beweging.

Naast de werkzaamheden van het Federaal planbureau, werd er ook in het kader van de **Belgische kustwacht** een overzicht voorbereid van de **wetgeving** die betrekking heeft op de zee.

Een volledige analyse waarbij conflicten tussen werkingsstructuren of tussen actoren en lacunes in de wetgeving worden geïdentificeerd is er dus niet. Wel wordt naar aanleiding van gerichte acties een analyse opgemaakt. In het kader van de Europese Aanbeveling inzake geïntegreerd kustzonebeheer werd een eerste knelpuntenanalyse gemaakt; deze oefening nam de vorm van een denkoefening rond land-zee interacties (zie hoofdstuk 5).

2.2 Strategie voor de implementatie van GBKG

Het overleg met de bestuurlijke kustactoren toonde aan dat er voorkeur aan gegeven wordt om geen nieuwe strategie uit te tekenen voor de kust, maar wel om gebruik te maken van bestaande beleidsplannen en instrumenten. In het kader van de aanpak uitgewerkt om het geïntegreerd beheer van het kustgebied vorm te geven, kunnen vele verschillende acties worden gesitueerd. Een belangrijk aspect hiervan is ruimtelijke ordening, die zowel plaatsvindt op zee als op land. Ook andere elementen, zoals het duurzaam reinigen van de stranden, de activiteiten van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling en de communicatie naar de bevolking en de betrokken partijen toe, maken deel uit van de ontwikkelde aanpak voor geïntegreerd kustzonebeheer.

In onderstaande tekst worden de acties op land en op zee besproken die werden georganiseerd in het kader van de aanpak voor geïntegreerd kustzonebeheer. De Europese aanbeveling maakt ook melding van acties die zowel op zee als op land worden ondernomen, bij het beheer van de wisselwerking tussen land en zee. Deze wisselwerking wordt in België als zeer belangrijk ervaren, en wordt in dit document dan ook apart besproken in hoofdstuk 5.

2.2.1 Acties op land: De Ruimtelijke planning op Land

Ruimtelijke planning vormt een belangrijk instrument bij het uitwerken van een geïntegreerde strategie. Wat de landzijde betreft werd de kust in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen als een stedelijk netwerk aangeduid. In het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan werd deze zone als een afzonderlijke deelruimte opgenomen. Vervolgens werden er, bij het opstellen van de toekomstige detailontwikkeling, beleidsprioriteiten geformuleerd. Deze prioriteiten werden decretaal vastgelegd en hebben een procedure van openbaar onderzoek doorlopen.

Bij het formuleren van de beleidsprioriteiten werd ernaar gestreefd het ruimtegebruik te optimaliseren terwijl er tegelijkertijd genoeg ruimte beschikbaar blijft voor verscheidenheid.

De ruimtelijke beleidsprioriteiten zijn: (de oorspronkelijke formulering hieronder komt letterlijk uit de decretaal goedgekeurde teksten. Gelieve de oorspronkelijke tekst aan te houden)

- toerisme en natuur met elkaar verweven;
- concentratie in de bestaande kernen;
- de open ruimte bewaren;
- luchthaven en zeehavens als economische poorten;
- economische ontwikkelingen enten op toerisme en recreatie;
- de kustweg verbindt de badplaatsen met elkaar;
- optimaliseren van de bereikbaarheid en de mobiliteit;

Om te illustreren op welke wijze Ruimtelijke planning kan dienen als instrument bij het uitwerken van een geïntegreerde strategie worden hieronder enkele voorbeelden gegeven. De initiatieven kunnen al dan niet binnen decretale planningsprocedures vallen.

a) Ruimtelijke plannen voor beheer van strand en dijk

De kust en vooral het strand, de duinen en de dijk, zijn de toeristische trekpleister van West-Vlaanderen. De vraag naar nieuwe activiteiten en constructies op strand en dijk neemt jaarlijks toe: terrassen, watersportclubs, sportvelden, speelpleintjes, noem maar op. Elk zoeken ze hun plekje op strand en dijk. Tot op vandaag geeft de zeer specifieke bestemming van het strand (voornamelijk natuurgebied) vaak aanleiding tot discussie, aangezien in dergelijke zones in principe heel weinig mogelijk is. De vergunningverlenende overheden (zowel de kustgemeenten als het Vlaams gewest), maar ook uitbaters en eigenaars van de constructies waren reeds enkele jaren vragende partij voor het creëren van een duidelijk juridisch kader, dat deze onzekerheden wegneemt.

In 2002 werd gestart met de opmaak van een aantal nieuwe bestemmingsplannen, zogenaamde '**ruimtelijke uitvoeringsplannen**' (**RUP**) voor de stranden en dijken ter hoogte van de badplaatsen. Vertrekkende van een ruimtelijk beleidskader, met een duurzame kustontwikkeling als uitgangspunt, werd een afweging gemaakt voor de verschillende toeristisch-recreatieve functies en de daarmee gepaard gaande constructies. De toeristische (economische) baten werd daarbij afgewogen tegen van de natuurlijke (ecologische) kosten. Dit leidde tot de instelling van een aantal zones, waar afhankelijk van het gebied, soms het toerisme en soms de natuur primeert. Uiteraard werd steeds de essentiële functie van strand en dijk als zeewering vooropgesteld.

Het Coördinatiepunt GBKG was verantwoordelijk voor de organisatie van overlegtussende verschillende belanghebbende partners (kustgemeenten, Vlaamse administraties, watersportclubs, natuurverenigingen, vissers, HORECA, enz...). Er werd bewust gekozen om intensief overleg te plegen, nog vooraleer de daaropvolgende decretale procedure van start ging, en dit met de bedoeling de actoren nauw te betrekken bij het waarom van de gemaakte keuzes en om samen op zoek te kunnen gaan naar oplossingen voor eventuele knelpunten.

b) Geïntegreerde inrichtingsplannen voor de zeewerende duinen

De duinen zijn bij de recreanten vooral bekend als doorsteek naar het strand en als "ligweide" voor wie de drukte van het strand wat wil vermijden. Maar daarnaast hebben de duinen ook een belangrijke functie als zeewering. Een beschadiging van de duinen kan het risico op overstroming verhogen. Om een verantwoord beleid te kunnen voeren in functie van het behoud en herstel van de duinen als natuurlijke zeewering volgt de Afdeling Kust van de Vlaamse gemeenschap de toestand van de duinen nauwgezet op. Voor alle zeewerende duinen worden gebiedsvisies opgesteld. De Afdeling Kust pakt jaarlijks een aantal gebieden aan, om uiteindelijk tot een volledige dekking van de kust te komen. Het opstellen van elk van deze toekomstvisies gaat gepaard met een uitgebreid overleg met alle betrokkenen, inclusief de gemeentebesturen en de gebruikers van het gebied. Daarbij probeert men de verschillende gebruiksfuncties zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. De gebiedsvisies worden vervolgens in specifieke inrichtingsplannen vertaald.

Naast het overleg tussen de betrokkenen wordt er ook aandacht besteed aan communicatie met de omwonenden en gebruikers, waarbij duidelijk wordt uitgelegd waarom bepaalde keuzes gemaakt worden.

c) Natuur versterken als onderdeel van Geïntegreerd beleid

De natuur heeft zeer zwaar geleden onder de menselijke activiteiten aan de kust. In België is de impact des te groter door de hoge bevolkingsdichtheid (voor de kust gemiddeld 672 inwoners/km² in 2004), het hoog aantal dagtoeristen, (18,4 miljoen in 2004) en de beperkte lengte van de kustlijn (65 km). Sinds enkele jaren lijkt het besef te groeien dat aan de kust de natuur het equivalent vormt van de kip met de gouden eieren, onder meer onder de vorm van een kwalitatief product voor de toeristen.

De Vlaamse overheid levert sinds halverwege de jaren negentig bijzondere inspanningen om duinen aan te kopen, Vlaamse Natuurreservaten in te stellen en beheersplannen op te maken. Ook bij het opmaken van deze beheersplannen worden de gebruikers van het gebied en de relevante gemeenten betrokken en wordt er een actieve communicatie gevoerd naar de

omwonenden tijdens het planningsproces. De inrichting en het beheer van de gebieden past in een wettelijk kader (Vlaams Decreet Natuurbehoud), waarbinnen ook een openbaar onderzoek voorzien is.

Het zijn echter niet enkel overheden die zich inzetten voor natuurbescherming aan de kust. Ook niet-gouvernementele organisaties dragen hiertoe bij, door op te treden als conservator of door een rol te spelen bij communicatie en bewustmaking.

2.2.2 Acties op zee: "Masterplan voor de Noordzee"

In 2003 werd door de Noordzee minister de doelstelling geformuleerd om een duurzaam beheerplan te ontwikkelen voor de Noordzee. Er werd toen gesteld dat de ruimtelijke invulling van de Noordzee in fasen zou gebeuren en dat er telkens overleg zou gepleegd worden met alle betrokken actoren, daarbij rekening houdend met de resultaten van de bestaande wetenschappelijke studies.

In de eerste fase werden nieuwe regels vastgelegd voor de zandwinning en elektriciteitsproductie, door onder meer zones waarin deze activiteiten mogen plaatsvinden af te bakenen en een duurzame aanpak in de vergunningsprocedure te integreren. In de tweede fase werden beschermde mariene gebieden afgebakend en de nodige beheersmaatregelen gedefinieerd. Beide fasen werden succesvol afgerond en we beschikken nu over een "kadaster" voor de Noordzee.

Vergeleken met de situatie op Europees, en zelfs op mondiaal, niveau, staat België inzake ruimtelijke ordening op zee intussen het verst. Ruimtelijke planning in zee blijft voor de meeste landen beperkt tot hun kustwateren, maar verloopt daarbuiten problematisch. Niet de grootte blijkt de doorslaggevende sleutel voor succes, maar wel de gebruikte aanpak en methodiek.

2.3 Communicatie- en bewustmakingsinitiatieven

2.3.1 In 2002 werd door het Coördinatiepunt een grootschalige **communicatiecampagne** opgezet onder de naam "**De Kust, kwestie van evenwicht**". Het doel was een breed publiek bewust te maken van de noodzaak de kust op een meer duurzame manier te beheren. De campagne bestond onder andere uit een postkaartenreeks die verschillende aspecten van de kust belichtten, een vakantiezoektocht en een brochure en affiche die breed verspreid werden. Het campagnebeeld sloeg zo sterk aan, dat het zelfs uitgewerkt werd tot logo van het Coördinatiepunt GBKG.

2.3.2 De Week van de Zee. is in 2006 al toe aan haar tiende editie toe en is jaarlijks een groot succes. Oorspronkelijk richtte deze zich tot kinderen in de lagere school, met als algemene doelstelling hen te informeren over en te betrekken bij de kust en de zee. Sinds 2004 worden ook nieuwe doelgroepen aangesproken: in voor 2004-2005 recreanten, toeristen en het brede publiek; vanaf 2006 richt men zich ook tot de visserijsector (voor het thema "De zee smaakt naar meer").

2.3.3 Om de communicatie en bewustmaking met betrekking tot deze materie te ondersteunen wordt sinds 2001 een informatieblad, de Grote Rede, uitgegeven door het Vlaams Instituut voor de Zee. Het blad wil informatie aanbieden en opinies aan bod laten komen in verband met actuele thema's die ondermeer aansluiten bij het concept "geïntegreerd kustzonebeheer". De interesse voor dit blad neemt toe, zeker bij de kustbewoners en lokaal geïnteresseerden, en het vormt een ideaal forum om een brede groep te bereiken met degelijk onderbouwde artikels over niet alledaagse kustthema's.

2.3.4 Samenwerking tussen het Coördinatiepunt en de gemeenten: op een Duurzame manier werken aan propere stranden

Door het opzetten van concrete projecten wordt gedemonstreerd welke meerwaarde duurzaam kustbeheer kan inhouden en hoe gemeenten hiertoe kunnen bijdragen. In 2002 startte het Coördinatiepunt met een initiatief rond "duurzaam strandbeheer", specifiek gericht tot lokale besturen. De doelstelling van dit project was samen met de gemeenten een natuurlijkere reinigingsmethode van het strand te ontwikkelen. Het strand zelf vormt de eerste verdedigingslinie tegen aankomende golven, terwijl de vloedlijn een belangrijke functie vervult als voedselbron voor dieren, als vasthoudende structuur van zand en als groeiplaats voor pioniersplanten. In België werd op nagenoeg alle stranden intensief gereinigd met een strandreinigingsmachine, met negatieve gevolgen voor het strandecosysteem. De machine neemt namelijk, naast het echte afval, ook de natuurlijke vloedlijn weg en verstoort de structuur van het strand. Om het belang van de vloedlijn en het strand in de kijker te stellen werd in de eerste plaats een workshop georganiseerd voor de technische diensten van de

kustgemeenten, omdat zij diegenen zijn die verantwoordelijk zijn voor de netheid van het strand. Sinds 2003 wordt jaarlijks een manuele opruimactie met vrijwilligers georganiseerd, onder de naam "Lenteprik". Gekoppeld aan deze sensibiliseringsactie worden de gemeenten aangespoord om proefprojecten rond manuele reiniging op te zetten. Dergelijke projecten kunnen gekaderd worden in sociale tewerkstellingsprogramma's.

2.3.5 Sensibiliseringscampagne "De noordzee, onze elfde provincie"

De tijd dat alles mocht en kon op zee (tot afvalverbranding toe!) ligt gelukkig achter ons. Met het masterplan voor een duurzaam beheer van de Noordzee draagt de federale overheid zorg voor onze elfde provincie. Voor het realiseren van dit masterplan is een goede communicatie cruciaal. Onder het motto "onbekend is onbemind" heeft het Directoraat-generaal Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu een communicatiecampagne uitgewerkt om de mensen warm te maken voor onze elfde provincie.

Deze campagne bestaat uit:

- een folder met leuke weetjes over gebruikers van de Noordzee en een extra woordje uitleg over het masterplan;
- een kaart van de Noordzee met een overzicht van de vele activiteiten;
- een website met een zee van weetjes; www.de-noordzee.be
- en als blikvanger een mobiele tentoonstelling waarmee we de komende maanden de kust zullen afschuimen en bewoners en recreanten warm zullen maken voor dit vergeten stukje paradijs

2.3.6 Tentoonstelling Zee in Zicht

Deze tentoonstelling over de Noordzee vindt plaats tijdens de zomer van 2003 in het Museum voor Natuurwetenschappen. Na de presentatie in Brussel, is "Zee in Zicht" nog naar andere locaties vertrokken.

Deze tentoonstelling met als titel "Zee in Zicht", wou de bezoekers zowel het leven in zee tonen als de menselijke activiteiten die er zich afspelen. De rode draad in de tentoonstelling was een reis, een wandeling in het Belgische deel van de Noordzee. Bij elke etappe ontdekte de bezoeker de fauna en flora, maar ook de menselijke activiteiten (visserij, zandwinning, baggerwerken, scheepvaart, vervuiling, windmolens, natuureservaten, aquacultuur...) die het meest typerend zijn voor deze zone.

Het was de bedoeling een volledige inventaris te geven van wat er leeft en gebeurt in het Belgisch deel van de Noordzee, aan de zeezijde van de kustzone.

2.3.7 Tentoonstelling "Mosselen Natuur"

Het uitoefenen van aquacultuur in zee heeft een rechtstreekske invloed op de kust (onder andere op het kwaliteit van het water). Dit onderwerp is ook het thema van een tentoonstelling (van 4 mei 2005 tot 30 juni 2006):

- Mosselen gaan op reis. Ze doorkruisen heel Europa: alle mosselen die we in België eten, worden ingevoerd.
- Hoe gezond zijn mosselen? Ze filteren dag in dag uit stoffen uit het water, die blijven wel eens in hun lijf zitten. Mag je dan nog altijd en overal mosselen eten?
- Het onderzoek naar geneeskundige ziet toepassingen op basis van mosselen er veelbelovend uit.
- Bij de mosselteelt komt dus heel wat kijken.
- Traditie, deskundigheid, nijverheid en duurzame ontwikkeling. Haar economisch en sociaal belang aan de kust mag daarom niet onderschat worden.

Hoofdstuk 4: De kustbarometer: duurzaamheidsindicatoren voor kustbeleid

1. Indicatoren in de startblokken in België

Een "indicator" moet een indicatie geven van de graad van evolutie van een element of toestand in relatie tot een te bereiken doel. De term "indicator" wordt in dit hoofdstuk wel in een veel bredere zin gebruikt.

Om complexe materie zoals duurzame ontwikkeling op te volgen wordt wel eens een duurzaamheidsbarometer opgesteld. Zo'n barometer bestaat uit een set gegevens of zogenoemde indicatoren, die toelaten complexe fenomenen op een eenvoudiger manier te beschrijven. Door een regelmatige evaluatie van deze indicatoren kunnen we de tendens van het "duurzaamheidskarakter" van een gebied opvolgen. .

Het Coördinatiepunt GBKG ontwikkelde een duurzaamheidsbarometer voor de Kust. Deze moet toelaten ontwikkelingen aan de Kust op te volgen, advies te geven bij het nemen van beslissingen voor de toekomstige ontwikkelingen van de Kust (beleidsondersteuning) en eengoede communicatie over de kust naar een breed publiek te verzekeren. Het werken met indicatoren sluit bovendien perfect aan bij de implementatie van de Europese Aanbeveling inzake GBKG. De aanbeveling spoort de Europese Lidstaten onder meer aan om gebruik te maken van indicatoren om de evoluties op te volgen, om een inventarisatie op te maken van de kustactoren en deze vervolgens sterker te betrekken bij het beleid.

Het proces rond indicatoren voor de Belgische kust startte in 2000, in het kader van het project TERRA-CZM. Een studie, waarin een visie voor de kust met zes prioriteiten werd ontwikkeld, vormde een eerste aanzet tot de ontwikkeling van indicatoren van een duurzaamheidsbarometer voor de kust⁸. Dit gebeurde door middel van het raadplegen van éénnentwintig sleutelfiguren doorheen verschillende domeinvergaderingen

De zes prioriteiten binnen deze visie zijn:

- behoud en versterking van het sociaal-cultureel kapitaal
- kwaliteitsverbetering van de woon- en leefomgeving
- ondersteuning van toerisme en recreatie
- verbetering van milieu en natuur aan de kust
- versterking van het economisch weefsel
- realiseren van bestuurlijke vernieuwing

Deze prioriteiten werden naar voor geschoven tijdens het overlegproces, maar maken als dusdanig geen deel uit van een beleidsplan voor de kust. Ze werden echter wel gebruikt om de indicatoren op te enten. Na het vastleggen van de bovenstaande prioriteiten werd door het Coördinatiepunt GBKG in 2001 een participatief proces opgestart, onder de vorm van workshops waar een 70-tal kustactoren uit diverse invalshoeken aan deelnam. Dit zou leiden tot een selectie van 20 indicatoren, specifiek voor het opvolgen van duurzame ontwikkeling aan onze kust⁹.

Bij het selecteren van deze 20 indicatoren vertrok men aanvankelijk van een uitgebreide lijst van 301 mogelijke kandidaten. Samen met eindgebruikers- waaronder gemeenten, horeca, havenbesturen, milieuverenigingen, ambtenaren, sportclubs...-werden in een eerste stap uit deze uitgebreide lijst de 50 meest relevante indicatoren uitgekozen. Omdat de opvolging van 50 indicatoren erg veel tijd zou vergen werd vervolgens de lijst nogmaals besproken en tot een werkbare verzameling van 20

---

⁸Paredis, E., Block, T. & J. Van Assche. (2001). Op weg naar duurzaamheidsindicatoren voor het kustgebied, Universiteit Gent, Centrum voor Duurzame Ontwikkeling, in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu en Infrastructuur, AWZ-AWK

⁹Anon. (2003). Voorstel voor een duurzaamheidsbarometer voor de kust. Environmental Consultancy and Assistance (ECOLAS): Antwerpen, Belgium. xi, 45 + annexes pp.

indicatoren teruggebracht. Tenslotte werden voor de ganse Kust en indien mogelijk zelfs per kustgemeente de gegevens over meerdere jaren opgevraagd voor elk van deze 20 indicatoren. Achtergrondinformatie kan sinds 2003 samen met de indicatoren zelf geraadpleegd worden op de website van het Coördinatiepunt GBKG: www.kustbeheer.be/indicatoren.

Deze **website** verleent niet alleen toegang tot de data maar geeft ook per indicator ook toegang tot een **technische fiche**. Ze is voor iedereen toegankelijk en heeft een dynamisch karakter. Wanneer nieuwe data beschikbaar komt, wordt deze informatie zo snel mogelijk op de website gezet. Het Coördinatiepunt GBKG is, samen met het Vlaams Instituut voor de Zee, verantwoordelijk voor het beheer van de site.

2. Welke indicatoren voor onze kust?

Bij de selectie van indicatoren voor de Belgische kust werd rekening gehouden met verschillende criteria: een evenwichtige verdeling over beleidsdomeinen, de beschikbaarheid en kwaliteit van de gegevens, de communicatieve waarde en de bruikbaarheid bij de evaluatie van een trend of streefdoel voor de kust.

Zoals hoger reeds vermeld bepaalden kustactoren, door middel van een participatief proces, in 2002 welke 20 indicatoren het belangrijkste waren voor de Belgische situatie. De 6 prioriteiten en de bijhorende indicatoren worden hieronder weergegeven. Merk op dat sommige indicatoren relevant zijn binnen meer dan één prioriteit.

Behoud en versterking van het sociaal-cultureel kapitaal

- Inkomensspanning
- Bescherming en inventarisatie van onroerend erfgoed

Doorvoeren van bestuurlijke vernieuwing

- Inzet geïntegreerd kustzonebeheer

Kwaliteitsverbetering van woon- en leefomgeving

- Oppervlakte beschermd gebied
- Verouderingsgraad
- Comfort van de woning
- Aandeel openbaar vervoer in dagtoerisme naar de kust
- Oppervlakte kusteiigen habitat
- Aantal motorvoertuigen op de weg

Ondersteuning toerisme en recreatie

- Aandeel openbaar vervoer in dagtoerisme naar de kust
- Aandeel hoogtoegankelijke logiesinrichtingen
- Omvang verblijfstoerisme

Verbetering van het milieu en de natuur

- Oppervlakte beschermd gebied
- Oppervlakte kusteiigen habitat
- Kwaliteit strandwater
- Restafval
- Aantal motorvoertuigen op de weg
- Aantal geobserveerde vervuilingen (olie en andere)/ vluchtuur
- Visstocks die niet overbevist zijn

Versterking van het economisch weefsel

- Economische waarde havens
- Inkomensspanning
- Verhouding gestarte / failliete ondernemingen
- Toegevoegde waarde per werknemer
- Tewerkstelling in toerisme
- Verandering in tewerkstelling in de sectoren visserij en landbouw
- Visstocks die niet overbevist zijn
- Werkloosheidsgraad

3. Een Europese set duurzaamheidsindicatoren

België was duidelijk een voortrekker bij het onder de aandacht brengen van de duurzaamheidsindicatoren. Maar ook de Europese expertengroep GBKG, samengesteld uit vertegenwoordigers van alle 20 kustlidstaten en van 2 kandidaatlidstaten, zag het belang van indicatoren in en richtte in 2003 een werkgroep "indicatoren en data (WG-ID)" op. Deze kreeg de opdracht een lijst met indicatoren samen te stellen en te helpen bij de coördinatie bij het bepalen van de manier waarop de lidstaten de indicatoren dienen te berekenen.

Na gedurende twaalf maanden de verschillende mogelijkheden te hebben bestudeerd, stelde de WG-ID voor dat lidstaten en kandidaatlidstaten twee sets van indicatoren zouden gebruiken:

- Een indicatorenset om de vooruitgang van de implementatie van GBKG te meten (de "voortgangsindicatoren")
- Een kernset van 27 indicatoren (samengesteld uit 44 metingen) voor duurzame ontwikkeling van de kustzone (de "duurzaamheidsindicatoren").

Deze twee sets zijn direct met elkaar gerelateerd. Zo zal, naarmate een geïntegreerde benadering doordringt tot op alle overheidsniveaus en wordt gebruikt bij het organiseren van de activiteiten in de kustzone, de kans toenemen dat de situatie aan de kust merkbaar verbetert. En hoe meer de situatie aan de kust verbetert, hoe groter de bereidheid van de betrokken actoren om bijkomende aspecten van GBKG te introduceren. Zo kunnen de indicatoren elkaar wederzijds beïnvloeden en een positieve bijdrage vormen tot de ontwikkeling een lange-termijn beleid voor de kustzone.

Aangezien de Belgische duurzaamheidsbarometer tot stand kwam via een verschillend, participatief proces, is het evident dat de indicatoren niet identiek zijn aan deze in de WG-ID lijst van duurzaamheidsindicatoren. Een zevental indicatoren komt voor op beide lijsten. In november 2004 werden de beide Europese sets van indicatoren goedgekeurd door de Europese expertengroep GBKG

4. Wat leren de indicatoren ons?

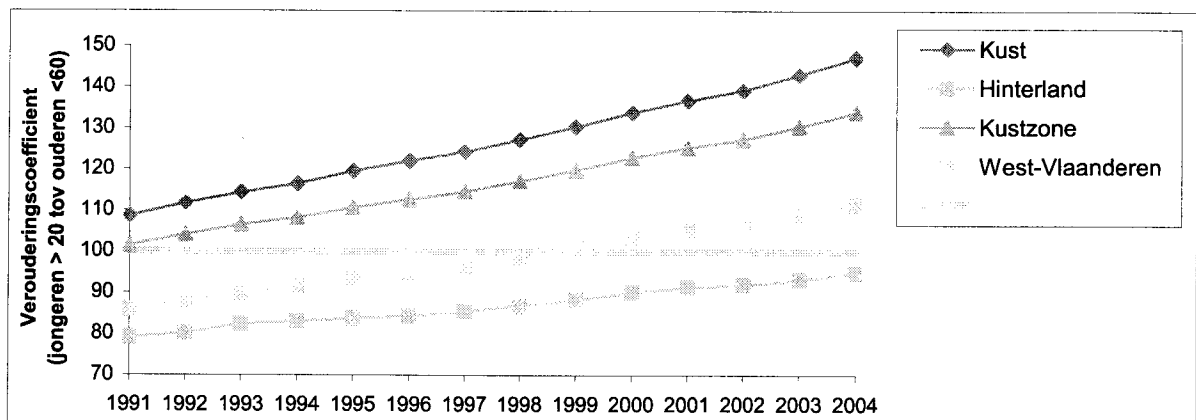
De indicatoren vormen een goed instrumentarium om eigenschappen van de kustzone op te volgen. Deze eigenschappen zijn vaak zeer typisch voor de kustzone, en verschillen dus fundamenteel van hun tegenhangers in het binnenland. Door te analyseren waarin de kust verschilt, door de resultaten die men bekomt bij het gebruik van de indicatoren te vergelijken met de resultaten van het hinterland, van de provincie of van Vlaanderen als regio, komen specifieke knelpunten aan het licht. Deze knelpunten kunnen een specifiek beleid voor de kust rechtvaardigen.

Hieronder worden ter illustratie enkele indicatoren uitgewerkt. De uitwerking van alle indicatoren kan men terugvinden op de website: www.kustbeheer.be/indicatoren. Om een beeld te vormen van de ontwikkelingen inzake de vooropgestelde prioriteiten wordt op de website bij elke indicator een trend weergegeven en wordt aangeduid of deze positief, negatief of neutraal is. Het is echter geenszins de bedoeling –zelfs al zou dit mogelijk zijn– om de afzonderlijke trends per indicator te herleiden tot één enkel afgeleid cijfer voor de kust. Zowel de ecologische, sociale en economische aspecten zijn belangrijk, en moeten samen bekeken worden.

a. Prioriteit: Kwaliteitsverbetering van woon- en leefomgeving

- Een korte evaluatie van de indicator "Verouderingsgraad":

De kust wordt gekenmerkt door een hoge verouderingsgraad. In West-Vlaanderen kent men een algemene daling van het aantal jongeren. Deze trend is nog sterker aan de kust. In 2004 waren er per 100 inwoners jonger dan 20 jaar, 132 inwoners ouder dan 60 jaar. De verouderingsgraad in de 147 kustgemeentes ligt hoger dan deze in de 94 hinterlandgemeentes. Deze typische leeftijdsstructuur van de bevolking aan de kust heeft een weerslag op verschillende beleidsdomeinen waaronder huisvesting, werkgelegenheid, communicatie, vrije tijdsbesteding en onderwijs.

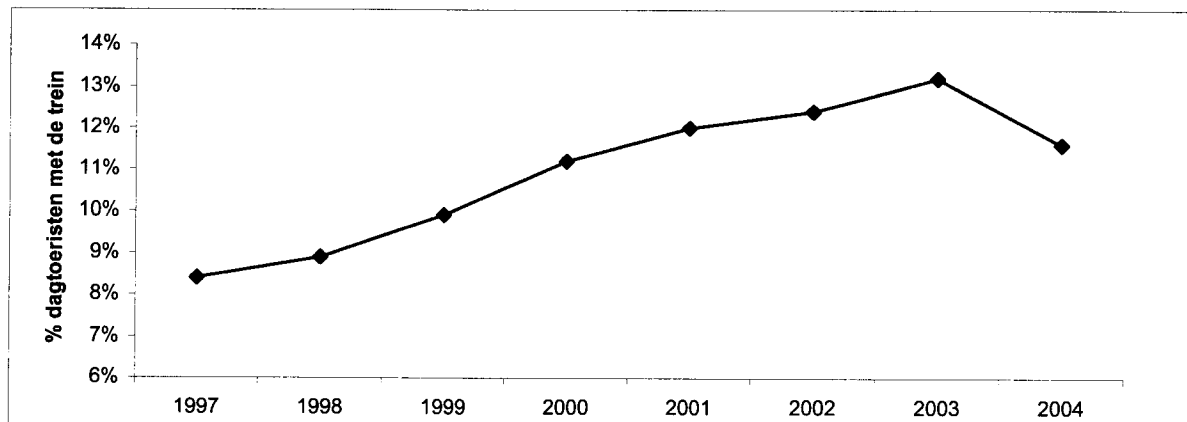

Grafiek 1: Evolutie verouderingsgraad 1991-2004

b. Prioriteit: Ondersteuning toerisme en recreatie

- Een korte evaluatie van de indicator "Aandeel openbaar vervoer in dagtoerisme naar de kust"

De zon, de zee en het strand lokken jaarlijks duizenden mensen voor een dagje naar de kust. De verkeersoverlast die deze toestroom van toeristen met zich meebrengt kan vermeden worden door intensiever gebruik te maken van het openbaar vervoer. Over het algemeen maakt de laatste jaren men steeds meer gebruik van het openbaar vervoer. In 2004 namen 3,2% meer dagjesmensen de trein om naar de kust te komen dan in 1997. In 2004 werd er, ten opzichte van 2003, echter een daling waargenomen van 1,6%. Deze kan waarschijnlijk verklaard worden door het wegvallen van een aantal gunstige treintarieven en de minder mooie zomer. Om de mobiliteitsproblemen aan de kust af te bouwen is een verdere uitbouw van een kwaliteitsvol openbaar vervoersysteem noodzakelijk.

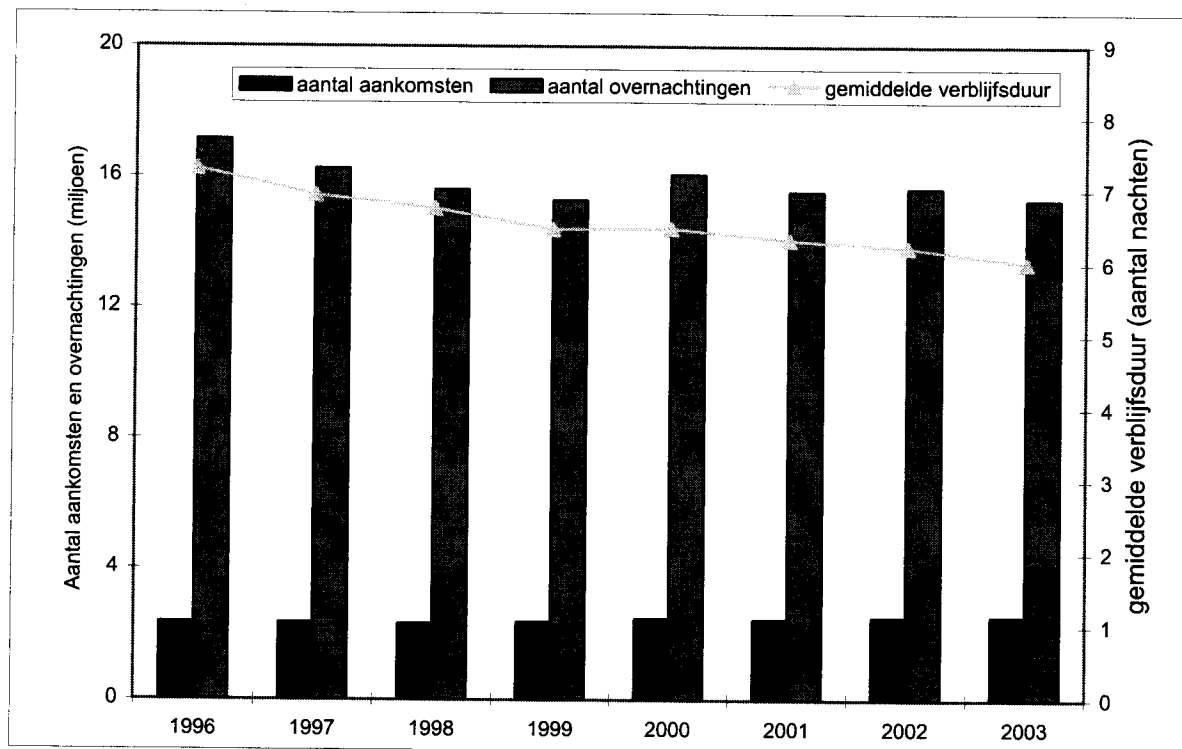

Grafiek 2: Aandeel van het dagtoerisme met de trein in het totale dagtoerisme naar de Kust (in %)

Bron: Westtoer

- *Een korte evaluatie van de indicator "Omvang verblijfstoerisme":*

Vele binnen- en buitenlandse toeristen bezoeken jaarlijks de kust. Dit bezoek gaat al dan niet gepaard met een overnachting. In 2003 verbleven 7,7 % meer mensen voor een nacht in een commercieel logies aan de kust dan in 1996. Het aantal overnachtingen in diezelfde periode daalde echter met 12 %. Het stijgend aantal aankomsten en het dalend aantal overnachtingen toont aan dat de kust een grotere aantrekkingskracht heeft als korte vakantiebestemming dan als vakantieoord voor een langere periode.

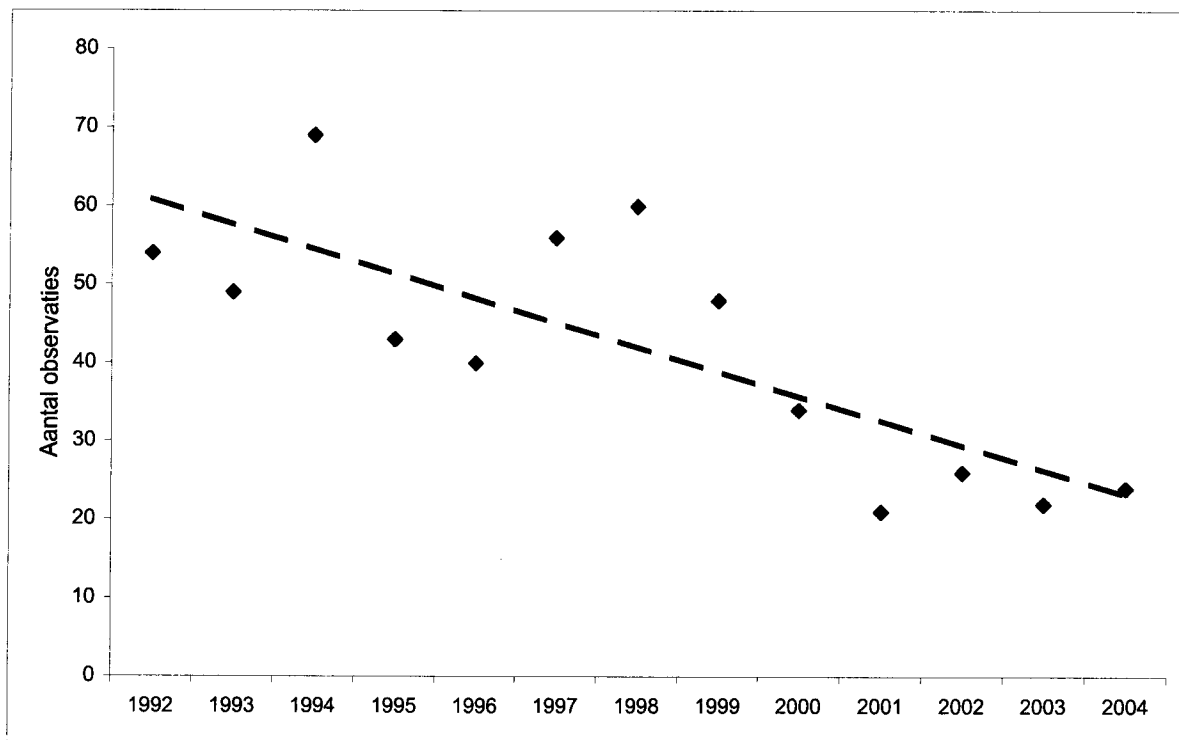
Grafiek 3 Evolutie van de aankomsten in commerciële logiesvormen voor de Kustzone nl. Kust, Brugge en de Hinterlandgemeenten, 1996-2003

Bron: Westtoer, gecorrigeerde NIS-statistieken

c. Prioriteit: Verbetering van het milieu en de natuur

- Een korte evaluatie van de indicator "Aantal geobserveerde vervuilingen (olie en andere)/vluchtuur":

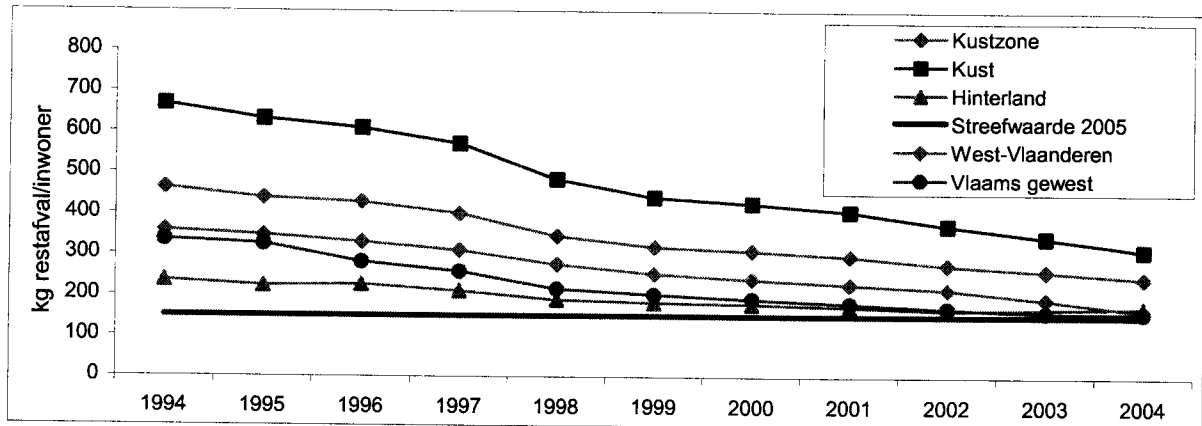
De Noordzee vormt een bijzonder gebied waar geen visueel waarneembare operationele olielozingen zijn toegestaan (MARPOL 73/78). In 1992 werden er desalniettemin 54 olielozingen vastgesteld vanuit de lucht. In 2004 daalde het aantal waargenomen olielozingen tot 24. Ook het jaarlijks geschatte geloosde olievolume toont een dalende tendens. Blijkbaar hebben de strengere maatregelen en het verhoogde toezicht een positief effect.

Grafiek 4: Aantal geobserveerde olievervuilingen door het Belgische toezichtvliegtuig van 1992 tot en 2004
Bron: BMM-MUMM

- Een korte evaluatie van de indicator "Restafval":

De gemeenten in de kustzone hebben al een lange weg afgelegd inzake de reductie van het restafval. In 2004 produceerde de kustzone gemiddeld 244 kg restafval per inwoner, tegenover 462 kg in 1994. In 2004 produceerden de kustgemeenten, met een gemiddelde van 311 kg/ inwoner, echter nog steeds merkbaar meer afval dan de gemeenten in het hinterland, waar het gemiddelde 172 kg restafval per inwoner bedroeg. Om de invloed van het toerisme op de afvalproductie enigszins in rekening te brengen, maakt men bij het opstellen van de gemiddelden voor de kustgemeenten gebruik van correctiefactoren. Maar ook na het in rekening brengen van deze correctiefactoren worden de vooropgestelde doelstellingen niet bereikt.

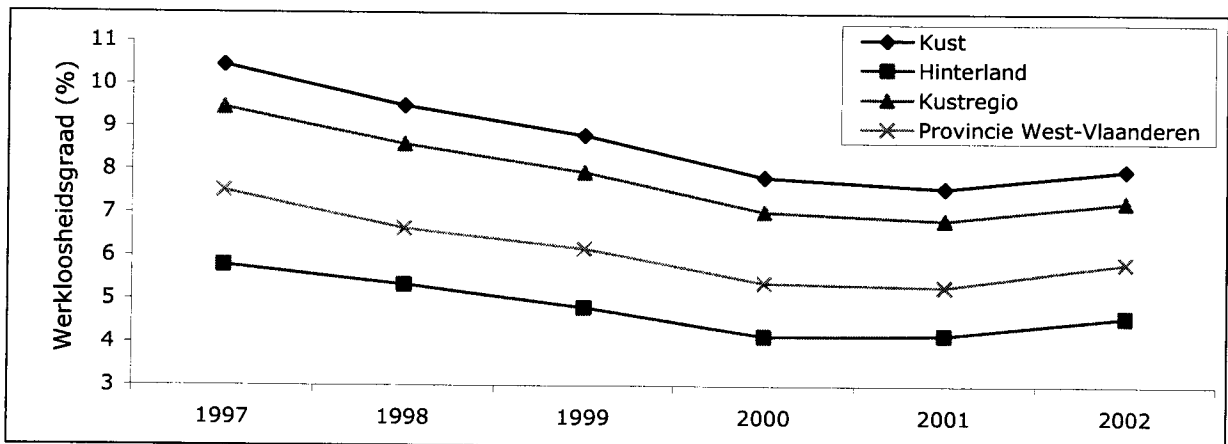
Grafiek 5: Evolutie van de restafvalcijfers (in kg/inw.jaar) tussen 1994 en 2004

Bron: OVAM

d. Prioriteit: Versterking van het economisch weefsel

- Een korte evaluatie van de indicator "Werkloosheidsgraad":

De werkloosheidsgraad geeft de verhouding van het aantal niet-werkende werkzoekenden ten opzichte van de totale beroepsbevolking weer. De werkloosheidsgraad in de kustzone daalde tussen 1997 en 2002 met 2,2% en vertoont een gelijke evolutie met deze in West-Vlaanderen. De werkloosheid in de kustgemeenten (8,3% in 2003) blijft echter nog steeds hoger dan in het hinterland (5,3% in 2003) en in West-Vlaanderen (6,3% in 2003).

Grafiek 6: De evolutie van de werkloosheidsgraad tussen 1997 en 2002.

Bron: Steunpunt Sociale Planning, Data Steunpunt WAV

5. Voortgangsindicatoren

Naast de opvolging van specifieke duurzaamheidsindicatoren, zoals hierboven beschreven, ging men in het kader van twee workshops die plaatsvonden in het najaar van 2005 ook aan de slag met de voortgangsindicatoren. Eerste tests tonen aan dat het GBKG proces in België een duidelijke positieve evolutie kende in de periode tussen 2000 en 2005. Er werd op verschillende gebieden duidelijke vooruitgang geboekt bij het scheppen van een kader voor GBKG. Zo wordt positief gescoord op vlak het organiseren van ad hoc acties en projecten, het opzetten van samenwerkingsverbanden, het betrekken van partijen en het gebruik van indicatoren en studies over de kust. Hoewel er nog geen sprake is van een volledig geïntegreerd proces, zijn er duidelijke positieve trends waarneembaar.

6. De indicatoren blijvend onder de aandacht brengen en bijstellen

Het ter beschikking stellen van de indicatoren via een website is één zaak, maar willen we dat ze echt gebruikt worden dan moeten de indicatoren ook op andere wijze onder de aandacht gebracht worden. Begin 2006 komt het eerste "**Kustkompas**" uit. Deze publicatie, die zich richt tot beleidsmakers, ambtenaren en kustactoren, geeft een stand van zaken van de situatie aan kust en reikt suggesties aan voor een meer duurzame benadering. Aan de realisatie van de publicatie werkten zo'n 50 wetenschappers mee, als auteur of lector.

Het uitgebreide proces dat gevolgd werd bij het tot stand komen van het Kustkompas toonde aan dat er nood is aan een bijsturing van de indicatoren. Daarom wordt in 2006 een grootschalige evaluatie gepland. Deze zal voorafgegaan worden door een sterkte-zwakke analyse (SWOT) van de wijze waarop de indicatoren momenteel worden gebruikt.

Hoofdstuk 5: Land-zee interacties: specificiteit van de interface Land-Zee

1. Aanleiding en doelstellingen: Waarom een denkoefening rond de land-zee interacties?

Een centraal element van de aanbeveling inzake geïntegreerd kustzonebeheer wordt geformuleerd als volgt: "een betere **coördinatie van de acties** die door alle betrokken autoriteiten zowel op zee als op land worden ondernomen bij het beheer van de **wisselwerking** tussen de zee en het land"¹⁰

Bepaalde (gebruiks-)functies (economische activiteiten of natuurlijke fenomenen) van de "ruimte zee" en van de "ruimte land" hebben geen invloed op de andere zijde van het **raakvlak** (de interface). Andere functies kunnen wel een positieve of een negatieve invloed (economisch, ecologisch, sociaal) uitoefenen op de andere zijde. In dit tweede geval is er sprake van een wisselwerking. De interacties tussen land en zee worden dus bepaald door de invloedfactoren van één component (en de activiteiten die er plaatsvinden) op het andere (en de activiteiten die er plaatsvinden).

In april 2004 werd op een vergadering van de Europese ICZM Expert groep door de Belgische delegatie geopperd dat een duidelijke identificatie van deze invloedfactoren een belangrijke voorwaarde vormt voor het naleven van Europese aanbeveling. Dit standpunt werd bijgetreden door de Nederlandse delegatie. Het voorstel van inventarisatie van land-zee interacties werd daarna geconcretiseerd tijdens een Nederland/Belgische denkoefening. In de huidige Belgische rapportering worden enkel de resultaten van deze denkoefening relevant voor België opgenomen. De aanpak in Nederland was verschillend, maar het gezamenlijk volgen van het traject was verrijkend. Vervolgens werd nagegaan welke de land-zee interacties zijn waarbij men een beter beleid zou kunnen voeren door een betere coördinatie van acties en een verdere integratie na te streven.

Het is moeilijk om een exhaustieve lijst van relevante invloedfactoren op te stellen. Zo moet bepaald worden wat behandeld moet worden, tot waar de interface reikt en op welk niveau het probleem benaderd moet worden. Onrechtstreekse interacties worden reeds beheerd in andere fora, waarin de coördinatie tussen bestuurlijke entiteiten op nationaal niveau (samenwerking tussen de Gewesten en de federale overheid) en internationaal niveau (regionale verdragen, Europese richtlijnen en andere acties) georganiseerd wordt. Voorbeelden hiervan zijn de verontreiniging afkomstig van rivieren (die verantwoordelijk is voor gemiddeld 80 % van de verontreiniging van het mariene milieu), de verontreiniging afkomstig van scheepvaart in verkeersscheidingsstelsels ver uit de kust (die de kust kan aantasten) of de problematiek van de introductie van niet inheemse diersoorten via ballastwater. Deze onrechtstreekse interacties komen niet aan bod in de huidige interface analyse.

Bij het bepalen welke materie wel relevant is voor de land-zee interface is een verdere verduidelijking de definitie van de term kustzone van groot belang:

*De **kustzone** wordt gedefinieerd als een strook land en zee van uiteenlopende breedte, die bestaat uit het gedeelte van het land dat beïnvloed wordt door de nabijheid tot de zee, en het gedeelte van de zee dat beïnvloed wordt door de nabijheid tot het land, en die de natuurlijke kustsystemen en de gebieden waarbij menselijke activiteiten het gebruik van kustbronnen impliceren, omvat.*

Tijdens de denkoefening koos men ervoor een definitie van de term "kustzone" te hanteren die zou toelaten de onmiddellijke (primaire/secundaire) interacties tussen land en zee in kaart te brengen (plaatselijke, grotere schaal van rechtstreekse invloeden), zonder daarbij strikt in te zoomen op bijvoorbeeld het strand en de zone tot 1 zeemijl uit de kust. Omwille van die redenen werd geopteerd om te werken op de volgende schaal: een kustzone die zich uitstrekt van de polders tot de twaalfmijlszone in zee (wat overeenkomt met de grens van de territoriale zee, een zone waarin België volle soevereiniteit uitoefent). In die marge kan een specifieke interactie gelden voor de volledige kustzone of voor een bepaald gedeelte ervan.

¹⁰ Aanbeveling 2002/413/EG, hoofdstuk I, punt h

Er moet nog opgemerkt worden dat, binnen de kustzone, de zee een specifiek karakter kent omdat het een collectief erfgoed vormt; de betrokkenheid en het eigendomsgevoel reikt veel verder dan tot de inwoners van de kustgemeenten.

2. Welke zijn de interacties: Wat kwam naar voor uit de Belgische denkoefening

Vertrekkende van de Belgisch/Nederlands denkoefening werd de onderstaande lijst met voor België relevante interacties van elk type -land op zee en zee op land- opgesteld (de volgorde waarin deze werden opgenomen staat niet in relatie met hun prioriteit. Deze interacties oefenen een plaatselijke en rechtstreekse invloed uit (onafhankelijk van hun oorsprong) dewelke aan de andere kant van het raakvlak aanleiding kan geven tot bezorgdheid. Voor elke interactie werd er onderzocht en verduidelijkt welke actoren bij deze interactie betrokken zijn en welke wetgeving en administratieve procedures van toepassing zijn. In het bijzonder werden de bestaande (zowel formele als informele) overlegmogelijkheden of -voorzieningen tussen betrokken administraties toegelicht om in een latere fase te onderzoeken bij welke van deze de land-zee interacties het beleid voordeel zou kunnen halen uit een betere coördinatie van acties en dus uit een integratie van de beslissingen; kortom, om na te gaan waar er nood is aan verdere integratie.

Zee op Land interacties	--> voorbeelden van bezorgdheid	Land op Zee interacties	--> voorbeelden van bezorgdheid
<ul style="list-style-type: none"> • Stormvloed • Stranding van dieren in nood en of van dode dieren (zeevogels en -zoogdieren) • Zeeafval (marine litter) • Accidenteel en opzettelijke scheepslozingen in zee • Proliferatie van wieren en wierproducten • Mariene aquacultuur • Bouwwerken in zee (windmolenpark, aanlanding van kabels en pijpleidingen) • Maatregelen genomen in Mariene beschermde gebieden • kusterosie/ natuurlijke evoluties van de kustlijn • Rampenbestrijding op zee • Recreatieve activiteiten op zee 	<ul style="list-style-type: none"> → mogelijke risico's voor kust en polders → opruimingskosten van speciaal afval, verwijdering van dode dieren → vernietigingskosten, negatieve invloed op toerisme → strandvuiling → mogelijke hinder op stranden en voor recreatie → mogelijke visuele hinder op land → mogelijke visuele hinder op land → beperkingen van sommige recreatieve activiteiten → overstromingen, schade aan zeewering → risico op strandvervuiling → negatieve invloed op natuurwaarden (natuurgebieden en vogels) op land 	<ul style="list-style-type: none"> • Zeewering (beheer, onderhoud, aanleg van waterkeringen en suppleties) • Constructies langs de kust • Wijzigingen van de basislijn (door zandsuppletie, het graven van sluffers) • Havenuitbreidingen en bouwwerken in de kustwateren (pieren, schiereilanden) • Degradatie en herstel van kustgebieden (stranden, moerassen en estuaria) die in rechtstreeks ecologisch verband staan met de zee • Baggerwerken en het lozen of storten van baggerspecie in zee • Strandvisserij • Strandreiniging (machinale reiniging) • Rechtstreekse lozingen van verontreinigende materie (liquid or solid) vanaf de kust • Industriële lozingen of scheepslozingen in de havens • Recreatieve activiteiten op het strand • Aquacultuur op het land • Vrijlating van herstelde zeevogels en zeezoogdieren • Kleine commerciële en publicitaire activiteiten in de kustwateren • Pollutie van de kust en in de havens 	<p>--> voorbeelden van bezorgdheid</p> <ul style="list-style-type: none"> → impact op naburige zeebodemfauna, toename van zandwinning op zee → mogelijke visuele hinder op zee, toename van zandwinning → drooglegging van de naburige ondiepe zandbanken, wijziging bevoegdheidsverdelingslijn → invloed op scheepvaart, verzanding van naburige ondiepe zandbanken → invloed op benthos van de intertidale zone → invloed op scheepvaart en op zandwinningactiviteiten, nadelige milieu-effecten van baggerspecieoplossingen → bijvangst van zeevogels en -zoogdieren → weghalen van de natuurlijke depositie aan de vloedlijn, verdwijning invertebratenfauna van de intertidale zone → pollutie van de zee, veiligheid op zee → rechtstreeks risico van vervuiling van de kustwateren, of onrechtstreeks wanneer deze vervuiling plaats vindt in achterhavens en achter de sluizen → mogelijke storing van zeedieren en rustplaatsen → mogelijk ontsnappen van niet inheemse soorten, pathogenen, genetisch gemodificeerde soorten en het lozen van antibiotica en andere veterinaire producten → mogelijke interactie met de wilde populaties en de prooien → verstoring van zeevogels en -zoogdieren → vervuiling van de kustwateren.

2.1 De betrokken gebruiksfuncties en de gerelateerde bevoegde diensten/departementen

Het landgedeelte van de kustzone is dicht bevolkt. Bovendien is de hele kustzone toeristisch zeer belangrijk en zijn de havens van groot economisch belang. In het mariene gedeelte van de kustzone vinden tal van economisch belangrijke activiteiten plaats; de meest zichtbare daarvan zijn visserij en scheepvaart. De onderstaande tabel, geeft een duidelijke overzicht van de **veelvuldigheid van gebruiksfuncties**. in deze tabel uit Cliquet en Maes werd geamendeerd om telkens de betrokken instanties er in op te nemen . Net als tijdens het opstellen van de interactiefiches is het duidelijk dat er sprake is van een grote verscheidenheid van functies en betrokken partijen.

	Zee	Land
Federale diensten	Scheepvaart - FOD Mobiliteit Vervoer; scheepvaartbeleid, -veiligheid en -controle	Scheepvaart
	Militaire activiteiten - FOD Defensie	Militaire activiteiten
	Zandwinning - FOD Economie, Kwaliteit, Veiligheid	
	Energie (off-shore windmolens) - FOD Economie, Energie	Energie
	Kabels en pijpleidingen - FOD Economie, Kwaliteit, Veiligheid	
	Bescherming van mariene milieu - FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	
	Bestrijding verontreiniging - FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - FOD defensie; marine - FOD Mobiliteit Vervoer; scheepvaartveiligheid en -controle - FOD Binnenlandse zaken, civiele bescherming	Verontreiniging
	Wetenschapsbeleid - Federaal Wetenschapsbeleid	
	Controle (politie) - FOD Mobiliteit vervoer; scheepvaartcontrole - FOD Binnenlandse zaken ,scheepvaartpolitie - FOD defensie; marine	Controle(politie)
Vlaamse diensten	Baggeren - Min. VI. Gem.; AWZ	Natuurbehoud en bescherming - Min. VI. Gem.; AMINAL
	Loodsdiensten - Min. VI. Gem.; AWZ	Ruimtelijke ordening - Min. VI. Gem.; AROHM
	Redding op zee - Min. VI. Gem.; AWZ	Drinkwaterwinning - Min. VI. Gem.; AMINAL
	Scheepvaartbegeleiding - Min. VI. Gem.; AWZ	Toerisme - Min. VI. Gem.; AROHM - Min. VI. Gem.; AWZ
	Het verwijderen van scheepswrakken ter hoogte van navigatieroutes - Min. VI. Gem.; AWZ	Zeehavens - Min. VI. Gem.; AWZ
	Visserij - Min. VI. Gem.; adm. Landbouwbeleid	Kustverdediging - Min. VI. Gem.; AWZ
		Beheer van de open ruimte - Min. VI. Gem.; AWZ - Min. VI. Gem.; AMINAL
		Wetenschapsbeleid - Min. VI. Gem.; VRWB
Provincie	steun bestrijding verontreiniging	Implementatie "of higher right"
Kust-Gemeenten		Implementatie "of higher right"
		Politie
		Onderhoud van stranden (concessies)

Bron: Cliquet and Maes (2001) Beleidsondersteunend onderzoek voor een geïntegreerd kustzonebeleid in België: welk geïntegreerd kustzonebeleid? In: Vlaams instituut voor de zee. VLIZ Special Publication 4 (2001) Beheer van kust en zee: beleidsondersteunend onderzoek in Vlaanderen. Studiedag 9 november 2001. Geamendeerd door werkgroep Land-Zee Interacties om de betrokken administraties telkens te identificeren.

Uit bovenstaande tabel wordt duidelijk dat er sprake is van een grote verscheidenheid aan betrokken overheidsdiensten (Ministeries van verkeer, van leefmilieu, van defensie, van ruimtelijke ordening, enz), die elk hun eigen gebruikers en belangen vertegenwoordigen. Een dergelijke sectorale benadering maakt niet alleen deel uit van de specifieke Belgische staatsstructuur maar vormt een gemeenschappelijk gegeven voor alle landen. De verantwoordelijken moeten in dit kader de betrokken belangen van de sector die ze vertegenwoordigen kunnen behartigen (zowel op land als op zee) maar hierbij moeten ze ook verzekeren dat de belangen van één bepaalde sector niet overheersen ten koste van andere sectoren.

In een multi-gebruikbenadering van de kustzone moet bekeken worden hoe op een verstandige manier met ruimte omgegaan kan worden. Belangengeschillen zijn inherent aan alle situaties waarbij verschillende gebruikers en dus bevoegde diensten betrokken zijn, onafhankelijk van het feit of de bevoegde diensten toebehoren tot de federale of gewestelijke overheid. Elke overheidsdienst moet rekening houden met de belangen van de groepen of belangen die ze vertegenwoordigen, of van wie ze de activiteiten beheren en controleren, maar moet ook zorgen dat de balans in evenwicht blijft en niet teveel naar één richting zou neigen (bijvoorbeeld exclusief naar economische of ecologische ontwikkeling). Het is dus van belang samen op zoek te gaan naar manieren om mogelijke belangengeschillen te verzoenen. Hierbij moeten de betrokken diensten, ook in hun eigen belang, bewust zijn dat het systeem duurzaam moet zijn voor alle sectoren. Een geïntegreerd (integraal) beheer kan enkel tot een goed einde gebracht worden door, in overleg met de alle betrokken partijen, gezamenlijk een collectief en duurzaam compromis na te streven. Een eerste stap in de goede richting bestaat in het gezamenlijk uitvoeren van conflictanalyse, waartoe deze rapportage reeds een bijdrage vormt.

2.2 Zijn er reeds succesverhalen? Waar blijft er een betere integratie wenselijk?

Voor elke interactie geïdentificeerd in de land-zee oefening werd de vraag gesteld of er op het betrokken domein een nauwere coöperatie nodig is. Bij het uitvoeren van deze oefening heeft men vastgesteld dat er in de praktijk reeds goede voorbeelden van integratie van acties bestaan, terwijl er voor sommige andere onderwerpen oplossingen in de maak zijn.

2.2.1 Succesverhalen

- Met betrekking tot het uitbaten en het onderhouden van de havens bestaat reeds een efficiënt samenwerkingsakkoord inzake het baggeren en het storten van baggerspecie waarbij leefmilieunormen en controle van de kwaliteit van de baggerslib geïntegreerd werden in de uitoefening van de baggeractiviteiten en de toekenning van gerelateerde vergunningen.
- Het samenwerkingsakkoord betreffende de oprichting van een samenwerkingsstructuur Kustwacht werd op 8 juli 2005 door de federale regering en de Vlaamse regering ondertekend en vervolgens op de twee parlementen ter ratificatie voorgelegd. Met dit akkoord worden **alle** activiteiten op zee in een enkel forum besproken en kan er op een coherente manier ook bekeken worden naar de interfaceproblematiek indien nodig.
- Het Rampenplan Noordzee biedt een collectieve werkingsstructuur voor tussenkomsten van overheden bij scheepsrampen op zee. Er werden gebruikersovereenkomsten opgesteld die de interactie tussen de recreatieve sector en de mariene beschermde gebieden in goede banen leiden. Via een recente wetwijziging zijn zulke gebruikersovereenkomsten nu uitdrukkelijk opgenomen in de federale wetgeving en worden er voor de marien beschermde gebieden beleidsplannen opgemaakt in samenwerking met alle stakeholders.
- Er bestaat een samenwerkingsprotocol tussen FOD Leefmilieu en FOD Binnenlandse zaken (Civiele Bescherming) rond het gebruik en de ontplooiing van de oliebestrijdingsmiddelen in de zeehavens en op strand. Deze elementen van de zee-land interface worden ook prioritair behandeld door FOD Leefmilieu in het kader van een reeks operationele procedures voor de bestrijding van mariene vervuiling. Een draaiboek over de mariene vervuiling van stranden werd in januari 2006 opgesteld en door de minister van de Noordzee onder meer aan de kustgemeenten die hiervoor vragende partijen zijn, voorgesteld. In dit document wordt er nagegaan hoe, door wie en met welke middelen en verantwoordelijkheden, er kan gereageerd worden op strandvervuiling dat vanuit of via de zee op de stranden aanspoelt.
- Een samenwerkingsakkoord werd afgesloten om de bescherming van het maritiem archeologisch patrimonium te verzekeren. De zuidelijke bocht van de Noordzee en het Kanaal behoren reeds eeuwenlang tot de drukst bevaren scheepvaartroutes ter wereld. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er in de Noordzee naar schatting ettelijke duizenden scheepswrakken

liggen. Een aantal van deze scheepswrakken hebben een grote wetenschappelijke waarde op enerzijds ecologisch en anderzijds archeologisch vlak. Al een aantal jaren zoeken historici, biologen en andere wetenschappers naar een manier om de waardevolle wrakken beter te onderzoeken en waar mogelijk te bewaren.

- In 2003 werd door de Noordzee minister de doelstelling geformuleerd om een duurzaam beheerplan te ontwikkelen voor de Noordzee. Er werd toen gesteld dat de ruimtelijke invulling van de Noordzee in fasen zou gebeuren en dat er telkens overleg zou gepleegd worden met alle betrokken actoren, daarbij rekening houdend met de resultaten van de bestaande wetenschappelijke studies. Nieuwe regels werden vastgelegd voor de zandwinning en elektriciteitsproductie, door onder meer zones waarin deze activiteiten mogen plaatsvinden af te bakenen en een duurzame aanpak in de vergunningsprocedure te integreren. Vervolgens werden beschermde mariene gebieden afgebakend en de nodige beheersmaatregelen gedefinieerd. Beide fasen werden succesvol afgerond en we beschikken nu over een "kadaster" voor de Noordzee, met inbegrip van gebruikersovereenkomsten voor de mariene beschermde gebieden.

2.2.2 Elementen waar betere integratie wenselijk is

Men heeft echter ook vastgesteld dat er voorbeelden bestaan van interacties waarvoor integratie van acties afwezig of onvoldoende is, maar wel als wenselijk wordt ervaren. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het beheer van de natuur in de kustzone, zowel op land als op zee (bv tijdelijke sluiting van zones voor bepaalde activiteiten), en van aaneengesloten beschermde gebieden die de bevoegdheidsgrens overschrijden (integrale beschermde gebieden);
- Het beheer van de basislijn (zandsuppletie);
- Het beleid inzake infrastructuur/bouwwerken die een invloed uitoefenen op de interface (bv. aanlanding kabels, havenuitbreidingswerken, pieren, schiereilanden...);
- Het uitoefenen van aquacultuur in zee en op land;
- De activiteiten ondernomen in het kader van zeewering, stormvloed, voorspellingen en waarschuwingssystemen;
- Het uitoefenen van strandvisserij. Doordat het gebruik van warrelnetten bij de recreatieve visserij nog steeds toegelaten is op het grondgebied van het Vlaams Gewest vindt er nog altijd een overbodige bijvangst van Bruinvissen en andere zeezoogdieren plaats.
- Gezien de sterke leefmilieudimensie van de Europese Aanbeveling zou de integratie (afstemming) zich ook over de milieuprocedures (Milieu-effectenbeoordeling, vergunning, machtiging) van bovengenoemde interacties en strategische plannen (bv ruimtelijke ordening op land en op zee) moeten buigen.

3. Welke integratie als oplossing ?

In de aanbeveling wordt de doelstelling van geïntegreerd beheer als volgt geformuleerd: "een duurzame ontwikkeling in de kustzone door middel van een optimaal beheer van de menselijke activiteiten in deze zone, teneinde de toestand van het kustmilieu te verbeteren en zijn diversiteit te handhaven". Door middel van een geïntegreerde benadering poogt men een dimensie 'duurzaamheid' in te bouwen, waarbij men de integratie nastreeft van het facet leefmilieu in de economische en sociale dimensies van onze samenleving. Integraal milieubeheer dient bovendien de kustzoneproblematiek op een manier te analyseren waarbij evenveel belang gehecht wordt aan het mariene gedeelte als aan het landgedeelte van de kust. Aan beide zijden van de interface is een geïntegreerde benadering immers noodzakelijk. Men gebruikt dus een benadering waarbij men alle betrokken sectoren en componenten gelijktijdig, en op gelijke voet, beschouwd. Het duurzaam beheer kan dus de toegangspoort vormen voor alle spelers om de kustzone verder te ontwikkelen op sociaal, economisch en leefmilieu vlak.

Onze ervaring in de aanpak van conflicten kan bijdragen tot de poging op geïntegreerde wijze een duurzaam kustzonebeheer tot stand te brengen, waarbij met alle spelers rekening wordt gehouden en waarbij de uitoefening van de verschillende gebruiksfuncties in de kustzone op een ecologisch verantwoorde manier plaatsvindt. In onderstaande lijst werden verschillende mogelijke benaderingen opgenomen waar men gebruik van kan maken om een verdere integratie na te streven. Merk op dat de volgende "check list" gevolgd kan worden ongeacht de aard van het probleem of de identiteit van de "belanghebbenden" (belangengeschillen met professionele organisaties, tussen verschillende departementen van dezelfde overheid, tussen gelijkaardige departementen van verschillende overheden of tussen verschillende departementen van verschillende overheden). Bovendien is deze check list niet enkel van toepassing op intra-nationaal niveau. Ze is ook geldig op het internationaal niveau, bijvoorbeeld bij het afsluiten van internationale samenwerkingsakkoorden tussen België en Nederland of tussen België en Frankrijk.

Het is noodzakelijk de informatiestroom tussen alle betrokkenen te bevorderen via een gestructureerde uitwisseling van informatie. Informatie-uitwisseling inzake leefmilieu is trouwens verplicht voor alle overheden, dit werd zo bepaald in het Aarhus Verdrag van 1998. De gestructureerde uitwisseling van informatie zorgt ervoor dat alle betrokken partijen op de hoogte blijven. Men kan vervolgens samen beoordelen of en wanneer verder overleg noodzakelijk is. Voor onderwerpen die niet behoren tot de duidelijke zee-land of land-zee interacties bestaat er geen behoefte aan een integraal beheer onder de vorm van overleg tussen overheidsdiensten bevoegd voor het landgedeelte en voor het zeegedeelte. Voor die onderwerpen kunnen de relevante en exclusieve Vlaamse of federale bevoegdheden autonoom uitgeoefend worden. Voorbeelden hiervoor zijn de impact van paardrijden in de duinen (exclusief Vlaamse bevoegdheid) en de analyse van de black box van schepen die zand en grind winnen in de EEZ (exclusief federale bevoegdheid).

Waar nodig kan men een gestructureerd overleg tussen de betrokken diensten/departementen organiseren. Ook kan men het overleg tussen de relevante belanghebbenden (gebruikers) organiseren (informeel en niet gestructureerd). Onder de vorm van regels en overeenkomsten kan men procedures vaststellen voor het overleg. Men kan samenwerkingsovereenkomsten tussen bevoegde overheidsdiensten (ongeacht het niveau federaal, regionaal, provincie, ...) afsluiten. Voor het opvolgen van onderwerpen die betrekking hebben tot de zee-land of land-zee interacties bestaat er een behoefte aan integratie van beheer en overleg tussen bevoegde overheidsdiensten of departementen op land en hun tegenhangers op zee. Wanneer bestaande structuren geen oplossing kunnen bieden, kan voor die onderwerpen gedacht worden aan sectoriële samenwerkingsakkoorden (zoals bijvoorbeeld reeds bestaat voor baggerspecie) of aan thematische samenwerking zoals bestaat tussen FOD Leefmilieu en FOD Binnenlandse zaken voor de ontplooiing van oliebestrijdingsmateriaal of tussen de Vlaamse en federale overheden in verband met hun acties op zee.

4. Besluit & discussie

De bevoegde administraties hebben de plicht ten opzichte van de maatschappij om de belangenconflicten op te lossen. In het kader van een duurzame multi-gebruiksbenadering vormen succesverhalen het bewijs dat een wederzijdse afstemming op een doeltreffende manier kan plaatsvinden. Recente voorbeelden van de manier waarop deze problematiek wordt benadert in de Belgische kustgebieden tonen aan dat er ruimte bestaat voor de ontwikkeling van win-win-win situaties. Via gepaste informatie- en overlegmechanismen kan een integratie op het vlak van besluitvorming zeker tot stand komen. Een belangrijk element van deze integratie is het natreven van complementariteit tussen de top-down en de bottom-up approaches. De ontmoeting tussen beide benaderingen door middel van informatie-uitwisseling en overleg kan alleen voordelig zijn voor beide.

Informatie-uitwisseling vormt een zeer belangrijke stap, en moet ook gebruikt worden om na te gaan of er zich nieuwe interacties ontwikkelen waarvoor een samenwerking wenselijk is. De inventaris van bestaande interacties is zeker niet exhaustief en moet voortdurend in vraag gesteld worden. Een integraal en duurzaam beheer is bijgevolg ook een dynamische proces.

Hoofdstuk 6: trends en raadgevingen

1. Trends in kustbeheer

De aandacht voor kustzonebeheer in België bestaat al sinds het begin van de jaren 1990, en is dus ouder dan de Europese Aanbeveling. Maar deze Aanbeveling heeft er wel voor gezorgd dat er een blijvend inspanning bestond voor nauwer overleg en sterkere integratie van het beheer van de kustzone. Verder heeft het geleid tot een nauwere samenwerking binnenin en tussen de federale, regionale (Vlaamse) en provinciale besturen. Hieronder worden enkele opvallende trends besproken.

Cijfers over de kust onder de aandacht:

Om een evaluatie van het beheer op te kunnen maken heeft men een **instrument** nodig. De **duurzaamheidsindicatoren** (zie hoofdstuk 4) kunnen deze rol vervullen indien ze goed en actief gebruikt worden. Zij kunnen aangeven of België evolueert in een meer duurzame richting of juist niet. De indicatoren uit de duurzaamheidsbarometer voor de kust en de indicatoren van de Europese werkgroep brengen heel wat trends aan de kust aan het licht, zowel op ecologisch, economisch als sociaal vlak. Aanvullen van de indicatorenset met relevante interface gerelateerde elementen is het overwegen waard

Enkele algemene trends zijn:

- De leefbaarheid van de kust kent een specifieke problematiek. Enerzijds staat ze onder druk van het toerisme, met de daaraan gekoppelde kenmerken (zoals pieken in de verkeersdrukte, de afvalproductie, het waterverbruik). Anderzijds stijgt het aantal beschermde gebieden aan de kust traag maar zeker, wat niet enkel de leefbaarheid, maar ook de (toeristische) aantrekkelijkheid ten goede zal komen.
- Toerisme vormt meer dan ooit een belangrijke bron van tewerkstelling aan de kust, terwijl de landbouw en visserij aan belang verliest. Het belang van de havens als economische poorten groeit.
- De resultaten van de inspanningen geleverd om de milieukwaliteit te verbeteren zijn zichtbaar bij het evalueren van de indicatoren ivm zwemwaterkwaliteit aan de kust en olievervuilingen op zee.
- De vergrijzing aan de kust neemt toe en is meer uitgesproken dan landinwaarts. Dit brengt nieuwe uitdagingen en kansen met zich mee voor het kustbeleid.

Wie is bang voor duurzame beheer ?

De laatste jaren werden meerdere enquêtes specifiek over (aspecten van) kustbeleid georganiseerd. Het sensibiliseren en informeren van de burgers en bezoekers van de kust draagt bij tot het creëren van een draagvlak voor duurzaam kustbeleid. Beleidskeuzes kunnen namelijk pas op een draagvlak rekenen als de bevolking op de hoogte is van de argumentatie die de genomen keuzes onderbouwt.

De enquêtes tonen aan dat de deelnemers zich slecht tot zeer slecht geïnformeerd voelen door de overheid¹¹. Van het concept duurzaamheid denkt 48% wel verstand te hebben, maar een omschrijving geven is voor de meesten moeilijk¹². Toch is duidelijk dat men wil geïnformeerd worden over ontwikkelingen aan de kust. Hierbij bestaat er vooral interesse voor aspecten van natuur, veiligheid en gezondheid.¹³

Geïntegreerde uitvoering van concrete projecten kan een goede aanleiding vormen tot het toekomstig beheer voor de kust. De laatste jaren gaat de uitvoering van deze projecten meer en meer gepaard met informatiecampagne en wordt er dikwijls afzonderlijk budget voorzien voor communicatie.

¹¹ Beleving en deelneming in kustverdediging, in opdracht van Afdeling Kust (AWZ) van het ministerie van de Vlaamse gemeenschap.

¹² Onderzoek naar het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in de kuststrook. HIVA, in opdracht van de provincie West-Vlaanderen. 2003.

¹³ Hoeberigs, T. 2005. Een onderzoek naar de informatienoden en de kennis over de zee bij jongeren en senioren. Voorstellen ter verbetering van de communicatie door het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ). Scriptie Arteveldehogeschool, opleiding Sociaal Werk. 50pp.

Alle bestuurniveaus aan boord:

De kust is van belang voor alle sectoren en vele spelers, onafhankelijk of zij zich situeren in het bestuur of in de privé. Zowel een top-down als een bottom up benadering kan een rol spelen in de ontwikkeling van een geïntegreerd kustzonebeleid.

Top-down benadering: Kustzonebeheer wordt in België op federaal niveau behartigd door de federale en gewestelijke overheden in het kader van het CCIM, waar FOD Leefmilieu een trekkersrol heeft en duurzame ontwikkeling promoveert op een horizontale wijze.

Bottom-up benadering: Naast de federale en gewestelijke (in casu Vlaamse) overheden zijn uiteraard ook de **provincie** West-Vlaanderen, als enige kustprovincie, de **kustgemeenten** en de poldergemeenten belangrijke partijen. Zij worden enerzijds bij het proces betrokken in het kader van het Coördinatiepunt, maar vooral ook aan de hand van concrete projecten.

De kustgemeenten organiseren sinds een tweetal jaar een eigen overleg tussen burgemeesters, en dit voor de volledige kust. Dit overleg kent een zesmaandelijks wisselend voorzitterschap. Op dit politiek gemeentelijk overleg worden de prioritaire problemen vanuit lokaal perspectief naar voor gebracht, voorbeelden hiervan zijn woningprijzen en tweede woonsten, visserij en kite-surfing. De kracht van dit overleg situeert zich in het feit dat de 10 kustgemeenten samen het geschikte beleidsniveau –zij het de provincie, het Vlaamse gewest of de federale staat- oproepen om een oplossing uit te werken.

Focus op het land-zee raakvlak (interface):

De discussies over de exacte inhoud van “geïntegreerd beheer van kustgebieden” hebben geleid tot een **focus op de land-zee interface**, zonder daarbij de relatie met het hinterland (landwaarts) en het mariene milieu te vergeten. De vraag over welke thema’s geïntegreerd kustzonebeheer zich nu precies moet buigen blijft geregeld opduiken. Deze denkoefening heeft ook een eerste indicatie gegeven op welke manier men kan streven naar een optimalisatie van kustbeheer en concrete realisaties in deze richting (zie ook hoofdstuk 5).

Coördinatie van de actie is meer dan ooit nodig

Doordat een groot aantal departementen, en daarbinnen verschillende administraties of afdelingen, betrokken zijn bij het uittekenen van beleid, het beheer en de controle van de activiteiten die verband houden met de kustzone, is overleg nodig. Dit is nog meer het geval dan vroeger, niet alleen omdat door het intensieve gebruik de druk op de kustzone toegenomen is, maar ook omdat Europese en Internationale regelgeving aan belang wint. Eenzijdige benaderingen passen niet in het gedachtegoed van toekomstgericht geïntegreerd werken. Het gebruik van mechanismen ontwikkeld om contrasterende belangen en opinies in rekening te brengen is fundamenteel bij het ontwikkelen van een beleid voor kustzonebeheer.

Een afzonderlijke visie?

Een afzonderlijke visie voor de kust komt er voorlopig niet. De kust figureert echter wel in verschillende sectorale visies en visies op grotere schaal.

Zo kan op land het structuurplan voor de deelruimte Kust als een geïntegreerd plan beschouwd worden, waarop sectorale visies geënt worden.

Ruimtelijke ordening op zee werd prioritair aangepakt. Er zijn al belangrijke stappen gezet om te komen tot een geïntegreerd “Masterplan” voor de Noordzee. De 2 belangrijkste fases werden al afgerond: in een eerste fase gebeurde de afbakening van de zones voor exploratie en exploitatie van zeezand (KB 07/10/2004) en van een zone voor het inplanten van windmolens (KB 17/05/04). De tweede fase houdt in dat speciale beschermingszones werden ingesteld en de daarvoor vereiste beschermingsmaatregelen voor vogels en habitats worden genomen (twee KB’s van 14/10/05).

Daarnaast biedt het Samenwerkingsakkoord tussen de federale en Vlaamse overheden inzake de oprichting van een Belgische Kustwacht een kader voor een specifieke en coherente aanpak van alle acties op zee. Ook de verdere invulling van het beleid op zee zal ook zijn repercussies hebben op GBKG. De uitdaging bestaat er nu in er voor te zorgen dat de sectorale visies en plannen op grotere en kleinere schaal op elkaar afgestemd worden zodat het geheel aanleiding kan geven tot een meer duurzaam beleid voor de kust.

2. Raadgevingen voor kustzonebeheer in de toekomst

Alhoewel het niet de intentie is een afzonderlijk beleidsplan voor de kust te voorzien kunnen een aantal suggesties voor Vlaams Gewest en federale overheid meegegeven worden om het duurzaam kustzonebeheer verder uit te bouwen.

Indicatoren gebruiken als wetenschappelijke onderbouw en beleidsondersteunend instrument

Duurzaamheidsindicatoren voor de Belgische Kust zijn gebaseerd op zes prioriteiten die via een participatief proces tot ontwikkeling zijn gekomen. Deze prioriteiten zijn echter nooit op politiek niveau bekrachtigd. Het was beter geweest indien de indicatoren werden geënt op een goedgekeurde toekomstvisie voor de kust.

Het ter beschikking stellen van de indicatoren en achtergrondinformatie via een website is één zaak. Anderzijds moeten de indicatoren aan een bredere groep bekend gemaakt worden en actief onder de aandacht gebracht worden. Een combinatie van het gebruik van verschillende media voor de indicatoren lijkt dan ook aangewezen. Daarnaast kan het gebruik van de indicatoren door alle kustactoren gestimuleerd worden, als evaluatie-instrument of bij het uittekenen van beleid.

Om de wetenschappelijke correctheid van de indicatoren te garanderen, is er voldoende aandacht nodig voor de actualisering van deze instrumenten en samenwerking met dataleveranciers en verwante instellingen. In 2007 wordt een evaluatie van de indicatoren gepland waarbij zal worden nagegaan of ze in staat zijn het beleid bij te sturen en waar een optimalisatie nodig is. (niet alleen bijsturen, ook "distance to target")

Naast de indicatoren die de toestand en trends voor de kust weergeven, zullen de voortgangsindicatoren ("progress indicators") de federale en Vlaamse overheid kunnen helpen bij het evalueren van het proces rond geïntegreerd kustzonebeheer in het algemeen. Het is aangeraden deze voortgangsindicatoren op verschillende momenten en met verschillende belanghebbenden te testen. Eerste tests met de voortgangsindicatoren¹⁴ tonen aan dat in 2005 een duidelijke vooruitgang merkbaar is ten opzichte van 2000.

Concrete projecten stimuleren en opzetten als illustratie voor duurzaam kustbeheer:

Geïntegreerd beheer van Kustgebieden kan het best tastbaar gemaakt worden aan de hand van concrete projecten, zowel op lokaal vlak als in internationaal of Europees verband. Op deze manier kunnen de voordelen van geïntegreerd werken geïllustreerd worden. Het is nuttig concrete projecten te toetsen aan de hand van de principes zoals door de Europese Commissie vooropgesteld, alsook een duidelijke opvolging tijdens de uitvoering en evaluatie te voorzien. Op die manier wordt een echte beleidscyclus gestart.

Niet alle projecten hebben een impact op het milieu of de natuur, waardoor sommige projecten niet onderhevig zijn aan het klassieke vergunningensysteem of de MER-procedures. In de projecten moeten wel alle aspecten van duurzaamheid aan bod komen. Een voor de kust afzonderlijk formeel afdwingbaar systeem voor supervisie is er niet. Wel werd een logo en duurzaamheidscriteria ontworpen om projecten die voldoen aan de principes van GBKG herkenbaar te maken. Het systeem werd nog niet breed bekend gemaakt en de manier waarop dit zal gebeuren moet nog nader onderzocht worden.

Een kustforum: hogere betrokkenheid realiseren

Tot op heden bestaat er geen structureel overleg met het maatschappelijke middenveld over de toekomst voor de kust. De betrokkenheid van het maatschappelijke middenveld kan op verschillende manieren georganiseerd worden, maar welke vorm dit precies zal aannemen moet nog verder onderzocht worden. De coördinerende rol zou kunnen opgenomen worden binnen het Coördinatiepunt GBKG of binnen permanente structuren zoals het CCIM, enz.

---

¹⁴ op 19 oktober 2005 voor provinciale en gemeentelijke betrokkenen; op 8 november 2005 voor regionale en federale betrokkenen.

Integratie realiseren tussen bevoegde instanties:

Bij de denkoefening rond de land-zee interacties werd duidelijk dat een veel terugkerend knelpunt betrekking heeft op het gebrek aan doeltreffende integratie van het kustbeheer tussen federale, Vlaamse, provinciale en gemeentelijke bevoegde instanties (zie ook hoofdstuk 5).

Samengevat (coherentie met H5, wat willen wij ? langer of kort ? werd vastgesteld dat er een grotere coherentie nodig op volgende vlakken:

- Het beheer van de natuur in de kustzone, zowel op land als op zee (bv tijdelijke sluiting van zones voor bepaalde activiteiten), en van aaneengesloten beschermde gebieden die de bevoegdheidsgrens overschrijden (integrale beschermde gebieden);
- Het beheer van de basislijn (zandsuppletie);
- Het beleid inzake infrastructuur/bouwwerken die een invloed uitoefenen op de interface (bv. aanlanding kabels, havenuitbreidingswerken, pieren, schiereilanden...);
- Het uitoefenen van aquacultuur in zee en op land;
- De activiteiten ondernomen in het kader van zeewering, stormvloed, voorspellingen en waarschuwingssystemen;
- Het uitoefenen van strandvisserij In deze oefening moet men zich ook buigen over de milieuprocedures (Milieu-effectenbeoordeling, vergunning, machtiging) van bovengenoemde interacties en over strategische plannen (bv ruimtelijke ordening op land en op zee).

De mogelijkheden voor een coherente aanpak van bovenstaande interacties moet in groter detail onderzocht worden. De coherentie/afstemming kan onder verschillende vormen gebeuren: efficiënte informatiedoorstroming, overleg, afstemmen (coherentie) van beleid, vaststellen van procedures en afsluiten van samenwerkingsovereenkomsten/protocollen. De verschillende succesverhalen tonen aan dat het type antwoord veel verschillende vormen kan aannemen..

Een hoger integratie gehalte verwerven voor bestaande instrumenten

De implementatie van de aanbeveling moet verweven worden in bestaande instrumenten zoals structuurplanning, lange-termijnvisies en strategische milieu-effectenrapportage. Aangezien er niet noodzakelijk nieuwe maatregelen zullen genomen worden voor de implementatie van de aanbeveling, moeten ook de bestaande instrumenten aangepast worden om een meer integrale aanpak op een geïntegreerde wijze toe te laten. Het gebruik van de Europese voortgangsindicatoren (progress indicators) kan helpen bij de evaluatie van de gemaakte vorderingen.

Perspectief voor lange-termijn overleg en adaptief beheer ("adaptive management")

Op vandaag wordt het overleg met betrekking tot GBKG gevoerd in de stuurgroep Noordzee en Oceanen (CCIM), alsook in de overleggroep en taakgroep binnen de organisatiestructuur van het Coördinatiepunt. De ontmoeting tussen deze top-down en bottom-up benaderingen (en eventueel met de structuur van de Kustwacht voor wat betreft de aspecten van de land-zee interface) heeft in de oefening rond land-zee interacties aangetoond dat het voor een optimalisatie in overleg kan zorgen. Toch moeten er twee elementen onder de aandacht gebracht worden:

- 1) Het Coördinatiepunt GBKG is momenteel gebaseerd op samenwerkingsovereenkomsten voor een periode van één of drie jaar afhankelijk van de partner. Een andere oplossing zou voordelen kunnen bieden op het vlak van personeel, budgetten, opvolging van projecten enz
- 2) De oefening rond land-zee interacties kende enkele tekortkomingen, zo werd visserij bijvoorbeeld niet besproken. Om dit op te lossen kan men zich afvragen of de vertegenwoordiging binnen de bottom-up aanpak verbreed moet worden in het bestaande kader, of of er bijkomende verbanden gelegd moeten worden met andere stakeholders. Een voorwaarde blijft echter wel dat dergelijke stakeholders zich geroepen moeten voelen om bij te dragen aan een oefening rond geïntegreerd kustzonebeheer. Deze vragen worden hier niet beantwoord.

Het denken aan de toekomst stimuleren

De sectoren kunnen gestimuleerd worden om kenbaar te maken welke richting ze uit willen in de toekomst. Hierbij kan aangegeven worden hoe zij kunnen bijdragen tot een duurzamer (voordelig voor economie, sociaal en leefmilieu) beheer van de kust. Zo'n visie kan de agenda bepalen en uitnodigen tot discussie met de andere sectoren. Dit kan de aanzet vormen de verdere ontwikkeling van het geïntegreerd beleid door de bevoegde overheden.

Een echt geïntegreerd beleid formuleren en implementeren vraagt echter om duidelijke prioriteiten, keuzes, verantwoordelijkheden en instrumenten. Het eindresultaat is het integreren van de bestaande en toekomstige beleidoriëntaties, en dit met betrekking tot alle betrokken beleidsdomeinen. Hiervoor moet samen met alle departementen, ongeacht hun federaal/gewestelijk karakter, een kader uitgewerkt worden.

De hierboven aangehaalde elementen kunnen deel uitmaken van een langetermijnvisie voor integraal beheer van de kustzone die rekening houdt met alle belangen en waarden.

AFKORTINGEN:

AMINAL:	Administratie Milieu Natuur Land en Water
AROHM	Afdeling Ruimtelijke Ordening, Huisvesting, Monumenten en landschappen
AWZ :	Administratie Waterwegen en Zeewezen
BMM:	Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee
CCIM:	Coördinatiecomité voor het Internationaal Milieubeleid
CoPraNet:	Coastal Practice Network
COREPOINT:	Coastal Research Policy Integration
DG:	Directoraat-Generaal
DWTC:	Diensten voor wetenschappelijke, technische en culturele aangelegenheden
EC:	Europese Commissie
EEZ	Economisch Exclusieve Zone
ENCORA:	European Network for Coastal Research Coordination Action.
FOD:	Federale Overheidsdienst
FPB	Federaal Planbureau
FPDO:	Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling
GGO:	Genetisch Gemanipuleerd Organisme
GKBG:	Geïntegreerd Beheer van de Kustgebieden
GLLWS:	Gemiddelde Laaglaagwaterlijn
HORECA	Hotel, Restaurant en Café
HRS	Hoge Raad voor de Statistiek
ICDO:	Interdepartementale Commissie duurzame Ontwikkeling, de zogenaamde
ICL:	Interministeriële Conferentie Leefmilieu
ICZM:	Integrated Coastal Zone Management
KBIN:	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
MER	Milieueffectrapportage
Min.VI.Gem	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
MMM-wet:	wet van 20 januari 1999 tot bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België
MNZ:	Stuurgroep Noordzee en Oceanen (Vroeger "Technische Commissie Noordzee")
NGO:	Niet-Gouvernementele Organisatie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
POD:	Programmatorische Overheidsdienst
PODO:	Plan voor wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op Duurzame Ontwikkeling
REG:	Rationeel Energiegebruik
RSV:	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
RUP	Ruimtelijke Uitvoeringsplannen
SAIL:	Schema d'Amenagement Intégrée du Littoral
SWOT	"Strength - Weaknesses- Opportunities and Treaths" - Analyse
Terra-CZM:	Terra Coastal Zone Management
UN-CSD	United Nation Commission on Sustainable Development
VLIZ:	Vlaams Instituut voor de Zee
VRWB	Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid
WG-ID	werkgroep "indicatoren en data"

